

REDEGØRELSE

VEDRØRENDE

REVISION

AF

LOV OM KIRKERS BRUG,
SOGNEBÅNDSLØSNING M. M.

AFGIVET AF

DEN AF KIRKEMINISTERIET DEN 25. SEPTEMBER 1973

NEDSATTE ARBEJDSGRUPPE

BETÆNKNING NR. 769

KØBENHAVN 1976

ISBN 87-503-1995-7

AARHUUS STIFTSBOGTRYKKERIE 4863.76

INDPIOLDSFORTEGNELSE

Indledning	7
Historisk redegørelse	9
Arbejdsgruppens overvejelser og forslag:	
I. Kirkers brug	13
Indledende bemærkninger	13
A. Den folkekirkelige brug af kirkerne	13
1. Brug af kirkerne til kirkelige og ikke-kirkelige formål	13
2. Retten til brug af kirkerne	18
3. Retten til at få kirkerne stillet til rådighed	22
B. Evangelisk-lutherske frimenigheders brug af kirkerne	25
C. Andre kristne trossamfunds brug af kirkerne	29
D. Andre spørgsmål vedrørende brug af kirkerne	31
1. Adgangen til kirkerne	31
2. Kirkesproget	32
3. Ansvar for brug af kirkerne	33
4. Betaling for brug af kirkerne	35
II. Kirkelig betjening af folkekirkens menigheder	39
III. Sognebåndsløsning	45
Resumé af redegørelsen	51
Udkast til lov om kirkers brug og kirkelig betjening m.m	55
Udkast til lov om ændring af lov om menighedsråd	61
Bilag	63
Bilagsfortegnelse	64

FORKORTELSER

- Begravelseslov* = Lov nr. 100 af 19. april 1907 om forskellige forhold vedrørende begravelser.
- Brugslov* = Lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m.m., bekendtgørelse nr. 151 af 30. maj 1961.
- Dansk Kirkeret* = Aug. Roesen: Dansk Kirkeret, 2. udg. (Hillerød 1965).
- D.L.* = Kong Christian den Femtes Danske Lov af 15. april 1683.
- F.T.* = Folketingstidende.
- K.M. skr.* = Kirkeministeriets skrivelse.
- Menighedsrådslov* = Lov om menighedsråd, bekendtgørelse nr. 256 af 10. maj 1973.
- R.T.* = Rigsdagstidende.
- Straffelov* = Borgerlig straffelov, bekendtgørelse nr. 69 af 8. februar 1974.
- Valgmenighedslov* = Lov nr. 204 af 24. maj 1972 om valgmenigheder.
- Ægteskabslov* = Lov nr. 256 af 4. juni 1969 om ægteskabs indgåelse og opløsning.

Indledning

Den 25. september 1973 tilskrev kirkeministeriet biskop K. G. Holm, Odense, således:

»I tilslutning til mundtlig drøftelse skal man herved anmode Dem om at indtræde som formand i en mindre arbejdsgruppe, som skal have til opgave at overveje, om ikke der måtte være anledning til at søge gennemført visse ændringer i loven om kirkers brug, sognebåndsløsning m. m., således at navnlig de nuværende bestemmelser om, hvad kirkerne kan bruges til, liberaleres i større eller mindre omfang.

Endvidere finder ministeriet, at der kan være grund til at overveje, om den navnlig i brugsloven hjemlede sondring mellem forskellige præstestillinger (sognepræster, residerende kapellaner, andenpræster og kaldskapellaner) bør opretholdes, eller om man — i overensstemmelse med nogle i de senere år fremsatte ønsker - muligvis bør indføre ligestilling af præsterne, med eller uden ændring af disses titulatur.

Det vil muligvis også være rigtigt at tage de i brugslovens afsnit II indeholdte regler vedrørende sognebåndsløsning op til overvejelse, og såfremt resultatet af arbejdsgruppens overvejelser bliver, at der udarbejdes et udkast til en ændret brugslov, vil det måske være begrundet at henhøre reglerne om sognebåndsløsning til en selvstændig lov.

Tillige bør det overvejes, om de i lovens afsnit III indeholdte regler om frimenigheders adgang til brugen af folkekirkens kirker er tidssvarende.

Ministeriet vil iøvrigt ikke fastlægge bestemte rammer for arbejdsgruppens virksomhed, idet man skal have det overladt til gruppen selv at tage stilling til, hvilke af de i brugsloven berørte spørgsmål arbejdsgruppen vil tage op til overvejelse. Arbejdsgruppens rapport vil danne grundlag for ministeriets

overvejelse af et eventuelt lovgivningsinitiativ.

Gruppen kan tilkalde særligt sagkyndige til forhandling og er iøvrigt bemyndiget til at indhente alle oplysninger, der anses for at være fornødne til gruppens overvejelser.

Til medlemmer af arbejdsgruppen vil der bl. a. blive udpeget repræsentanter for Den danske Præsteforening, Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer og kirkeministeriet.«

Arbejdsgruppen kom herefter til at bestå af: biskop K. C. Holm, Odense (formand), landsretssagfører Knud Frederiksen, København, og forretningsfører Anker Honoré, Århus, som repræsentanter for Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer, domprovst Olav C. Lindegaard, Haderslev, og sognepræst J. C. Schwarz-Nielsen, Birkerød, som repræsentanter for Den danske Præsteforening, pastor Mogens Hansen, København, og kontorchef Arne Truelsen, Kirkeministeriet.

Fuldmægtig i kirkeministeriet J. U. Jørgensen har varetaget arbejdsgruppens sekretærforretninger.

Arbejdsgruppen, der har afholdt ialt 14 møder — og herunder haft samråd med Dansk Organist- og Kantorsamfund, Danmarks Kirketjenerforening og Foreningen for Valg- og Frimenigheder i Danmark - har afsluttet sit arbejde i januar 1976 med afgivelse af denne redegørelse, hvortil knytter sig et udkast til lov om kirkers brug og kirkelig betjening m. m. samt et udkast til lov om ændring af lov om menighedsråd.

Landsretssagfører Knud Frederiksen afgik den 7. december 1975 ved døden. Da arbejdsgruppen på dette tidspunkt i det væsentlige havde tilendebragt sit arbejde, blev der ikke udpeget noget nyt medlem i hans sted.

København, den 28. januar 1976.

K. C. Holm
(formand)

Arne Truelsen

Anker Honoré

J. C. Schwarz-Nielsen

Mogens Hansen

Olav C. Lindegaard

J. U. Jørgensen
(arbejdsgruppens sekretær)

Historisk redegørelse

Lov nr. 284 af 30. juni 1922 om sognebåndsløsning og brugen af kirkerne bygger i det væsentlige på lov af 4. april 1855 om løsning af sognebåndet og lov nr. 87 af 15. maj 1903 om brugen af kirkerne. Sidstnævnte lov betegnede en videreførelse og revision af lov nr. 57 af 25. marts 1872 om samme emne. Med lovene fra 1855 og 1872 samt valgmenighedslovgivningen fra 1868/73 var der i betydeligt omfang sket en opfyldelse af de krav, som i de foregående årtier var blevet rejst med henblik på at skabe større frihed inden for det kirkelige område.

Karakteristisk for den ældre kirkelige ordning herhjemme var det i Danske Lov hjemlede sognebånd, der dels medførte, at ethvert medlem af kirken skulle holde sig til sognets præst og kirke (6-3-1), dels forbød nogen præst at befatte sig med en andens kald uden med rette sognepræsts samtykke eller efter biskoppens befaling (2-11-3). Sognebåndet var dels begrundet i rent administrative hensyn dels i de dagældende regler om aflønning af præster og kirkebetjente. Dog gjaldt sognebåndet ikke i tilfælde, hvor en person, f. eks. som hørende til militæret, var henvist til en bestemt menighed uanset bopælen. Siden begyndelsen af det 19. århundrede herskede der i København en vis sognefrihed m. h. t. konfirmation, og ved bevilling kunne man opnå ret til at benytte en fremmed præst, bl. a. til foretagelse af vielse.

Omkring 1830 fremsatte Grundtvig i adskillige skrifter krav om løsning af sognebåndet og i den følgende tid vandt hans tanker om løsning af dette kirkelige »Stavnsbaand« tilslutning hos flere præster. Problemet blev drøftet i stænderforsamlingerne for østifterne i såvel 1838 som 1840.

I den sidstnævnte forsamling vedtog man en petition til kongen om større frihed m. h. t. valg af præst ved konfirmation og om lettere adgang til at kommunikere i en fremmed menighed. Efter at kancelliet havde overvejet sagen, blev der ved kgl. resolution af 25. juni 1842 åbnet adgang for forældre til at lade deres børn konfirmere i et andet sogn.

På den grundlovgivende rigsforsamling foreslog et mindretal, at der i grundloven skulle optages en bestemmelse om sognebåndsløsning. Forslaget blev imidlertid forkastet med den begrundelse, at en sådan bestemmelse ikke hørte hjemme i grundloven, men i den påtænkte lov om kirkens forfatning. Flere begivenheder i de følgende år viste, at en ophævelse af det eksisterende sognebånd var påkrævet, og kirkekommissionen af 17. december 1853, der nok betragtede kirkeforfatningsspørgsmålet som sin vigtigste opgave, men p. g. a. meningsforskelle blandt medlemmerne ikke fik udrettet noget afgørende m. h. t. dette punkt, nåede til enighed om et forslag vedrørende ordning af sogneforholdet som en indrømmelse til »den Enkeltes religiøse Frihed indenfor Folkekirkens Grænser«.

På dette grundlag fremsatte regeringen i 1855 forslag til den senere vedtagne lov af 4. april 1855 om løsning af sognebåndet, hvorved der blev givet ethvert medlem af en sognemenighed ret til i det hele at slutte sig til en anden præst end sognets. Senere søgte man, især fra grundtvigiansk side, at sikre sognebåndsløsere adgang til at få kirkelige handlinger udført i deres sogns kirke ved den præst, til hvem de havde sluttet sig, og ved kgl. anordning af 2. oktober 1862 bestemtes det, at sognebåndsløsere skulle have ret til at lade den præst, til hvem de havde sluttet sig, forrette barnedåb, brudevielse og ligtale i deres sognekirke samt jordpåkastelse og gravtale på sognets kirkegård. Til forretelse af altergang krævedes dog biskoppens tilladelse.

Inden lov nr. 57 af 25. marts 1872 indeholdt lovgivningen ikke almindelige regler om kirkernes benyttelse. Efter Danske Lov var præsterne berettigede og forpligtede til at anvende kirkerne til foretagelse af kirkelige handlinger samt til at forrette de i lovens 2-4-5 opregnede (»befalede«) gudstjenester. Ønskedes kirkerne benyttet til andre gudstjenester end de befalede, udkrævedes der hertil særlig tilladelse, hvilket så meget mere måtte gælde bibellæsning, missionsmøder o. l. Praksis på det omhandlede område

var imidlertid noget forskellig fra stift til stift, og kirkekommissionen af 18. juni 1868 erkendte, at der var behov for almindelige regler om disse forhold, idet »der under Paa-virkning af den senere Tids tiltagende religiøse og kirkelige Vækkelse« var rejst spørgsmål om en udvidelse af rammerne for benyttelse af kirkerne. Kommissionens indstilling vedrørende dette punkt lå til grund for det forslag, der i rigsdagssamlingen 1871/72 blev fremsat af 11 folketingsmænd, hvilket forslag blev gennemført som lov nr. 57 af 25. marts 1872 om brugen af kirkerne.

Loven gav sognepræster og residerende kapellaner ret til at benytte kirken såvel på søgnedage som på søn- og hellig dage til gudstjenester i sædvanlig form, til kirkelige handlinger og gudelige forsamlinger. Herudover kunne kirken efter indhentet tilladelse fra biskoppen eller ministeren anvendes til gudstjenester, der væsentlig afveg fra den almindelige form, samt til anden kirkelig brug, f. eks. i kirkelige foreningers anliggender og til kirkekoncerter. Samtidig med at loven således udvidede rammerne for den tilladelige brug af kirken, indrømmede den sognepræsten ret til at tilstede andre præster i folkekirken at bruge kirken i de samme tilfælde, hvori denne ret tilkom ham selv. Hertil svarede, at et eller flere medlemmer af en sognemenighed kunne begære kirken overladt til en anden præst i folkekirken, når sognepræsten samtykkede heri, samt at flertallet af en sognemenigheds stemmeberettigede medlemmer kunne forlange kirken overladt til en anden præst i folkekirken, uden at sognepræstens samtykke krævedes. De regler, der indeholdtes i kgl. anordning af 2. oktober 1862 om adgang for sognebåndsløserne til at lade den præst, til hvem de havde løst sognebånd, benytte deres egen sognekirke og kirkegård, blev optaget i loven, dog at biskoppens tilladelse til afholdelse af altergang ikke længere var fornøden.

Den ret, der tilkom sognebåndsløserne til at bruge deres egen sognekirke, blev det følgende år udvidet til at gælde medlemmer af valgmenigheder, jfr. lov nr. 83 af 7. juni 1873 om en forandring i lov om valgmenigheder af 15. maj 1868.

Ved lov nr. 87 af 15. maj 1903 om brugen af kirkerne, der afløste brugsloven fra 1872, udvidedes rammerne for brug af kir-

kerne ved andre end de ved kirkerne ansatte præster. Således blev den ret, som tilkom sognebåndsløserne og valgmenighedsmedlemmer, udvidet til også at omfatte prædiken ved den præst, til hvem de havde sluttet sig. Endvidere blev der givet valgmenigheder, hvoraf mindst 10 medlemmer var bosiddende i sognet eller sognedistriktet, ret til fast brug af kirken, hvilket må ses i sammenhæng med, at lov nr. 88 af 15. maj 1903 om valgmenigheder i modsætning til de hidtil gældende bestemmelser om valgmenigheder ikke stillede krav om, at en valgmenighed for at opnå anerkendelse skulle råde over egen kirkebygning. Som følge af de nye regler om oprettelse af menighedsråd, jfr. lov nr. 86 af 15. maj 1903 om menighedsråd, fastsatte brugsloven af 1903, at menighedsrådet i visse tilfælde skulle medvirke, når der skulle træffes bestemmelse om brug af kirken.

De evangelisk-lutherske frimenigheder, af hvilke den første dannedes i 1883 på Mors, var oprindeligt afskåret fra at benytte folkekirkens kirker. Imidlertid gjorde der sig bestræbelser gældende for at betone det åndelige fællesskab mellem disse menigheder og folkekirken, og som et resultat heraf blev der ved lov nr. 71 af 1. april 1911 om tillæg til lov om brugen af kirkerne givet sognepræster og residerende kapellaner adgang til efter indhentet tilladelse fra biskoppen at lade en præst ved en evangelisk-luthersk frimenighed afholde gudstjeneste med dåb og nadver i vedkommende sognekirke eller sognedistriktskirke. Samme ret tilkom mindst 10 af en sogne- eller distriktsmenigheds medlemmer. I det sidstnævnte tilfælde gjaldt tilladelsen kun for den enkelte gudstjeneste. En i h. t. loven udstedt kgl. anordning af 19. juni 1913 udvidede reglerne til også at gælde præster ved evangelisk-lutherske menigheder udenfor riget samt herfra udsendte missionærer. Adgang for evangelisk-lutherske frimenigheder til fast brug af folkekirkens kirker blev givet ved lov nr. 544 af 28. september 1918.

Det er ovenfor anført, at forældre ved kgl. resolution af 25. juni 1842 fik adgang til at lade deres børn konfirmere i et andet sogn, ligesom sognebåndsløsningsloven af 1855 gav ethvert medlem af sognemenigheden ret til at slutte sig til en anden præst end sognets ved at løse sognebånd. I praksis anerkend-

tes desuden, at folkekirkens medlemmer kunne gå til alters i hvilken kirke, de ville, når vedkommende præst var villig til at modtage dem som nadvergæster. Og ved lov nr. 100 af 19. april 1907 om forskellige forhold vedrørende begravelser blev det tilladt at benytte en udensogns præst ved begravelser, når det skete uden tab af indtægter for sognets præst. F. s.v. angik dåb og (tildels) vielse var man derimod fremdeles forpligtet til at benytte den eller de ved sognekirken ansatte præster, medmindre disse samtykkede i, at en anden præst anvendte sognekirken, eller man ved sognebåndsløsning havde knyttet sig til en anden præst. Da de folkekirkelige lønningslove af 4. oktober 1919 og 28. juni 1920 havde fastsat, at al ydelse af højtidsoffer samt offer og accidenser skulle bortfalde, fandt udvalget for kirkelige anliggender af 1920, at det ville være naturligst at udvide den for altergang, konfirmation og begravelse allerede bestående frihed til også at omfatte dåb og vielse. I overensstemmelse hermed vedtog udvalget et forslag til lov om adgang til at få kirkelige handlinger udført ved andre præster end sognets. Fra udvalget forelå endvidere et udkast til kgl. anordning angående distriktsdeling mellem sognepræst og residerende kapellan i sogne med over 7000 indbyggere.

Ved behandlingen af udvalgets forslag fandt ministeriet det hensigtsmæssigt at lade dem indgå i en lov tillige omfattende samtlige regler om brug af kirkerne og om sognebåndsløsning. Ministeriets forslag, der med enkelte ændringer blev gennemført som lov nr. 284 af 30. juni 1922 om sognebåndsløsning og brugen af kirkerne, var inddelt i 4 afsnit, af hvilke det første i det væsentlige omhandlede sognebåndsløsning, det andet kirkernes benyttelse af folkekirkens præster og dens menigheder og det tredje frimenigheders adgang til brug af folkekirkens kirker, medens det fjerde afsnit indeholdt almindelige bestemmelser bl. a. om adgangen til kirken ved gudstjenester og kirkelige handlinger, kirkesproget, betaling for brug af kirken ved særskilte kirkelige handlinger m. m. Loven stemte stort set overens med reglerne i sognebåndsløsningsloven fra 1855, brugsloven fra 1903 samt de ovenfor omtalte love fra 1911 og 1918. Blandt lovens nye bestemmelser må særlig fremhæves § 1,

stk. 3 og 4, om distriktsdeling og § 2, stk. 2, hvorefter personer, som ikke hørte til den stedlige menighed, fik adgang til at få kirkelige handlinger udført af menighedens præst, såfremt denne var villig til at betjene dem, uden at der hertil krævedes samtykke fra vedkommendes egen præst.

Til loven om sognebåndsløsning og brugen af kirkerne blev der ved lov nr. 111 af 29. marts 1924 føjet nogle bestemmelser om betalingsregler for valgmenigheders og frimenigheders faste brug af kirkerne.

Ud fra den opfattelse af lovens hovedindhold består af reglerne om brugen af kirkerne, medens reglerne om sognebåndsløsning kun er udtryk for en undtagelse fra det normale forhold inden for folkekirken, blev lovens titel ved lov nr. 104 af 15. marts 1947 ændret til lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m. m. Endvidere blev placeringen af lovens forskellige afsnit ændret til den nu gældende, samtidig med at §§ 1 og 2 blev flyttet til afsnit IV som §§ 17 og 18. Indholdsmæssigt undergik loven derimod ikke væsentlige ændringer.

Ved lov nr. 116 af 3. maj 1961 blev der gennemført forskellige ændringer i loven. Således fik kaldskapellaner og faste hjælpepræster en ubetinget ret til at benytte de kirker, ved hvilken de er ansat, en ret, der hidtil kun havde tilkommet sognepræster, residerende kapellaner og andenpræster. En del af de øvrige ændringer var af redaktionel art.

Ved lov nr. 156 af 8. maj 1968 blev der som stk. 2 til brugslovens § 1 indsat en bestemmelse om kirkernes benyttelse til gudstjenester for forsvaret, og ved lov nr. 47 af 20. februar 1969 er brugslovens § 6, stk. 3, sidste pkt., blevet ophævet i forbindelse med kildeskattens gennemførelse. Endelig er der ved lov nr. 260 af 4. juni 1970 foretaget enkelte ændringer i loven, bl. a. er § 21 blevet ophævet, og i loven er der indsat en ny bestemmelse (§ 25), hvorefter et menighedsråd efter forud indhentet tilladelse fra biskoppen vil kunne overlade kirken til medlemmer af kristne trossamfund uden for folkekirken til afholdelse af gudstjenester og — såfremt begravelseskapel ikke findes — til foretagelse af begravelse.

Arbejdsgruppens overvejelser og forslag

Kirkers brug

INDLEDENDE BEMÆRKNINGER

Det er i kommissoriet pålagt arbejdsgruppen bl. a. at overveje, hvorvidt der i større eller mindre omfang bør gennemføres en liberalisering af brugslovens bestemmelser om, til hvilke formål folkekirkens kirker kan benyttes. Da de pågældende bestemmelser står i nær sammenhæng med reglerne om, hvem der kan benytte kirkerne, har arbejdsgruppen tillige overvejet en revision af disse regler, herunder også reglerne om evangelisk-lutherske frimenigheders adgang til at bruge folkekirkens kirker. Endvidere har arbejdsgruppen drøftet spørgsmålet om betimeligheden af at søge gennemført en ændring af bestemmelsen i brugslovens § 25 angående andre kristne trossamfunds adgang til at bruge folkekirkens kirker. Endelig har arbejdsgruppen i tilslutning til disse emner overvejet en revision af de i brugslovens §§ 19-23 indeholdte almindelige bestemmelser.

A. DEN FOLKEKIRKELIGE BRUG AF KIRKERNE

1. BRUG AF KIRKERNE TIL KIRKELIGE OG IKKE-KIRKELIGE FORMÅL

Gældende ret

Som det vil blive omtalt nedenfor, hjemler brugsloven kun brug af kirkerne til kirkelige formål. Denne begrænsning gælder dog kun selve kirkerummet, men ikke andre lokaler i en kirkebygning såsom menigheds- og mødelokaler, lofts- og tårnrum, kryptokaler m. v. Sådanne lokaler kan anvendes til almindelig mødevirksomhed af såvel kirkelig som ikke-kirkelig karakter, udstillinger, beskæftigelsesterapi m. v. under forudsætning af, at der tages tilbørligt hensyn til, at det drejer sig om lokaler i en kirkebygning. (K. M. skr. 23. december 1958).

I den historiske redegørelse er det omtalt, at kirkerne (kirkerummene) efter ældre dansk

ret kun kunne benyttes til forretelse af de i D. L. 2-4-5 opregnede (»befalede«) gudstjenester samt til foretagelse af kirkelige handlinger. I andre tilfælde krævedes der særlig tilladelse fra kancelliet til brug af kirkerne, f. eks. til afholdelse af ekstraordinære gudstjenester. Ved brugsloven af 1872 udvidedes rammerne for den tilladelige brug af kirkerne, og ved senere love er disse rammer blevet yderligere udvidet.

Ifølge den gældende lovs § 1, stk. 1, og § 7, 1. og 2. pkt., kan kirkerne bruges til gudstjenester, kirkelige handlinger, kirkelige møder og andre kirkelige formål såsom afholdelse af kirkekoncerter og opførelse af kirkespil.

Efter disse regler kan kirkerne bruges til afholdelse af såvel ordinære som ekstraordinære *gudstjenester*. Det kræves ikke som tidligere, at de ekstraordinære gudstjenester skal afholdes i sædvanlig form. Disse gudstjenester vil derfor kunne udformes som særlige altergangsgudstjenester, dåbsgudstjenester, liturgiske gudstjenester (musikgudstjenester) og lignende. Det har undertiden i praksis voldt vanskelighed at drage grænsen mellem gudstjenester af sidstnævnte art og kirkekoncerter. Ifølge K. M. skr. 14. juni 1967 må det afgørende i så henseende være omfanget af de musikalske indslag.

Med »*kirkelige handlinger*« sigtes der i loven til dåb, nadver, konfirmation, ægtevielse, kirkelig velsignelse af borgerligt indgået ægteskab og begravelse. En del af disse har et rent kirkeligt indhold, medens andre (dåb, vielse) har et blandet kirkeligt - borgerligt indhold. Det er ikke foreneligt med loven at henlægge tilsvarende handlinger af rent borgerligt indhold såsom borgerlig vielse, borgerlig konfirmation og borgerlig begravelse til kirkerne.

Ved de i loven omtalte »*kirkelige møder*«, som kan afholdes i kirker, tænkes i første række på møder med opbyggeligt indhold - i den tidligere lovgivning betegnet »gudelige forsamlinger«. Ifølge loven kan kirkerne

også benyttes i kirkelige sammenslutningers anliggender, til afholdelse af kirke- og missionshistoriske foredrag samt til andre kirkelige formål, herunder kirkekoncerter og opførelse af kirkespil og lignende. Sammenfattende udtales det i K. M. skr. 15. februar 1956, at det ikke kan anses for ulovligt at tilstede, at der i kirker afholdes sammenkomster, der — selv om de ikke ligefrem må sidestilles med de i loven udtrykkeligt nævnte - dog har »i hvert fald i nogen grad kirkelig karakter.« I skrivelsen nævnes som eksempel herpå forevisning af lysbilleder eller film med kirkelig tilknytning. Ligeledes vil møder for konfirmandforældre kunne henlægges til kirkerummet, når der ikke finder kaffedrikning og tobaksrygning sted ved disse lejligheder.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvilke musikalske værker der vil kunne tillades fremført ved *kirkekoncerter*, har kirkeministeriet i skrivelse af 22. februar 1973 udtalt, at afgørelsen heraf må bero på et skøn over beskaffenheden af de musikalske frembringelser, men at der - bortset fra at disse bør have en vis kirkelig eller dog seriøs karakter — ikke foreligger mulighed for at afstikke retningslinier for udøvelsen af dette skøn, så meget des mindre som opfattelsen af, hvilke musikalske værker der kan anses for egnede til fremførelse i en kirke, må antages også i fremtiden at ville være ændringer undergivet. Ministeriet bemærkede, at der ved skønnets udøvelse iøvrigt også vil kunne tages hensyn til stedlige forhold samt til tidspunktet for afholdelsen af kirkekoncerten.

Ifølge praksis gælder der ingen begrænsning med hensyn til formen for *kirkespil*. Disse kan således omfatte tale, sang, pantomime og ballet. Det kan derimod ikke anses for endeligt afklaret, om det absolut bør kræves af et kirkespil, at det har et forkyndende sigte, eller om f. eks. skuespil om bibelske emner i almindelighed vil kunne anses for egnede til opførelse i kirker, selv om der ikke er tale om forkyndelse i dramatiseret form.

Da de formål, hvortil kirker kan anvendes, ifølge loven skal være kirkelige, er det på det bestående retsgrundlag udelukket at benytte kirkerne til rent verdslige ikke-kirkelige foranstaltninger såsom offentlige valg-handlinger, herunder valg til menighedsråd,

vælgermøder og møder iøvrigt om politiske og sociale spørgsmål (bortset fra de tilfælde, hvor en kirkelig sammenslutning, f. eks. »Kirkens Korshær«, har påtaget sig en opgave, som søges fremmet gennem afholdelse af gudstjenester eller møder i kirkerne). Det er ligeledes udelukket at anvende kirkerne til sammenkomster inden for foreninger med verdsligt formål eller til almindelige kulturelle formål uden kirkelig tilknytning¹⁾.

De ifølge loven gældende begrænsninger med hensyn til brugen af kirkerummet må ses på baggrund af, at denne del af kirken har modtaget en særlig indvielse ved stiftets biskop, efter at der hertil i hvert enkelt tilfælde er indhentet kongelig resolution, jfr. kgl. anordning af 18. juni 1953 in fine²⁾.

Retten til at tage bestemmelse om kirkerummenes brug tilkommer ifølge loven præsterne, menighedsrådene og biskopperne. Faste præster og de i henhold til menighedsrådslovens § 43 ansatte andenpræster kan — uden at der hertil kræves samtykke fra menighedsrådet eller biskoppen - anvende de kirker, ved hvilke de er ansat, til gudstjenester, kirkelige handlinger og kirkelige møder og lignende såvel på søgnedage som på søn- og helligdage, jfr. lovens § 1. Sognepræster, residerende kapellaner og andenpræster samt i visse tilfælde også kaldskapellaner og faste hjælpepræster kan desuden - ligeledes uden samtykke fra menighedsrådet eller biskoppen

1. Fra kirkeministeriets praksis kan nævnes følgende afgørelser:

Skrivelse af 9. september 1912, hvorefter en kirke ikke kan anvendes til forevisning af og foredrag; om oldtidsfund.

Skrivelse af 3. februar 1956, hvorefter det er anset for uhjemlet, at en kirke er anvendt til en sammenkomst, hvorunder Josephine Baker holdt et foredrag om raceproblemer og mellemfolkelig forståelse m. v. Foredraget var ifølge det oplyste uden noget kirkeligt eller kristeligt anstrøg.

2. Indvielse af kirker sker efter et ved kgl. resolution af 11. november 1898, jfr. bekendtgørelse af 21 november 1898, autoriseret ritual. Indvielsesordene er sålydende: »Så indvier jeg da på mit embedes vegne dette hus i Faderens, Sønnens og Helligåndens navn. Jeg helliger og afsondrer dette rum fra verdens larm og fra al verdslig handel, til at Guds navn skal bo deri, at her skal være et Guds hus og en forgård til himlene . . . Og hermed overgiver jeg nu dette Herren indviede hus til Guds ords beskikkede tjenere . . . og til denne menigheds kristelige brug og omsorg.«

- tilstede andre præster i folkekirken at bruge de kirker, ved hvilke de er ansat, til de samme formål, hvortil de selv kan anvende kirkerummene, jfr. lovens § 2, stk. 1 og 4. De pågældende bestemmelser sigter alene til brug af kirken ved enkelte lejligheder, ikke til ordninger hvorved kirken for en længere periode overlades en anden menighed og dennes præster. Hvor i andre tilfælde en kirke ønskes overladt til en udensogns præst til benyttelse i kirkelige sammenslutningers anliggende, til afholdelse af kirke- og missionshistoriske foredrag, når der ikke tages betaling af tilhørerne, og lignende, meddeler menighedsrådet samtykke. Ønskes en kirke iøvrigt benyttet til kirkelige formål - herunder kirkekoncerter, opførelse af kirkespil og lignende — meddeler biskoppen samtykke efter menighedsrådets indstilling. Biskoppens afgørelse kan af menighedsrådet indankes for kirkeministeriet, jfr. § 7.

Overvejelser og forslag

I de senere år er der fra flere sider rejst spørgsmål om, hvorvidt det kan anses for rimeligt at opretholde de gældende begrænsninger med hensyn til brugen af kirkerne. Således har kirkeministeriets strukturkommission foreslået, at reglerne om kirkers brug ændres, således at der ikke længere er nogen principiel hindring for udøvelse af almindelig kulturel aktivitet i kirkerummet. Bl. a. bør det efter kommissionens forslag »være muligt at opføre såkaldt verdslig musik ved kirkekoncerter.« Kommissionen har herved henvist til, at der navnlig på landet er en udtalt mangel på lokaler til kulturelle formål. Samtidig har kommissionen foreslået, at det konkrete skøn over, til hvilke aktiviteter kirkerummet kan bruges, udøves af menighedsrådet, hvis afgørelse skal kunne indbringes for det af kommissionen foreslåede valgte provstiråd. I tvivlstilfælde bør rådene søge vejledning hos biskoppen³).

Ligeledes har et af Københavns borgerrepræsentation nedsat udvalg været inde på en anvendelse af kirkerne til forskellige formål, der ligger uden for de rent kirkelige, f. eks. afholdelse af koncerter, udstillinger,

ministeriet i en skrivelse af 7. maj 1974 fra Københavns magistrat.

Spørgsmålet om ændring af reglerne om kirkers brug er endvidere lejlighedsvis blevet berørt på offentlige møder og i dagspressen, hvor der er fremkommet forslag om, at kirkerne bør kunne benyttes i langt videre omfang end det nu er hjemlet. Man tænker sig kirkerne anvendt som kulturhuse, der kan anvendes til alle slags kulturelle aktiviteter, herunder teater, beatmusik, folkedans m. m., til alle former for vækkelse og til offentlige diskussionsmøder om politik og samfundsspørgsmål. Fra anden side er det gjort gældende, at kirken i kraft af indvielsen er Guds hus, og at det derfor må være udelukket at åbne kirken for arrangementer af rent verdslig karakter.

foredragsvirksomhed m. v. Spørgsmålet har i tilslutning hertil været berørt over for kirke-

Under forhandlingerne i arbejdsgruppen er det blevet drøftet, i hvilket omfang mangelen på egnede lokaler til kulturelle formål kan begrunde, at der åbnes adgang til udvidet brug af kirkerne. Arbejdsgruppen har herved taget i betragtning, at det ved kirkebyggeri i de senere år - jfr. kirkeministeriets cirkulære af 18. november 1966 om opførelse af kirker — har været muligt i tilslutning til det egentlige kirkerum eller andetsteds i kirkebygningen at indrette et eller flere stedlige forhold passende forsamlingslokale med tilhørende køkken. Da disse sekundære rum som foran anført kan benyttes til andre aktiviteter end rent kirkelige, finder arbejdsgruppen det ikke så påkrævet, at der i tilfælde, hvor sådanne lokaler forefindes, gives adgang til at anvende selve det indviede kirkerum til verdslige formål. Det erkendes dog, at kirkerummet på grund af sin størrelse og akustik ofte vil være bedre egnet end de øvrige lokaler i kirkebygningen til visse kulturelle arrangementer som f. eks. orkesterkoncerter.

Mangelen på egnede lokaler til kulturelle aktiviteter i kirkeligt regi gør sig efter arbejdsgruppens opfattelse navnlig gældende i sogne med gamle landsbykirker, og særlig hvor disse sogne nu er blevet forstadsogne eller har udviklet sig til bymæssige bebyggelser, idet sådanne kirker normalt ikke er forsynet med sekundære rum. I disse tilfælde vil kirkerummets beskedne størrelse og navn-

3. Betænkning nr. 610/1971 om folkekirken i det moderne samfund, 1. del s. 97 f og 123 f.

lig dets møblering med faste stolestader imidlertid som oftest gøre det uegnet til særlige arrangementer.

Arbejdsgruppen er opmærksom på, at også mange ældre by- og forstadskirker savner tilstrækkelige mødefaciliteter, men at dette savn i en del tilfælde er blevet afhjulpet i forbindelse med opførelse af konfirmandstuebygninger, der er således indrettet, at et mødelokale kan tilvejebringes ved at sætte konfirmandstuerne i forbindelse med hinanden. I nogle tilfælde rummer sådanne bygninger udover konfirmandstuerne et særligt mødelokale.

Ved indvielsen bliver kirkerummet det lovlige sted for udførelse af gudstjenester og kirkelige handlinger⁴), og rummet må efter indvielsen iøvrigt kun anvendes til formål, som har hjemmel i den gældende lovgivning om kirkers brug. Spørgsmålet om, hvorvidt den særlige anvendelse, hvortil kirkerummet ved indvielsen bliver bestemt, er til hinder for, at der i lovgivningen fastsættes bestemmelser om kirkerummens anvendelse til ikke-kirkelige formål, er indgående drøftet i arbejdsgruppen. Selv om nogen tvivl herom er kommet til orde, har arbejdsgruppens medlemmer dog ment at kunne tilslutte sig den opfattelse, at spørgsmålet om den tilladelige brug af kirkerne ikke udelukkende skal afgøres på grundlag af en fortolkning af det til enhver tid gældende indvielsesritual. Det er imidlertid i arbejdsgruppen det almindelige indtryk, at der i befolkningen som helhed hersker en ret konservativ indstilling med hensyn til, hvad det er passende at anvende et kirkerum til, selv om man er klar over, at der er stærke nuancer i denne indstilling i de forskellige egne af landet og i de forskellige befolkningsgrupper. Særlig er man opmærksom på, at der hos ungdommen har manifesteret sig et stærkt ønske om at bringe noget nyt ind i kirken for derved at bringe kirken og det, den står for, i mere direkte berøring med alt, hvad der rører sig i folkets hverdag.

Under drøftelserne er det blevet fremhævet, at en udvidet adgang til brug af kirkerne vil kunne komme de egentlige kirkelige

aktiviteter, herunder især gudstjenesten, til gode. Ud fra denne betragtning finder arbejdsgruppen, at det kan forsvares at gennemføre en liberalisering af de gældende regler om kirkers brug, således at kirkerne også kan anvendes til ikke-kirkelige formål. Arbejdsgruppen forudsætter herved, at kirkerne ikke åbnes for arrangementer, der strider mod det indviede rums særlige karakter og bestemmelse eller imod det hensyn, der skyldes folkekirken. Ligeledes er der enighed om, at menighedsrådets kompetence på dette område bør øges. Det er i denne forbindelse foreslået, at kompetencen udelukkende skal tilkomme menighedsrådet. Flertallet af arbejdsgruppens medlemmer finder dog kun at kunne gå ind for, at menighedsrådets kompetence udvides for så vidt angår den kirkelige brug af kirkerne, således at menighedsrådene alene træffer bestemmelse om kirkernes anvendelse til kirkelige formål, uden at der i noget tilfælde — som efter de nugældende regler - skal indhentes samtykke hos biskoppen. Derimod finder flertallet, at tilladelse til kirkernes anvendelse i verdsligt øjemed bør meddeles af biskoppen efter menighedsrådets indstilling, idet der herved henvises til, at det ikke vil være muligt i loven nærmere at præcisere rammerne for sådan anvendelse af kirkerummene, og at det iøvrigt ikke skønnes ønskeligt at udstyre menighedsrådene med en kompetence, hvis udnyttelse kan indebære risiko for, at et menighedsråd, som bliver udsat for pression fra særlig pågående organisationers eller persongruppers side, samtykker i arrangementer, der falder udenfor forudsætningerne for den foreslåede liberalisering, og hvorved stillingen kan vanskeliggøres for andre menighedsråd i samme situation⁵).

En regel som den foreslåede, hvorefter der uden nærmere eksemplifikation tillægges biskoppen som øverste tilsynsmyndighed i stiftet beføjelse til at drage grænserne for den tilladelige anvendelse af kirkerummene til ikke-kirkelige formål, indebærer efter flertallets opfattelse den fordel, at skiftende tiders synspunkter og behov vil kunne tilgodeses, uden at det er nødvendigt at skride til ændring af loven.

I overensstemmelse med det foran anførte

4. Denne principielle hovedregel er udtrykkelig fastslået i kgl. anordning af 18. juni 1953 om adgang til i visse tilfælde at afholde dåb og altergang m. v. andetsteds end i kirken.

5. Se dog særudtalelse, s. 72 (bilag 3).

foreslår arbejdsgruppens flertal, at de gældende regler afløses af en bestemmelse, hvorefter kirkerne foruden til gudstjenester og kirkelige handlinger af menighedsrådet eller med dets samtykke kan anvendes til andre folkekirkelige formål, medens der til anden anvendelse af kirkerne tillige kræves tilladelse fra biskoppen, jfr. lovudkastets § 2, stk. 1.

Udtrykket »folkekirkelig« er anvendt, fordi det åbner mulighed for en lidt bredere fortolkning end »kirkelig«. Hovedvægten ligger dog på formålets kirkelige karakter.

Den foreslåede bestemmelse skal iøvrigt i det hele ses i sammenhæng med reglerne i lovudkastets § 16, stk. 1, hvorefter der i kirker intet må foretages, som strider mod rummets særlige karakter og bestemmelse eller imod det hensyn, der skyldes folkekirken, hvorom henvises til s. 33—34.

Endelig har arbejdsgruppen for at udelukke tvivl om lovens anvendelsesområde, jfr. bemærkningerne herom foran s. 13, fundet det hensigtsmæssigt at udforme en bestemmelse, som fastsætter, hvad der i loven forstås ved kirker, jfr. lovudkastets § 1. Ifølge denne definitionsbestemmelse forstås ved kirker de til afholdelse af gudstjenester og foretagelse af kirkelige handlinger inden for folkekirken indviede rum.

Der er iøvrigt i arbejdsgruppen enighed om, at der som hidtil bør forbeholdes præsterne en ubetinget ret til at bruge de kirker, ved hvilke de er ansat, til gudstjenester, kirkelige handlinger og kirkelige møder. En hertil sigtende bestemmelse er optaget i lovudkastets § 2, stk. 2, der omtales nærmere i det følgende afsnit.

Spredte bestemmelser i lovgivningen forudsætter, at der kan finde indsamling sted i kirker. Uden særlig tilladelse, der ifølge praksis meddeles ved kgl. resolution, kan der dog kun samles ind til kirkelige formål, medmindre indsamlingen sker til fordel for en kirkelig organisation, der f. eks. varetager et humanitært formål. Bortset fra den obligatoriske indsamling til de fattige (menighedsplejen)⁶⁾ er det overladt til den fungerende præst at tage bestemmelse om, hvorvidt indsamling skal finde sted. Ifølge menigheds-

rådsloven § 24, pkt. 2, kræves der dog samtykke fra menighedsrådet til foretagelse af indsamlinger ved de faste (ordinære) gudstjenester.

Ifølge menighedsrådslovens § 27, stk. 3, kan en valgmenighed ved sine gudstjenester i sognekirken have anbragt bøsser til sit eget menighedsarbejde og sin egen frivillige menighedspleje. Iøvrigt kan der ifølge § 10, stk. 1, i lov nr. 204 af 24. maj 1972 om valgmenigheder ved valgmenighedens gudstjenester indsamles til samme formål, hvortil indsamling er tilladt ved folkekirkens andre gudstjenester⁷⁾.

Der er ikke i arbejdsgruppen fremkommet ønsker om ændring af retstilstanden på dette område. Man har ej heller fundet anledning til at tage spørgsmålet om, hvorvidt der i brugsloven burde indføres en generel regel om indsamlinger i kirker, op til nærmere overvejelse, idet man anser dette spørgsmål for nærmest værende af lovteknisk karakter.

7. Indsamlinger, der udelukkende finder sted ved indendørs gudstjenester eller møder, og som forestås af vedkommende kirkesamfund eller mødearrangør, er ikke omfattet af lov nr. 287 af 9. juni 1971 om offentlige indsamlinger.

Nærmere regler om forvaltningen af de i kirkernes bøsser indsamlede midler, om beløbenes optælling og videregivelse m. v. findes i menighedsrådslovens § 27, stk. 1 og 2, og i kirkeministeriets cirkulære af 8. maj 1963 om indsamling i kirkerne.

Spørgsmålet om optagelse af kollekter i kirkerne har været behandlet af det i henhold til lov af 10. september 1920 nedsatte kirkelige udvalg, der udtalte, at indsamlinger som regel ikke bør foretages ved alteret, men ved kirkens udgang (betænkning 1922 s. 217-18). I kirkeministeriets ovennævnte cirkulære af 8. maj 1963 er det foreskrevet, at indsamling i kirkerne normalt bør ske i dertil opsatte bøsser. Ved indsamlinger ved de ordinære gudstjenester kan fravigelse herfra ifølge cirkulæret kun finde sted med menighedsrådets samtykke, dog at der altid bør være opsat i det mindste én bøsse til indsamling til menighedsplejen.

Bestemmelserne i kirkeministeriets cirkulære af 8. maj 1963 finder ikke anvendelse på indsamlinger, der finder sted ved gudstjenester, kirkelige møder og lignende, der afholdes i kirker af valgmenigheder og frimenigheder, og ej heller på indsamlinger ved gudstjenester m. v., der afholdes af kirkelige sammenslutninger, men ikke er foranstaltede af stedets præster.

I valgmenigheders vedtægter skal der ifølge valgmenighedslovens § 10, stk. 2, optages regler om kontrol med indsamlede midler.

6. og nytårskollekten til fordel for Det danske Bibelselskab, jfr. kgl. resolution af 30. november 1886 og K. M. skr. 11. december 1886.

2. RETTEN TIL BRUG AF KIRKERNE

Gældende ret

Ifølge brugslovens § 1, stk. 1, 1. pkt., har faste præster⁸⁾ og andenpræster⁹⁾ ret til lige så vel på søgnedage som på søn- og helldage at bruge de kirker, ved hvilke de er ansat, til gudstjenester, til kirkelige handlinger samt til kirkelige møder og lignende. Denne ret til brug af kirken - også til ekstraordinære gudstjenester - tilkommer præsterne, uden at der hertil kræves samtykke fra menighedsrådet eller biskoppen. Med hensyn til spørgsmålet om afgrænsning af præsternes ret i henhold til § 1 og de tilfælde, hvor menighedsrådets tilladelse efter § 7 er fornøden, har kirkeministeriet ved flere lejligheder fastslået, at præsterne i videste omfang har ret til uden menighedsrådets samtykke at bruge kirkerne til møder og lignende med opbyggeligt indhold, jfr. skrivelser af 29. august 1925 og 13. november 1951. Inden den ved lov nr. 116 af 3. maj 1961 gennemførte ændring af brugsloven var præsternes selvstændige ret til at afholde gudstjenester — jfr. den dagældende affattelse af § 1 - begrænset til gudstjenester »i sædvanlig form«. Til afholdelse af »en gudstjeneste, der væsentlig afviger fra den almindelige form«, skulle menighedsrådet efter § 7 meddele samtykke. På baggrund af de vide rammer, som gjaldt med hensyn til præsternes adgang til at benytte kirkerne til kirkelige møder, fandt kirkeministeriet det naturligt, at der blev indrømmet præsterne fri adgang til at benytte kirkerne til gudstjenester, herunder også ekstraordinære gudstjenester, der afviger fra den sædvanlige form¹⁰⁾, og ved lovændringen udgik de foran citerede ord af henholdsvis § 1 og § 7ⁿ).

For så vidt angår præsternes ret til at benytte de kirker, ved hvilke de er ansat, er sondringen mellem ekstraordinære gudstjene-

ster (i afvigende form) og kirkelige møder herefter uden retlig betydning. Derimod kan - som berørt i det foregående afsnit - sondringen mellem visse ekstraordinære gudstjenester (musikgudstjenester) og kirkekoncerter i visse tilfælde berede vanskeligheder.

Sognepræster, residerende kapellaner og andenpræster har ifølge lovens § 2, stk. 1—3, ret til — uden samtykke fra menighedsråd og biskop - at overlade de kirker, ved hvilke de er ansat, til andre præster i folkekirken, ligesom de i et vist omfang kan give teologiske studerende og kandidater samt lægmænd adgang til at tale i kirken, jfr. nedenfor. Kaldskapellaner og faste hjælpepræster har kun denne ret i tilfælde, hvor den kirkelige betjening af et af flere sogne eller sognedistrikter bestående pastorat er ordnet således, at betjeningen af et enkelt sogn eller distrikt væsentlig er overdraget til dem, jfr. § 2, stk. 4. Bestemmelsen forudsætter, at der i pastoratet er flere sognekirker eller foruden sognekirken en egentlig distriktskirke, og finder således ikke anvendelse i de i lovens § 17, stk. 3, omhandlede tilfælde af distriktsdeling inden for sogne med kun een kirke, jfr. K.M. skr. 16. juli 1932.

Præsternes ret til at overlade brugen af de kirker, ved hvilke de er ansat, til andre præster i folkekirken gælder ifølge § 2, stk. 1, kun brug af kirken til sådanne formål, hvortil de selv er berettiget til at anvende kirkerne.

I henhold til den anførte bestemmelse kan kirkerne overlades til 1. de ved andre kirker fast ansatte præster samt andenpræster, 2. valgmenighedspræster, 3. præster, der er ansat til betjening af særlige menigheder, samt præster ved stiftelser, klostre, hospitaler, sygehuse og fængsler, 4. præster, der er konstitueret i en af de foran nævnte stillinger samt 5. midlertidige hjælpepræster¹²⁾. Brugen af kirken kan endvidere overlades til personer, der er præsteviet i folkekirken, forudsat at de ikke er udtrådt af folkekirken eller afskediget af grunde, der gør dem uværdige til at beklæde præsteembede¹³⁾. Men

8. D. v. s. sognepræster, residerende kapellaner, kaldskapellaner og faste hjælpepræster.
9. D. v. s. præster, der er ansat i henhold til menighedsrådslovens § 43.
10. Se bemærkninger til forslag til lov om ændring i lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m. m., F. T., Tillæg A, 2. samling 1960/61, s. 794-795.
11. Ændringen berørte ikke de ordinære (faste) gudstjenester, der fremdeles skal holdes i nøje overensstemmelse med gældende ritualer.

12. Jfr. den i kirkeministeriets bekendtgørelse af 15. december 1969 om vielse inden for folkekirken, § 4, stk. 1, foretagne opregning af præster, der kan foretage vielse på eget ansvar.

13. Jfr. den i forrige note omtalte bekendtgørelse, § 4, stk. 2.

disse ikke i embede værende præster kan dog i modsætning til de foran nævnte kun få overladt brugen af kirken på den stedlige præsts ansvar. Som omtalt i forrige afsnit sigter § 2, stk. 1, kun til brug af kirken ved enkelte lejligheder. Hvor det derimod drejer sig om en ordning, hvorefter kirken for en længere periode skal overlades en anden menighed og dennes præster, må der kræves tilslutning fra menighedsrådet for det sogn, hvis kirke der er tale om at benytte, jfr. K. M. skr. 23. juli 1935.

De ved kirken ansatte præster kan endvidere ifølge § 2, stk. 2, tilstede ikke præsteviiede, der efter de hidtil gældende regler har adgang til prædikestolen, at bruge kirken til prædiken og katekisation. Ved »de hidtil gældende regler« sigtes til reskript af 13. februar 1801 ang. hvilke Studenterne det er tilladt at prædike. Reskriptet begrænsede den studenternes hidtil tilkommende ret til at holde prædikener, således at ingen for fremtiden måtte »tilstædes Adgang til Prædikestolen, uden den, som virkelig har studeret ved Akademiet i Kjøbenhavn, og kan fremvise Attester, saavel om hans Flid i at besøge de vigtigste filosofiske og theologiske Forelæsninger, som om hans in Examinatoriis beviiste Fremgang i disse Videnskaber«.

Denne adgang tilkommer, uden at det udtrykkelig er anført i reskriptet, selvsagt også uordinerede teologiske kandidater.

Andre ikke præsteviiede kan med tilladelse af en af de ved kirken ansatte præster eller en præst, til hvem kirken er overladt til brug efter § 2, stk. 1, og under hans ansvar tale i kirken fra kordøren eller prædikestolen ved gudstjenester og kirkelige møder, ved de faste gudstjenester dog kun, såfremt vedkommende præst selv prædiker over dagens tekst, jfr. § 2, stk. 3. Bestemmelsen svarer til den i lov af 15. maj 1903 om brugen af kirkerne optagne § 2, stk. 3, der dog kun indrømmede lægmænd adgang til at tale i kirkerne uden for de sædvanlige gudstjenester. Ved ændringen af brugsloven i 1961 blev denne adgang efter nogen overvejelse udvidet til også at omfatte faste gudstjenester¹⁴). Også personer uden for folke-

kirken kan i henhold til § 2, stk. 3, få tilladelse til at tale i folkekirkens kirker ved gudstjenester, kirkelige møder og lignende. I skrivelse af 24. februar 1948 har kirkeministeriet, for så vidt angår lægmænds medvirken ved gudstjenester, udtalt, at det må tilkomme vedkommende folkekirkepræst som den for gudstjenestens forløb ansvarlige i hvert enkelt tilfælde selv at skønne over, hvorvidt han finder det betimeligt på sit ansvar at lade en uden for folkekirken stående person komme til orde i en af folkekirkens kirker. Det blev i skrivelsen betonet, at folkekirkepræsten selv må være til stede i kirken og lede gudstjenesten, idet han herved påtager sig ansvaret for gudstjenesten som helhed, herunder også for indholdet af, hvad den pågældende person udtaler.

Sognets præster kan i henhold til lovens § 5 overlade kirken til præster for evangelisk-lutherske menigheder uden for riget samt til herfra udsendte missionærer, der har modtaget præstevielse i folkekirken, til på eget ansvar at holde gudstjeneste og i forbindelse hermed at udføre dåb og forrette altergang (men ikke andre kirkelige handlinger). Kirkens overladelse til præster for evangelisk-lutherske menigheder uden for riget - bortset fra præster i de nordiske kirker - er dog betinget af, at biskoppen på grundlag af de oplysninger, der forelægges ham om vedkommende udenlandske menigheds lære og ritus, meddeler tilladelse dertil. Ligeledes kan præsterne med biskoppens tilladelse overlade brugen af kirkerne til præster ved evangelisk-lutherske frimenigheder her i landet, jfr. § 12, der omtales nærmere i afsnit B.

Ved lov nr. 156 af 8. maj 1968 blev der i brugslovens § 1 som et nyt stk. 2 indføjet en bestemmelse, der hjemler værnspræsterne ret til at få folkekirkens kirker overladt til brug ved afholdelse af gudstjenester for for-

stk. 2, hvorefter den fungerende præst efter begæring af den, som har bestilt begravelsen, kan tillade lægmænd at tale blandt andet i kirken, når sådan begæring er fremkommet, forinden handlingen begynder. Det af kirkeministeriet den 2. maj 1968 nedsatte udvalg til revision af begravelsesloven og ligbrændingsloven finder, at der fremdeles bør være adgang for lægmænd til at tale ved begravelser (betænkning 688/1973 s. 33-34). Se nu kirkeministeriets cirkulære af 1. december 1975 om begravelse og ligbrænding, afsn. IV, 2. a.

14. Om lægmænds adgang til at tale ved begravelser, se lov nr. 100 af 19. april 1907 om forskellige forhold vedrørende begravelser, § 1,

svaret. I kirkeministeriets cirkulære af 24. juni 1968 angående ændring af lov om menighedsråd og lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m. m. er det bestemt, at der i tilfælde, hvor sådan brug af kirker er periodisk tilbagevendende, bør udfærdiges regulativer for forsvarets brug af de pågældende kirker, hvilke regulativer skal stadfæstes af kirkeministeriet.

Også biskoppen kan benytte kirkerne i stiftet til gudstjenstlig brug. Denne ret er ikke udtrykkelig hjemlet i lovgivningen, men må ses som en følge af, at biskoppen i henhold til D. L. 2-17-5 skal lære andre den hellige skrift og prædike Guds ord for folket, ikke alene i byen, hvor han bor, men også over hele stiftet, hvor som helst han kommer¹⁵).

Overvejelser og forslag

Det er under forhandlingerne i arbejdsgruppen indgående blevet drøftet, hvorvidt der fremdeles bør tilkomme folkekirken præster en ubetinget ret til at bruge kirkerne til de i lovens § 1 nævnte formål. Ud fra det synspunkt, at rådigheden over kirkerummet i princippet udøves af menighedsrådet, er det blevet gjort gældende, at ekstraordinære gudstjenester og kirkelige møder kun bør kunne tilrettelægges efter aftale mellem menighedsrådet og vedkommende præst. Arbejdsgruppen nærer imidlertid betænkelighed ved at foreslå en indskrænkning af de rettigheder, der i henhold til den gældende lov er tillagt præsterne, eftersom netop den ubetingede ret til at afholde ekstraordinære gudstjenester og kirkelige møder indebærer en væsentlig garanti for præsternes forkynelsesfrihed og uafhængighed i henseende til embedsførelsen, jfr. herved menighedsrådslovens § 26, stk. 2, hvorefter en præst i sin embedsvirksomhed er uafhængig af menighedsrådet.

I overensstemmelse hermed foreslår arbejdsgruppens flertal, at der i lovudkastet optages en til den gældende lovs § 1, stk. 1, 1. pkt., svarende bestemmelse, hvorefter folkekirken fast ansatte præster har ret til at bruge de kirker, ved hvilke de er ansat, til gudstjenester, kirkelige handlinger og kirkelige møder, jfr. lovudkastets § 2, stk. 2.

Begrebet »fast ansatte præster« omfatter her som andetsteds i lovudkastet tillige andenpræster, en betegnelse, der af redaktionelle grunde foreslås udeladt af lovteksten under hensyn til, at ansættelse af andenpræster i praksis kun finder sted i yderst begrænset omfang.

Der er i arbejdsgruppen enighed om, at ordningen, hvorefter præster uden menighedsrådets samtykke kan overlade brugen af kirken til andre, i det væsentlige bør bibeholdes, samt at der i så henseende bør indrømmes kaldskapellaner og faste hjælpepræster den samme ubetingede ret som de øvrige ved kirken fast ansatte præster. I overensstemmelse hermed foreslår man bestemmelsen i lovens § 2, stk. 4, ophævet.

For så vidt angår retten til at overlade brugen af kirken til andre præster i folkekirken, finder arbejdsgruppen, at kirkelige møder, som de ved kirken fast ansatte præster ikke selv leder, bør henføres til de sammenkomster med opbyggeligt indhold, til hvis afholdelse menighedsrådets samtykke efter lovudkastets § 2, stk. 1, 1. pkt. er fornødent. Som følge heraf foreslår arbejdsgruppen, at retten til at overlade brugen af kirken til andre præster begrænses til gudstjenester og kirkelige handlinger, jfr. lovudkastets § 3, stk. 1. Arbejdsgruppen forudsætter, at »andre præster i folkekirken« forstås som hidtil, herunder at præster, der ikke er i embede, kun kan overtage gudstjenester og kirkelige handlinger på den stedlige præsts ansvar, jfr. foran.

Under drøftelserne af spørgsmålet om ikke præsteviedes adgang til at tale i kirken er det fremført, at bestemmelsen i lovens § 2, stk. 2, stort set ikke praktiseres, og at der derfor næppe er tilstrækkelig grund til at opretholde en speciel bestemmelse om teologiske studerendes adgang til at få kirken overladt til prædiken og katekisation. Arbejdsgruppen kan tilslutte sig dette synspunkt og foreslår derfor bestemmelsen i § 2, stk. 2, ophævet. I det omfang teologiske studerende og kandidater ønsker at få adgang til at benytte kirkerne til prædiken, må det ske i henhold til den almindelige bestemmelse, der er optaget i lovudkastets § 3, stk. 2, hvorefter de i stk. 1 omtalte præster kan tillade ikke præsteviiede at tale i kirken ved gudstjenester. For så vidt angår

15. Dansk Kirkeret, s. 18.

de faste gudstjenester bør det efter arbejdsgruppens opfattelse ikke være en forudsætning for lægmands medvirken, at præsten selv prædiker over dagens tekst, idet man herved har taget i betragtning, at det afgørende må være, at altertjenesten både før og efter prædikenen forrettes af præsten som den for gudstjenestens forløb ansvarlige,

Iflg. lovudkastets § 3, stk. 2, kan ikke præsteviede endvidere få tilladelse til at tale i kirken ved kirkelige handlinger. Arbejdsgruppen har taget i betragtning, at der i praksis undertiden kan være behov for at indrømme lægmænd og præster i fremmede trossamfund adgang til at tale ved vielser og begravelser. Det forudsættes, at vedkommende præst i folkekirken kun meddeler den omhandlede tilladelse efter anmodning fra den eller dem, der ønsker den kirkelige handling foretaget.

Den i brugsloven i 1968 optagne bestemmelse om værnpræsters ret til at få folkekirkens kirker overladt til brug med henblik på afholdelse af gudstjenester for forsvaret foreslås opretholdt. Bestemmelsen er i overensstemmelse hermed optaget uændret i lovudkastets § 4.

Som omtalt i afsnit 1 er der efter den foreslåede bestemmelse i § 2, stk. 1, indrømmet menighedsrådet adgang til at tage et selvstændigt initiativ til brug af kirken. Dette må ses i sammenhæng med, at det for gennemførelsen af den senest stedfundne forhøjelse af menighedsrådenes rådighedsbeløb¹⁶⁾ var en forudsætning, at rådighedsbeløbet udover - som hidtil - at kunne anvendes til støtte af de af sognets præst (præster) foreståede kirkelige aktiviteter fremtidig også kunne anvendes til dækning af udgifter til folkekirkelige aktiviteter, der iværksættes af menighedsrådet, jfr. kirkeministeriets cirkulære af 15. maj 1973 om menighedsrådenes rådighedsbeløb. På denne baggrund forekommer det naturligt, at sådanne på menighedsrådets initiativ iværksatte foranstaltninger, hvis de efter deres beskaffenhed er egnede dertil, kan henlægges til det indviede rum. Efter arbejdsgruppens opfattelse vil der være behov for en bestemmelse, som i tilfælde af uoverensstemmelse mellem menighedsrådet og præ-

sten eller mellem præsterne indbyrdes angående tidspunkterne for brug af kirken giver mulighed for, at biskoppen efter anmodning fra en af parterne kan træffe afgørelse i sagen. En i overensstemmelse hermed udformet bestemmelse er optaget i lovudkastets § 2, stk. 3^{17, 18)}.

Ifølge brugslovens § 1, stk. 1, 2. pkt., fastsætter biskoppen i tilfælde, hvor der ved samme kirke er ansat flere præster, om fornødent nærmere regler om præsternes brug af kirken (i henhold til 1. pkt.) efter indhentet erklæring fra menighedsrådet. Da bestemmelsen vedrører fastsættelse af generelle regler om præsternes brug af kirken, finder arbejdsgruppen, at bestemmelsen af systematiske grunde henhører under lovudkastets kap. 4. om kirkelig betjening af folkekirkens menigheder, hvorom henvises til s. 44.

Da folkekirkens fast ansatte præster ifølge de foreslåede bestemmelser er ligestillede i henseende til brugen af kirkerne, og da der ejheller i de i lovudkastet iøvrigt indeholdte bestemmelser sondres mellem forskellige kategorier af præstestillinger, vil det - såfremt

17. Iøvrigt er det i kirkeministeriets fornævnte cirkulære af 15. maj 1973 forudsat, at foranstaltninger såsom mødevirksomhed og lignende, der iværksættes på menighedsrådets initiativ, tilrettelægges under hensyntagen til de af sognets præst (præster) foranstaltede kirkelige møder, ekstraordinære gudstjenester m. v., og i det hele så vidt muligt planlægges i nært samarbejde mellem menighedsrådet og sognets præst (præster).

18. Bestemmelsen medfører ingen ændring i den ved lov nr. 224 af 26. april 1973 i menighedsrådsloven som § 23, litra d, indføjede bestemmelse, hvorefter menighedsrådet tager beslutning om forandringer i tiden for de faste gudstjenester. Som udtalt i kirkeministeriets cirkulære af 6. juni 1973 om ændring af gudstjenestetiden er det herefter overladt til menighedsrådet at træffe afgørelse om ændring af de hidtidige klokkesiet for afholdelse af de faste gudstjenester på søn- og helligdage. Afgørelsen forudsættes imidlertid truffet i samråd med sognets præst (præster), pastoratets øvrige menighedsråd og eventuelt tillige provsten af hensyn til de præsten (præsterne) ifølge rådighedsordningen påhvilende pligter.

Derimod kræver henlæggelse af faste gudstjenester til hverdage eller undtagelsesvis aflysning af sådanne gudstjenester — som hidtil — at der er enighed herom mellem menighedsrådet og sognets præst (præster), og at biskoppen i medfør af kgl. resolution af 2. november 1971 meddeler tilladelse hertil.

16. Lov nr. 224 af 26. april 1973 om ændring af lov om menighedsråd.

bestemmelserne lovfæstes i den foreliggende affattelse - fremtidig ikke af hensyn til anvendelsen af brugsloven være nødvendigt at opretholde de nu anvendte særlige benævnelser af de forskellige præstestillinger. Da disse stillingsbetegnelser ej heller anvendes i den øvrige lovgivning, bortset fra den foran omtalte bekendtgørelse af 15. december 1969 om visse inden for folkekirken, der dog også har indført ligestilling mellem præsterne i henseende til adgangen til at foretage ægtevielse, ser arbejdsgruppen ingen hindring for, at alle faste præstestillinger fremtidig får samme benævnelse. Da arbejdsgruppen yderligere finder, at nogle af de anvendte stillingsbetegnelser - navnlig kaldskapellan og residerende kapellan — må anses for utidsvarende, kan man anbefale, at der fremtidig anvendes en fælles stillingsbetegnelse for alle faste præstestillinger i folkekirken, og arbejdsgruppen finder, at betegnelserne »præst« eller »sognepræst« må være de mest nærliggende.

3. RETTEN TIL AT FÅ KIRKERNE STILLET TIL RÅDIGHED

Gældende ret

Det er i den historiske redegørelse omtalt, at sognebåndsløserne ved kgl. anordning af 2. oktober 1862 fik ret til at lade den præst, til hvem de havde sluttet sig, udføre kirkelige handlinger for dem i deres egen sognekirke. Ved brugsloven af 25. marts 1872 blev der tilvejebragt hjemmel for, at medlemmer af en sognemenighed — selv uden sognebåndsløsning — under visse nærmere betingelser kunne få brugen af sognekirken overladt til andre præster i folkekirken, og ved lov nr. 83 af 7. juni 1873 fik medlemmer af valgmenigheder samme ret som sognebåndsløserne til brug af sognekirken. Retten til at få kirken stillet til rådighed for andre end den eller de ved kirken ansatte præster er blevet udvidet ved den senere lovgivning. Nedenfor omtales de regler herom, der indeholdes i brugslovens §§ 3-6.

Ifølge brugslovens § 3, stk. 2, har ethvert medlem af folkekirken krav på at få sognekirken eller distriktskirken i det sogn eller distrikt, hvor han bor¹⁹), stillet til rådighed

19. Derimod ikke kirker, der er beliggende i andre sogne, jfr. K. M. skr. 10. juli 1948.

til udførelse af en *kirkelig handling*, hvad enten denne ønskes udført af en af sognets egne præster eller af en udensogns præst. I sidstnævnte fald skal der ikke indhentes samtykke fra sognepræsten (distriktspræsten), men det er af praktiske grunde foreskrevet, at anmeldelse om, hvilken præst der skal udføre den kirkelige handling, mindst 24 timer forud skal ske til sogne- eller distriktspræsten, med hvem der må træffes aftale om tiden for handlingens udførelse. Adgang til brugen af kirken til den opgivne tid kan kun nægtes, såfremt kirken til den berammede tid allerede er bestemt til andet brug.

Endvidere kan ifølge brugslovens § 3, stk. 1, en eller flere af et sogns eller sognedistrikts til folkekirken hørende beboere begære, at der gives en anden præst i folkekirken end den eller de ved kirken ansatte lejlighed til at bruge kirken til *gudstjenester, kirkelige møder o. lign.* Denne adgang til at få kirken stillet til rådighed er dog betinget af, at sognepræsten eller distriktspræsten meddeler samtykke dertil i hvert enkelt tilfælde. Såfremt samtykke nægtes, kan sagen forelægges biskoppen eller kirkeministeriet til afgørelse. I skrivelse af 12. februar 1930 har kirkeministeriet udtalt, at det ikke tilkommer menighedsrådet, men alene sognepræsten eller præsten ved distriktskirken (eventuelt en under vakance i vedkommenne præstestilling konstitueret præst) at meddele samtykke, således at den fornødne tilslutning til brugen af kirken foreligger, når den ved kirken ansatte præst har givet sin tilslutning hertil.

Ifølge brugslovens § 4 kan mindst 5 familiefædre, enker og andre personer med egen husstand²⁰) af et sogns eller sognedistrikts til folkekirken hørende beboere, der er medlemmer af sognemenigheden eller sognedistriktsmenigheden, begære kirken overladt til gudstjenstlig brug (herunder dåb og altergang) ved en anden præst i folkekirken²¹) end den eller de ved kirken ansatte. I disse tilfælde er retten til brug af kirken

20. Kravet om »egen husstand« gælder også familiefædre og enker, jfr. K. M. skr. 5. november 1934.

21. D. v. s. en præst, der er ansat ved en anden kirke i folkekirken, derimod ikke forhenværende præster, jfr. K. M. skr. 14. januar 1963.

ikke betinget af samtykke fra sogne- eller distriktspræsten, idet der alene skal træffes aftale om kirkens benyttelse med vedkommende kirkebetjent mindst 24 timer forud. Adgang til brug af kirken kan ikke nægtes, medmindre den til den berammede tid allerede er bestemt til andet brug. Med hensyn til den nærmere fremgangsmåde har kirkeministeriet i skrivelse af 26. april 1926 bl. a. udtalt, at der ved begæringens fremsættelse må nævnes en bestemt præst, således at ny begæring må fremsættes, når kirken ønskes overladt til brug ved en anden præst end den, der er nævnt i den første begæring.

I skrivelse af 1. oktober 1925 har kirkeministeriet givet udtryk for den opfattelse, at et ønske fra sogneboere om at få kirken overladt til en fremmed præst til konfirmationsforberedelse og afholdelse af konfirmation bør imødekommes, uanset at § 4 ikke udtrykkelig omtaler sådan brug af kirken.

Derimod hjemler § 4 ikke medlemmer af sognemenigheden ret til at få kirken overladt til gudstjenester eller kirkelige møder med lægmænd som talere.

Den ret, der i henhold til lovens §§ 3 og 4 tilkommer sognets beboere til at få kirken stillet til rådighed til brug for andre end sognets præster, skal ifølge § 5, 1. pkt., også gælde med hensyn til adgang for en præst ved en evangelisk-luthersk menighed uden for riget eller en herfra udsendt missionær, der har modtaget præstevielse i folkekirken, til at holde gudstjeneste og i forbindelse hermed at udføre dåb og forrette altergang²²). For så vidt angår præster for evangelisk-lutherske menigheder uden for riget bestemmer § 5, 2. pkt., at der skal indhentes tilladelse fra biskoppen, som træffer sin afgørelse på grundlag af de ham forelagte oplysninger om vedkommende udenlandske menigheds lære og ritus. Tilladelsen kan når som helst tilbagetages af biskoppen. Ifølge § 5, sidste pkt., kræves biskoppens tilladelse dog ikke for præster i de nordiske kirker.

Sognebåndsløserne og valgmenighedsmedlemmer har ligesom andre af et sogns eller sognedistrikts til folkekirken hørende beboere ifølge brugslovens § 3, stk. 1, ret til -

med samtykke fra sognepræsten eller præsten ved distriktskirken - at få kirken i det sogn eller kirkedistrikt, hvor de bor, stillet til rådighed for en udensofns præst²³) i et af de i § 1 nævnte øjemed. Herudover er der ved brugslovens § 6, stk. 1, 1. pkt., hjemlet en særlig ret for sognebåndsløserne og valgmenighedsmedlemmer til at lade den præst, til hvem de har sluttet sig, prædike i deres sogne- eller distriktskirke såvel som til at lade ham udføre kirkelige handlinger for dem i kirken eller på kirkegården. Ifølge § 6, stk. 1, stilles der ikke krav om, at der skal indhentes tilladelse fra sognepræsten eller distriktspræsten, og ej heller om, at begæringen skal fremsættes af et vist antal personer. Der er således ved denne bestemmelse indrømmet sognebåndsløserne og valgmenighedsmedlemmer en meget vid adgang til at få deres kirke stillet til rådighed for den præst, til hvem de har sluttet sig. De skal ifølge § 6, stk. 1, 2. pkt., blot 24 timer forud træffe aftale med vedkommende kirkebetjent om tiden for sådan brug af kirken. Adgang til brugen af kirken kan kun nægtes, såfremt den til den berammede tid allerede er bestemt til andet brug.

Sognebåndsløsernes præst er ifølge § 6, stk. 1, 4. pkt., berettiget til ved samme lejlighed ikke blot at tage sognebåndsløserne til ham fra andre sogne til alters, men også til at udføre andre kirkelige handlinger for dem, når dette kan ske i umiddelbar forbindelse med den af ham afholdte gudstjeneste. En bestemmelse herom blev første gang optaget i lovgivningen ved brugsloven af 1903 § 6, stk. 2. Af bemærkningerne til lovforslaget²⁴) fremgår det, at der ved fortolkningen af brugsloven af 1872 § 5 var opstået tvivl om, hvorvidt en præst, der holdt altergang for sognebåndsløserne i deres egen sognekirke, havde ret til samtidig at tage sognebåndsløserne til ham fra andre sogne til alters eller ved sådanne lejligheder at foretage dåb af de pågældendes børn. Det forekom derfor ministeriet heldigere at give præsten en ubetinget ret, hvilket også ville stem-

23. Herunder også en herfra udsendt missionær der har modtaget præstevielse i folkekirken samt — med biskoppens tilladelse — en præst for en evangelisk-luthersk menighed uden for riget, jfr. § 5.

24. RT 1901-02. Tillæg AI. sp. 2025-2026.

22. I praksis antages det dog, at de pågældende også kan forrette dåb og altergang i kirken, selv om der ikke tillige holdes gudstjeneste.

me bedst overens med den friere adgang til benyttelse af kirkerne, som man ønskede at åbne med lovforslaget.

Medlemmer af en valgmenighed har ikke blot ret til at få deres sogne- eller distriktskirke overladt til brug ved enkelte lejligheder, men brugslovens § 6, stk. 2, åbner yderligere adgang til, at kirken overlades den valgmenighed, hvortil de hører, til fast brug, såfremt begæring herom fremsættes over for biskoppen af mindst 10 af et sogns eller sognedistrikts beboere, der er medlemmer af vedkommende valgmenighed, og betingelserne for sådan brug af kirken efter lov nr. 88 af 15. maj 1903 om valgmenigheder § 5, stk. 2 (nu lov nr. 204 af 24. maj 1972 om valgmenigheder § 3, stk. 2²⁵) er til stede.

I så fald fastsætter biskoppen efter indhentet erklæring fra menighedsrådet et regulativ for valgmenighedens benyttelse af kirken.

Overvejelser og forslag

Som berørt nedenfor i kapitel II i forbindelse med omtalen af reglen i lovudkastets § 18, stk. 2, er det en selvfølge, at ethvert medlem af sognemenigheden har krav på at blive betjent med *kirkelige handlinger* i sin egen sogne- eller distriktskirke af en af de i sognet ansatte præster. Med hensyn til spørgsmålet om, i hvilket omfang sognemenighedens medlemmer skal have krav på at få deres kirke stillet til rådighed til udførelse af kirkelige handlinger ved andre præster, finder arbejdsgruppen, at ethvert medlem af sognemenigheden fremdeles bør have en ubetinget ret til at få sin sogne- eller distriktskirke overladt til foretagelse af en kirkelig handling ved en præst i folkekirken, der ikke er ansat ved kirken, jfr. lovudkastets § 5, stk. 2. Hvad særlig angår begravelse finder arbejdsgruppen, at erfaringer fra praksis taler for, at sognemenighedens medlemmer bør have ret til at få kirken overladt til begravelse ved en præst for en evangelisk-luthersk frimenighed her i landet

25. Bestemmelsen er sålydende: »En valgmenighed kan anerkendes, hvis biskoppen efter anmodning fra 10 af ansøgerne, der bor i samme sogn eller sognedistrikt, har afgivet erklæring om, at valgmenighedens brug af den kirke, hvortil de hører, ikke vil hindre sogne- eller distriktsmenighedens brug af denne«.

eller en præst for en evangelisk-luthersk menighed i udlandet eller en herfra udsendt missionær, der har modtaget præstevieelse i folkekirken, jfr. lovudkastets § 6, stk. 2, sammenholdt med § 6, stk. 1, hvilken sidste bestemmelse omtales nærmere nedenfor.

Bl. a. i betragtning af, at ikke alle valgmenigheder har egen kirke eller kirkegård, finder arbejdsgruppen det rimeligt at opretholde reglen i brugslovens § 6, stk. 1, hvorefter valgmenighedsmedlemmer har ret til at få kirken i det sogn eller sognedistrikt, hvor de bor, overladt til foretagelse af kirkelige handlinger ved præsten for den valgmenighed, hvortil de hører, jfr. lovudkastets § 8.

Da en sognebåndsløser ifølge den i kapitel III nærmere omtalte bestemmelse i lovudkastets § 21, stk. 2, skal have samme ret til kirkelig betjening og brug af kirken i den menighed, hvortil han har løst sognebånd, som de øvrige medlemmer af den pågældende menighed, finder udvalget derimod ikke, at der er anledning til at indrømme sognebåndsløserne ret til at få kirken i det sogn eller kirkedistrikt, hvor de bor, stillet til rådighed til udførelse af kirkelige handlinger ved præsten for den menighed, som de gennem sognebåndsløsningen har sluttet sig til. Arbejdsgruppen foreslår derfor bestemmelsen i brugsloven § 6, stk. 1, ophævet for så vidt angår sognebåndsløserne.

Anmodning om at få kirken stillet til rådighed til udførelse af en kirkelig handling ved en anden præst end den eller de ved kirken ansatte bør efter udvalgets opfattelse rettes til menighedsrådet i dettes egenskab af kirkebestyrelse, jfr. lovudkastets § 9. Det forudsættes i bestemmelsen, at kirkeministeriet fastsætter nærmere regler om formen og fristen for fremsættelse af sådanne anmodninger.

Der er i arbejdsgruppen enighed om, at anmodning om at få kirken stillet til rådighed til afholdelse af *gudstjeneste* ved en fremmed præst ligeledes bør fremsættes over for menighedsrådet, jfr. den lige nævnte bestemmelse i lovudkastets § 9. Der er endvidere enighed om, at en sådan anmodning bør have tilslutning fra et vist antal af sognemenighedens medlemmer, hvilket antal passende findes at kunne ansættes til mindst 10, og at det ikke som efter brugslovens § 4 bør være en betingelse, at de pågældende

har egen husstand, men at det derimod vil være naturligt at kræve, at de opfylder betingelserne for at have valgret til menighedsråd.

Af de foran nævnte grunde finder arbejdsgruppen ikke, at sognebåndsløserne bør have ret til at få kirken i det sogn eller kirkedistrikt, hvor de bor, overladt til gudstjenstlig brug ved præsten for den menighed, til hvilken de har løst sognebånd, ligesom man ej heller finder, at der er tilstrækkelig anledning til at opretholde bestemmelsen om, at valgmenighedsmedlemmer kan lade præsten for den valgmenighed, hvortil de har sluttet sig, prædike i deres sogne- eller distriktskirke.

Arbejdsgruppen foreslår herefter, at bestemmelserne i brugslovens §§ 3, stk. 1, 4 og 6, stk. 1, afløses af en bestemmelse, hvorefter mindst 10 af en sognemenigheds medlemmer, som har valgret til menighedsråd, kan forlange, at sogne- eller distriktskirken overlades dem til afholdelse af gudstjeneste ved en anden præst i folkekirken end den eller de ved kirken ansatte, jfr. lovudkastets § 5, stk. 1. Da dåb og altergang indgår som normale led i en gudstjeneste, er det anset for ufornuddent udtrykkelig at nævne disse handlinger i lovtæksten.

Adgangen til at få kirken overladt til gudstjenstlig brug skal også gælde i tilfælde, hvor kirken ønskes overladt til gudstjeneste ved en herfra udsendt missionær, der har modtaget præstevise i folkekirken, eller ved en præst for en evangelisk-luthersk frimenighed eller en præst for en evangelisk-luthersk menighed uden for riget, jfr. lovudkastets § 6, stk. 1.

Det er overfor arbejdsgruppen oplyst, at præster for evangelisk-lutherske menigheder uden for riget i praksis får adgang til at prædike i folkekirkens kirker, uden at der forinden — som foreskrevet i brugslovens § 5, 2. pkt. — er indhentet tilladelse hertil fra stiftets biskop. Da arbejdsgruppen ikke finder, at der kan rejses afgørende indvendinger mod denne praksis, foreslår man, at brugslovens § 5, 2. pkt. og følgelig også 3. pkt. ophæves.

Bestemmelsen omfatter også præster for evangelisk-lutherske frimenigheder her i riget. Ordene »her i riget« er dog udeladt af lovtæksten, idet en »evangelisk-luthersk frimenighed« efter arbejdsgruppens opfattelse

begrebsmæssigt betegner en menighed her i riget. Om frimenighedspræsters adgang til at virke i folkekirkens kirker henvises iøvrigt til afsnit B.

For så vidt angår bestemmelsen i brugslovens § 6, stk. 2, hvorefter der med biskoppens godkendelse kan gives en valgmenighed adgang til fast brug af kirken i et sogn eller kirkedistrikt, hvor mindst 10 af valgmenighedens medlemmer bor, har arbejdsgruppen ikke fundet anledning til at foreslå ændringer, idet arbejdsgruppen her ved har taget i betragtning, at valgmenighedsloven af 1972 har opretholdt kravet om, at en valgmenighed for at opnå anerkendelse enten skal have egen kirke (kirkesal) eller adgang til at benytte en kirke. I overensstemmelse hermed er der i lovudkastet optaget en til brugslovens § 6, stk. 2, svarende bestemmelse, jfr. lovudkastets § 7.

Der er ikke i lovudkastet optaget nogen speciel bestemmelse om adgang for medlemmer af sognemenigheden til at få deres sogne- eller distriktskirke stillet til rådighed til afholdelse af *kirkelige møder m. v.* Menighedsmedlemmer, der ønsker at anvende kirken til sådanne formål, må indhente menighedsrådets samtykke dertil, jfr. lovudkastets § 2, stk. 1. I modsætning til hvad der gælder med hensyn til de i lovudkastets § 9 nævnte anmodninger er menighedsrådet ikke forpligtet til at efterkomme anmodninger om at stille kirken til rådighed for mødevirksomhed o. lign., og er der ikke tale om folkekirkelige formål, kan menighedsrådet kun med biskoppens tilladelse efterkomme sådanne anmodninger.

B. EVANGELISK-LUTHERSKE FRIMENIGHEDERS BRUG AF KIRKERNE

Gældende ret

De evangelisk-lutherske frimenigheder står — i modsætning til valgmenighederne — uden for folkekirken. Dette skyldes dog ikke, at der består noget modsætningsforhold mellem disse frimenigheder og folkekirken i henseende til lære og bekendelse, men har først og fremmest sin grund i medlemmernes ønske om at kunne organisere sig uafhængigt af statsmagten og under friere former end

inden for folkekirken område. Allerede omkring år 1900 blev der fra forskellig side fremsat ønske om at knytte en forbindelse mellem folkekirken og frimenighederne, og ved de i den historiske redegørelse omtalte to love af 1. april 1911 og 28. september 1918 blev der åbnet adgang for frimenighedspræster og frimenigheder til at benytte folkekirken kirker til afholdelse af gudstjenester og foretagelse af begravelser af frimenighedens medlemmer. De nævnte to love blev optaget væsentlig uforandrede som §§ 14-17 i lov af 30. juni 1922 om sognebåndsløsning og brugen af kirkerne. Til disse regler blev føjet bestemmelsen i § 18 (nu § 16) om ret for en frimenighedspræst til at tilstede lægmænd adgang til at tale ved de af ham afholdte gudstjenester i folkekirken kirker. Ved lov nr. 111 af 29. marts 1924 blev der i § 14 (nu § 12) som et nyt stk. 2 indføjet en bestemmelse om frimenighedspræsters ret til at forrette begravelse for folkekirken medlemmer fra folkekirken kirker og til at forrette begravelse af medlemmer af frimenighederne fra sogne- og eller distriktskirken på det sted, hvor jordfæstelsen skal foregå. Bestemmelserne om frimenighedens adgang til brug af folkekirken kirker har ikke siden været gjort til genstand for ændringer og indeholdes nu i brugslovens afsnit III, §§ 12-16.

Ifølge brugslovens § 12, stk. 1, kan biskoppen efter anmodning fra en sognepræst, en residerende kapellan, en andenpræst eller en distriktspræst for et udskilt sognedistrikt give tilladelse til, at en præst for en evangelisk-luthersk frimenighed her i riget holder gudstjeneste og i forbindelse hermed udfører dåb og forretter altergang i kirkerne i vedkommende pastorat. Tilsvarende tilladelse til brug af sognekirken eller sognedistriktskirken kan ifølge § 13, 1. pkt., meddeles af biskoppen efter andragende fra mindst 5 af et sogns eller sognedistrikts til folkekirken hørende familiefædre, enker og andre personer med egen husstand. Sådant tilladelse kan ifølge loven meddeles, når biskoppen efter de fra frimenighedens præst modtagne oplysninger om frimenighedens lære og ritus såvel som efter sit kendskab til frimenighedens forhold til folkekirken i det hele ikke skønner, at der er grund til at nægte den. For så vidt angår tilladelse i henhold til § 13 gælder

det, at den skal anmeldes skriftlig for vedkommende kirkebetjent mindst 24 timer forud. Adgang til brugen af kirken kan ikke nægtes, medmindre den til den berammede tid allerede er bestemt til andet brug.

Tilladelser i henhold til §§ 12 og 13 kan når som helst tilbagetages af biskoppen, hvis afgørelse kan indankes for kirkeministeriet, jfr. udtrykkelig § 12, stk. 1, sidste pkt. I skrivelse af 26. januar 1926 har kirkeministeriet udtalt, at påanke kan ske såvel af en oprindelig nægtelse af tilladelse som af en senere tilbagetagelse. Af skrivelsen fremgår det endvidere, at retten til påanke kun tilkommer den præst eller de folkekirkemedlemmer, der har fremsat andragendet, derimod ikke vedkommende frimenighedspræst. En given tilladelse vil ikke kunne indbringes for ministeriet af nogen, således f. eks. ej heller af vedkommende menighedsråd.

Ifølge brugslovens § 14 kan biskoppen, når mindst 20 familiefædre, enker og andre personer med egen husstand har dannet en evangelisk-luthersk frimenighed med egen præst, efter andragende fra mindst 10 af frimenighedens medlemmer, der er bosat i samme sogn eller sognedistrikt, give tilladelse til, at sogne- eller distriktskirken overlades frimenigheden og dens præst til fast brug. Det er en forudsætning for tilladelsens meddelelse, at biskoppen finder, at menigheden og dens præst opfylder de i § 12, stk. 1, stillede betingelser i henseende til lære og ritus m. v. Det er ifølge § 14, 2. pkt., endvidere en betingelse for, at tilladelse kan meddeles eller opretholdes, at biskoppen efter forhandling med menighedsrådet skønner, at frimenighedens brug af kirken ikke vil træde hindrende i vejen for de folkekirkelige menighedens brug af kirken. Uoverensstemmelse herom mellem vedkommende parter kan forelægges kirkeministeriet til afgørelse, jfr. § 14, sidste pkt. Selvom det ikke udtrykkeligt anføres i § 14, anser ministeriet det for nærmest at antage, at også biskoppens afgørelse af spørgsmålet om, hvorvidt frimenighedens lære og ritus er sådan, at kirken bør stilles til rådighed for frimenigheden, kan indankes for ministeriet af de i sognet bosatte medlemmer af frimenigheden (K. M. skr. 26. januar 1926).

Forinden frimenighedens brug af kirken træder i kraft, skal der ifølge § 15, stk. 1,

af biskoppen efter forhandling med menighedsrådet være udfærdiget et regulativ for kirkens benyttelse. De nødvendige ændringer af regulativet skal til enhver tid kunne foretages, navnlig som betingelse for frimenighedens fortsatte brug af kirken. Det antages i praksis, at en af biskoppen i henhold til §§ 12-14 meddelt tilladelse til brug af en kirke giver vedkommende frimenighedspræst adgang til at få overladt brugen af en hvilken som helst kirke i stiftet efter anmodning fra en ved kirken ansat præst eller en kreds af de til folkekirken hørende beboere i sognet²⁶).

Evangelisk-lutherske frimenighedspræster, der har biskoppens tilladelse til at holde gudstjeneste m. v. i folkekirkens kirker, har ifølge bekendtgørelse af 29. juli 1912 ret til at bære folkekirkens præstedragt.

Den omstændighed, at en frimenighedspræst har fået tilladelse til at benytte folkekirkens kirker, indebærer ikke nogen bemyndigelse til at handle på folkekirkens vegne. De af ham i folkekirkens kirker afholdte gudstjenester er således at anse for frimenighedsgudstjenester, og de ved disse gudstjenester foretagne dåbshandlinger har alene kirkelig betydning og indbefatter ikke - som ellers når en dåb finder sted i folkekirken — nogen borgerlig navngivelse af barnet. Navngivelse må derfor særskilt finde sted ved anmeldelse til bopælssognets ministerialbogsfører²⁷).

For så vidt angår ægtevielser bemærkes, at kirkelig vielse inden lov nr. 256 af 4. juni 1969 om ægteskabs indgåelse og opløsning

kun kunne foretages med borgerlig gyldighed inden for folkekirken og de anerkendte trossamfund. Frimenighedspræster kunne således ikke forrette gyldige vielser. Ved ægteskabslovens § 16, stk. 1, nr. 3, er der imidlertid nu åbnet adgang til, at kirkelig vielse også kan finde sted inden for andre trossamfund (f. eks. evangelisk-lutherske frimenigheder), når en af parterne hører til vedkommende trossamfund, og trossamfundet har præster, som af kirkeministeren er bemyndiget til at foretage vielser, jfr. endvidere kirkeministeriets cirkulære af 16. december 1969 om kirkelig vielse uden for folkekirken, kapitel 2. En frimenighedspræst, der i henhold til den nævnte bestemmelse har fået bemyndigelse til at foretage vielser, har dog ikke i kraft af selve denne bemyndigelse adgang til at benytte folkekirkens kirker i det omhandlede øjemed. Derimod kan han, såfremt frimenigheden i henhold til brugslovens § 14 har fået overladt en af folkekirkens kirker til fast brug, ifølge kirkeministeriets seneste praksis foretage vielser i denne i kraft af den ham i henhold til ægteskabsloven meddelte bemyndigelse, ligesom han i henhold til sådan bemyndigelse også kan foretage vielse i andre af folkekirkens kirker, såfremt anmodning herom fremsættes af en ved kirken ansat præst eller af 5 af sognets til folkekirken hørende beboere med egen husstand, og der fra biskoppen foreligger tilladelse til, at han bruger folkekirkens kirker.

Frimenighedspræster, der har fået tilladelse til brug af folkekirkens kirker, er ifølge brugslovens § 12, stk. 2, berettiget til at foretage begravelser for medlemmer af folkekirken, ligesom begravelser af medlemmer af frimenigheden kan ske fra sognekirken eller sognedistriktskirken på det sted, hvor jordfæstelsen skal foregå. For så vidt angår begravelse for medlemmer af folkekirken sidestilles frimenighedspræster med præster i folkekirken, således at de efterladte — uden at nogen tilkendegivelse herom fra den afdøde er påkrævet, jfr. begravelsesloven § 2 — kan bestemme, at en frimenighedspræst skal forrette den kirkelige begravelse²⁸).

26. Dansk Kirkeret, s. 294-95.

27. Kirkeministeriet har dog bemyndiget: sognepræsterne til i tilfælde, hvor en frimenighedspræst fremsender meddelelse om en i frimenigheden stedfunden dåbsakt, at modtage denne meddelelse som den af loven påbudte navneanmeldelse, afgiven af ham på forældrenes vegne, således at der i ministerialbogen, foruden om den skete borgerlige navneanmeldelse, tillige i anmærkningsrubrikken optages en bemærkning om, at det til ministerialbogen er opgivet, at barnet skal være døbt i den pågældende frimenighed. Ministeriet har endvidere givet udtryk for, at man anser det for ønskeligt, at der foretages registrering i folkekirkens bøger af dåbshandlinger, som foretages af frimenighedspræster, og i særdeleshed, hvor dåbshandlingerne er foretaget i folkekirkens bygninger. K. M. skrivelser af 20. januar 1921, 31. januar 1939 og 26. august 1944).

28. Dansk Kirkeret, s. 295-96. Se endvidere den af kirkeministeriets udvalg af 2. maj 1968 afgivne betænkning vedr. revision af begravelses-

Brugslovens § 12, stk. 2, 2. pkt., foreskriver, at de bevisligheder, der udkræves, forinden en jordfæstelse kan ske, forud for begravelsen skal forelægges for sognepræsten eller sognedistriktspræsten på stedet.

Overvejelser og forslag

Der er i arbejdsgruppen enighed om, at de gældende regler om adgangen til at få folkekirkens kirker stillet til rådighed for frimenighedspræster stort set bør opretholdes. Som omtalt i afsnit A 2 går arbejdsgruppen ind for, at ordningen, hvorefter præster uden menighedsrådets samtykke kan overlade brugen af kirken til andre, i det væsentlige bibeholdes, og at der i så henseende indrømmes kaldskapellaner og faste hjælpepræster den samme ubetingede ret som de øvrige ved kirken fast ansatte præster. Arbejdsgruppen foreslår i overensstemmelse hermed, at bestemmelsen i brugslovens § 12, stk. 1, afløses af en regel om, at den folkekirkens fast ansatte præster i henhold til lovudkastets § 3, stk. 1, tilkommende ret til at overlade de kirker, ved hvilke de er ansat, til andre præster i folkekirken, også skal gælde i tilfælde, hvor kirken ønskes overladt til gudstjeneste ved en præst for en evangelisk-luthersk frimenighed, jfr. lovudkastets § 6, stk. 1. Tilsvarende bestemmes det i samme regel, at bestemmelsen i lovudkastets § 5, stk. 1, hvorefter mindst 10 af en sognemenigheds medlemmer, som har valgt til menighedsråd, kan forlange kirken overladt til gudstjeneste ved en anden præst i folkekirken end den eller de ved kirken ansatte, også skal gælde i tilfælde, hvor gudstjenesten ønskes afholdt af en præst for en evangelisk-luthersk frimenighed. Det forudsættes som omtalt i afsnit A 3, at der er tale om en evangelisk-luthersk frimenighed her i landet. Da dåb og altergang indgår som normale led i en gudstjeneste, er det som tidligere nævnt anset for uforholdsmæssigt udtrykkelig at nævne disse handlinger i lovteksten. Arbejdsgruppen har ikke fundet, at der er anledning til i de nævnte tilfælde at opretholde kravet om, at der forinden skal være indhentet tilladelse fra stiftets biskop. Et sådant krav er som berørt i afsnit A 3 heller ikke i

praksis opretholdt for så vidt angår præster for evangelisk-lutherske menigheder i udlandet. Begæring fra medlemmer af sognemenigheden om at få kirken stillet til rådighed til afholdelse af gudstjeneste ved en frimenighedspræst skal ifølge lovudkastets § 9 fremsættes over for menighedsrådet.

Endvidere foreslås det, at bestemmelsen i brugslovens § 12, stk. 2, 1. pkt., om frimenighedspræsters adgang til at forrette begravelser for medlemmer af folkekirken afløses af en regel om, at den sognemenighedens medlemmer ifølge lovudkastets § 5, stk. 2, tilkommende ret til at få deres sogne- eller distriktskirke overladt til foretagelse af kirkelige handlinger ved en præst i folkekirken, der ikke er ansat ved kirken, også skal gælde i tilfælde, hvor et medlem af sognemenigheden ønsker kirken overladt til begravelse ved en præst for en evangelisk-luthersk frimenighed, jfr. lovudkastets § 6, stk. 2. Der stilles ikke krav om tilladelse fra biskoppen, derimod skal anmodning om at få kirken stillet til rådighed i det nævnte øjemed også i dette tilfælde fremsættes over for menighedsrådet. Arbejdsgruppen har overvejet, hvorvidt der i lovudkastet bør optages en bestemmelse svarende til reglen i brugslovens § 12, stk. 2, hvorefter frimenighedspræster, der har fået tilladelse til brug af folkekirkens kirker, kan forrette begravelse af medlemmer af frimenigheden fra sogne- eller distriktskirken på det sted, hvor jordfæstelsen skal foregå, men der er i arbejdsgruppen enighed om, at de hensyn der i så henseende bør tages til medlemmer af frimenigheder ikke motiverer en regel, der går ud over bestemmelsen i lovudkastets § 13.

Bortset fra tilfælde, hvor en af folkekirkens kirker er overladt en frimenighed til fast brug, vil der således kun være adgang for frimenighedspræster til at forrette begravelse af frimenighedens medlemmer fra folkekirkens kirker, såfremt menighedsrådet med biskoppens samtykke meddeler tilladelse hertil i henhold til den nævnte bestemmelse i lovudkastets § 13.

Reglen i brugslovens § 12, stk. 2, 2. pkt., om bevisligheder forelægges for sognepræsten i tilfælde, hvor begravelse skal forrettes af en frimenighedspræst, er afløst af bestemmelserne i lov nr. 346 af 26. juni 1975 om begravelse og ligbrænding. De øvrige bestem-

melser i brugslovens §§ 12 og 13 afløses efter det foran anførte af bestemmelserne i lovudkastets § 6, stk. 1 og 2, hvorved disse regler systematisk rigtigt bliver placeret blandt de bestemmelser i lovudkastets kapitel 1, der omhandler den folkekirkens præster og medlemmer tilkommende ret til at disponere over folkekirkens kirker.

Da arbejdsgruppen finder det rimeligt, at der er adgang for medlemmer af folkekirken til at forlange sogne- eller distriktskirken stillet til rådighed for foretagelse af vielse ved en frimenighedspræst, som af kirkeministeriet er bemyndiget til at foretage vielser, har arbejdsgruppen optaget en hertil sigtende bestemmelse i lovudkastets § 6, stk. 3. Ifølge bestemmelsen er det en betingelse, at den ene af parterne er medlem af sognemenigheden.

Arbejdsgruppens medlemmer er enige om, at der fremdeles bør være adgang for evangelisk-lutherske frimenigheder til at få folkekirkens kirker overladt til fast brug under forudsætning af, at biskoppen finder, at intet i frimenighedens lære og ritus eller dens forhold i øvrigt er til hinder derfor. Det bør dog som hidtil tillige være en betingelse, at biskoppen efter forhandling med menighedsrådet skønner, at frimenighedens brug af kirken ikke vil hindre de folkekirkelige menigheders brug af denne.

Derimod finder arbejdsgruppen ikke, at der som i brugslovens § 14 bør stilles krav om, at frimenigheden skal være dannet af - eller bestå af - mindst 20 personer med egen husstand. En anmodning fra 10 i samme sogn eller sognedistrikt boende medlemmer af en frimenighed bør efter arbejdsgruppens mening være tilstrækkeligt grundlag for at give frimenigheden og dens præst tilladelse til fast brug af kirken til afholdelse af gudstjenester og udførelse af kirkelige handlinger, såfremt de foran omtalte betingelser i øvrigt er opfyldt. En hertil svarende regel er optaget i lovudkastets § 10, stk. 1. I § 10, stk. 2, er optaget en til brugslovens § 15, stk. 1, svarende bestemmelse, hvorefter biskoppen efter forhandling med menighedsrådet udfærdiger et regulativ for frimenighedens brug af kirken, og hvorefter nødvendige ændringer af regulativet kan forlanges foretaget som betingelse for frimenighedens fortsatte brug af kirken.

Såfremt betingelserne for frimenighedens

brug af kirken ikke længere er til stede, bør biskoppen være beføjet til at tilbagekalde den givne tilladelse, jfr. lovudkastets § 11.

Arbejdsgruppen finder det rimeligt, at der — som hidtil — er adgang til at indbringe de af biskoppen i henhold til bestemmelserne i lovudkastets §§ 10 og 11 truffne afgørelser for kirkeministeriet. En hertil sigtende bestemmelse er optaget i lovudkastets § 12.

Ved frimenighedsgudstjenester i folkekirkens kirker vil frimenighedspræsten kunne tilstede lægmænd at tale. Arbejdsgruppen har dog ikke fundet anledning til i lovudkastet at optage en til brugslovens § 16 svarende bestemmelse herom, idet den nærmere ordning af frimenighedernes gudstjenester findes at måtte være lovgivningen uvedkommende.

I en kirke, som er overladt en frimenighed til fast brug, vil menighedens præst - inden for de rammer som lovgivningen iøvrigt fastsætter — kunne udføre kirkelige handlinger for frimenighedens medlemmer. Han vil således kunne forrette dåb og altergang uden forbindelse med gudstjenesten, men dåbshandlingerne indbefatter som før nævnt ikke nogen borgerlig gyldig navngivelse af barnet. Endvidere vil han kunne foretage kirkelig velsignelse af et borgerligt indgået ægteskab. Ægtevielse med borgerlig gyldighed vil han dog som tidligere omtalt kun kunne foretage, såfremt han af kirkeministeriet er bemyndiget dertil, og en af parterne er medlem af frimenigheden. En frimenighedspræst vil endvidere kunne foretage begravelse af frimenighedens medlemmer fra den kirke, der er overladt frimenigheden til fast brug.

G. ANDRE KRISTNE TROSSAMFUNDS BRUG AF KIRKERNE

Gældende ret

Indtil 1970 var evangelisk-lutherske frimenigheder de eneste menigheder uden for folkekirken, der kunne få folkekirkens kirker overladt til brug.

Spørgsmålet om at give andre trossamfund uden for folkekirken adgang til at anvende folkekirkens kirker til gudstjenester og kirkelige handlinger blev behandlet af det

i henhold til lov af 7. marts 1928 nedsatte udvalg (betænkning 1940 s. 105-114). I udvalget var der overvejende stemning for, at der i begravelsesloven (lov om forskellige forhold vedrørende begravelser af 19. april 1907) skulle indføjes en bestemmelse om, at medlemmer af anerkendte trossamfund og af ikke-ankendte kristne trossamfund med biskoppens tilladelse kan begraves fra den stedlige sogne- eller filialkirke, hvor der ikke findes egentligt begravelseskapel og vedkommende trossamfund ikke har egen kirke eller kapel. Derimod tog halvdelen af udvalgets medlemmer bestemt afstand fra tanken om at give andre trossamfund uden for folkekirken end de evangelisk-lutherske frimenigheder adgang til at benytte folkekirkens kirker til gudstjenester og kirkelige handlinger iøvrigt. Man henviste herved til, at det ikke var godtgjort, at der var trang hertil, at tilvejebringelse af hjemmel for en sådan udvidelse af adgangen for andre trossamfund til at bruge folkekirkens kirker ville være et afgjort brud med den linie, som er fulgt her i landet på dette område, og at det overvejende flertal af folkekirkens menigheder ville stå ganske uforstående overfor en sådan lovgivning. — Udvalgets betænkning angående de nævnte spørgsmål gav ikke anledning til fremsættelse af lovforslag.

På foranledning af det af folkettinget nedsatte udvalg til behandling af det i 1970 fremsatte forslag til lov om ændring af den kirkelige lovgivning som følge af ændringerne i landets kommunale inddeling (lov nr. 260 af 4. juni 1970) blev der i brugsloven som ny § 25 indsat en bestemmelse, hvorefter et menighedsråd med biskoppens tilladelse kan overlade kirken til medlemmer af kristne trossamfund uden for folkekirken til afholdelse af gudstjeneste og - såfremt begravelseskapel ikke findes — til foretagelse af begravelse.

Biskoppen afgør efter indstilling fra menighedsrådet, om en sådan tilladelse skal være stående, tidsbegrænset eller kun gælde for enkelte tilfælde. Overholdes vilkårene for en stående eller tidsbegrænset tilladelse ikke, eller misbruges tilladelsen iøvrigt, kan den til enhver tid tilbagetages. Tilladelse i medfør af den pågældende bestemmelse indebærer adgang til brug af kirkens orgel, klokker og øvrige inventar samt til medbringelse

af det inventar, der eventuelt skønnes nødvendigt for gudstjenestens afvikling efter vedkommende trossamfunds gudstjenesteritual, jfr. kirkeministeriets cirkulære af 15. juli 1970 om ændringer i den kirkelige lovgivning, pkt. 9.

Bestemmelsen gælder kun til fordel for kristne trossamfund, hvorimod det er uden betydning for bestemmelsens anvendelse, om trossamfundet er anerkendt af staten.

Ifølge bestemmelsen skal der erlægges betaling for brugen af kirken samt for kirkens opvarmning, belysning og rengøring m. m. Størelsen af betalingen fastsættes af kirkens overtilsyn efter forhandling med menighedsrådet.

Overvejelser og forslag

Arbejdsgruppen har overvejet, om bestemmelsen burde ændres, således at medlemmer af kristne trossamfund uden for folkekirken får adgang til at benytte folkekirkens kirker til begravelse også i de tilfælde, hvor der findes et begravelseskapel. Endvidere har det været drøftet, om bestemmelsen burde udvides til også at omfatte foretagelse af brudevielse og borgerlig begravelse.

Omend der i arbejdsgruppen er nogen sympati for tanken om, at adgangen til at få overladt folkekirkens kirker til foretagelse af begravelse af medlemmer af kristne trossamfund uden for folkekirken ikke - som efter den gældende bestemmelse — skal være afhængig af, om der er et begravelseskapel på stedet, finder arbejdsgruppens flertal dog ikke, at det er tilstrækkeligt motiveret at foreslå bestemmelsen ændret på dette punkt, idet det herved er taget i betragtning, at de eksisterende begravelseskapeller i det store og hele må anses for udmærket egnede til at danne ramme om en begravelseshandling.

Flertallet finder ejheller, at der er tilstrækkelig anledning til at udvide bestemmelsen til også at omfatte foretagelse af brudevielse og borgerlig begravelse.

I overensstemmelse hermed er bestemmelsen i brugslovens § 25 optaget uændret i lovudkastets § 13²⁹).

29. Mogens Hansen finder det vilkårligt, at lovudkastet på den ene side (jfr. § 2, stk. 1, 2. pkt.) åbner adgang til, at kirkerne kan anvendes til ikke-kirkelige formål, og på den anden

D. ANDRE SPØRGSMÅL VEDRØRENDE BRUG AF KIRKERNE

1. ADGANGEN TIL KIRKERNE

Gældende ret

En bestemmelse om offentlighedens adgang til kirkerne optoges første gang i lovgivningen ved lov af 15. maj 1903 om brugen af kirkerne § 6, stk. 1, omfattende de tilfælde, hvor en kirke efter begæring er stillet til rådighed for en anden præst end den eller de ved kirken ansatte til afholdelse af gudstjeneste m. m.

Ved lov nr. 284 af 30. juni 1922 om sognebåndsløsning og brugen af kirkerne § 19 fik reglen om offentlighedens adgang til kirkerne sin nuværende generelle formulering.

Ifølge den nugældende brugslovs § 19 skal adgangen til kirken ved de i loven omhandlede gudstjenester og kirkelige handlinger stå åben for alle³⁰). Bestemmelsen gælder også gudstjenester, ved hvilke der finder konfirmation, dåb eller altergang sted, men antages iøvrigt ikke at være til hinder for, at adgangen til kirken om fornødent begrænses i tilfælde, hvor der ventes usædvanlig stor tilstrømning, eventuelt gennem uddeling af adgangskort³¹).

Da gudstjenester og kirkelige handlinger i folkekirken kirker i medfør af den nævnte bestemmelse foregår offentligt for åbne døre, vil der ifølge K. M. skr. 30. august 1934 ikke kunne blive spørgsmål om at nægte nogen adgang til kirken, fordi den pågældende er udtrådt af folkekirken³²).

Der er ej heller hjemmel til at afkræve deltagere i gudstjenesten eller specielt deltagere i altergangen — det være sig indensogns eller udensogns — afgift for deltagelsen, heller

side afskærer medlemmer af kristne trossamfund uden for folkekirken fra at benytte kirkerne til kirkelige formål, når bortses fra de i § 13 opregnede tilfælde. Lovudkastets § 13 bør derfor efter Mogens Hansens opfattelse udvides til at omfatte bl. a. foretagelse af brudevielse.

30. Reglen gælder dog ikke kirker i straffeanstalter, arresthuse og stiftelser m. m., jfr. lovens § 24, stk. 1.

31. Dansk Kirkeret, s. 53.

32. Skrivelsen angik bl. a. spørgsmålet om, hvorvidt forældre, der var udtrådt af folkekirken, kunne nægtes adgang til kirken ved deres datters konfirmation.

ikke i form af en henstilling, jfr. K. M. skr. 10. marts 1949³³).

En egentlig ret til at deltage i altergangen tilkommer kun medlemmer af folkekirken, men der er intet til hinder for, at præsten — dersom han er villig dertil — tager andre, herunder medlemmer af andre trossamfund³⁴), til alters. Præster antages således i almindelighed at kunne uddele nadveren til enhver, der indfinder sig ved alterbordet — også ham ubekendte personer — såfremt de har den fornødne udvikling og optræder sømmeligt³⁵).

Uanset at kirkelige handlinger i folkekirken som nævnt er offentlige handlinger, er det i kirkeministeriets praksis fastholdt, at præster og kirkelige funktionærer af hensyn til privatlivets fred ikke må medvirke til, at der i dagspressen, kirkeblade eller andre lokale blade finder bekendtgørelse sted om forestående eller stedfundne kirkelige handlinger, medmindre de pågældende har meddelt samtykke hertil³⁶). Det betragtes ligeledes som en selvfølge, at præster og kirkefunktionærer ej heller må give meddelelse til enkeltpersoner, f. eks. fotografer, om forestående kirkelige handlinger, medmindre dette ønskes af den eller dem, for hvem den kirkelige handling udføres³⁷).

33. Cfr. dog K.M. skr. 30. april 1949, hvorefter der i tilfælde, hvor deltagerne i et stort kirkeligt stævne deltager i gudstjenesten i den stedlige kirke, vil kunne træffes aftale med stævnets ledelse om, at ledelsen erlægger betaling til kirken (til ekstra vederlag til kirkebetjeningen).

34. Der kan ikke sluttes modsætningsvis fra, at der ved kgl. resolution af 5. april 1956 specielt er givet medlemmer af den skotske og den engelske kirke almindelig adgang til at deltage i altergangen i den danske folkekirkes kirker, såfremt vedkommende præst måtte være villig til at betjene den pågældende, jfr. kirkeministeriets cirkulære af 17. april 1956 og skrivelse af 19. april 1956.

35. Dansk Kirkeret, s. 64. Almindeligvis har kun voksne adgang til at deltage i nadveren. Derimod er det overladt til præsten at afgøre, om han vil modtage ukonfirmerede børn som nadvergæster, jfr. kgl. anordning om konfirmation af 9. juli 1968, § 8.

36. Jfr. K.M. skrivelser 1. marts 1940, 26. juni 1956, 11. marts 1957 og 27. januar 1961.

37. Dansk Kirkeret, s. 115.

Brugsloven indeholder ingen bestemmelser om adgangen til kirkerne uden for de tider, hvor gudstjenester og kirkelige handlinger foregår. Foranlediget af gentagne henvendelser om, at kirkerne må blive holdt åbne for andagtssøgende på hverdage, og om at adgangen til at bese kirkerne må blive lettet, har kirkeministeriet i cirkulærer af 8. juni 1942 og 28. juni 1954 henstillet til kirkebestyrelserne på »tjenligste måde at imødekomme ønsket om en lettere adgang for befolkningen til at besøge kirkerne«. Da kirkerne i de senere år i stigende omfang er blevet hjemmøgt af tyveri og hærværk, har kirkeministeriet ikke fornyet denne henstilling, men har i stedet villet have det overladt til kirkebestyrelserne som de for kirkerne og disses inventar ansvarlige selv at skønne over, om det ud fra gjorte erfaringer og forholdene på stedet iøvrigt er forsvarligt at holde kirken åben uden for brugstiderne, samt eventuelt at fastsætte nærmere bestemmelser om adgangen til kirken³⁸). For at undgå tyveri fra kirkebøsser og i forbindelse dermed ødelæggelse af værdifulde gamle kirkeblokke er det i kirkeministeriets cirkulære af 8. maj 1963 fastsat, at kirkebøsserne skal tømmes umiddelbart efter hver gudstjeneste.

Overvejelser og forslag

I arbejdsgruppen er der enighed om, at folkekirkens gudstjenester fremdeles bør være offentlige, således at enhver, der udviser sømmelig adfærd, har adgang til — gratis — at deltage i disse, jfr. lovudkastets § 14, stk. 1. Reglen er i modsætning til den gældende bestemmelse begrænset til kun at angå *folkekirkens* (herunder valgmenighedernes) gudstjenester, og omfatter således ikke gudstjenester, der afholdes i folkekirkens kirker af frimenigheder eller andre kristne trossamfund uden for folkekirken, idet arbejdsgruppen har fundet det rimeligt, at det overlades til vedkommende trossamfund selv at træffe bestemmelse om, hvorvidt der skal være offentlig adgang til de af trossamfundet foranstaltede gudstjenester.

I den foreslåede affattelse omfatter reglen ejheller kirkelige handlinger, idet arbejds-

38. Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer har slået til lyd for, at eventuelt fornødent opsyn i kirkerne etableres under medvirken af folkepensionister.

gruppen finder, at der kan forekomme tilfælde, hvor menneskelige hensyn taler imod, at der er offentlig adgang til en kirkelig handling. Det forudsættes, at der som hidtil normalt er adgang for enhver til at overvære kirkelige handlinger, og at undtagelse herfra kun gøres i tilfælde, hvor den eller de, for hvem den kirkelige handling udføres, fremsætter en rimeligt motiveret begæring herom.

Arbejdsgruppen har intet fundet at indvende imod de i praksis fulgte regler, hvorefter der ikke af præster eller kirkefunktionærer uden vedkommendes samtykke må gives meddelelse til udenforstående om forestående eller stedfundne kirkelige handlinger. Der er ikke i arbejdsgruppen fremsat ønske om lovfæstelse af disse regler.

Derimod finder arbejdsgruppen, at der — som noget nyt — bør lovfæstes en regel om, at der er adgang til kirkerne uden for de tider, hvor disse er i brug, jfr. lovudkastets § 14, stk. 2. Arbejdsgruppen anser det for meget ønskeligt, at der er let adgang til kirkerne uden for brugstiderne for andagtssøgende og besøgende. I betragtning af de praktiske vanskeligheder og risici, der kan være forbundet med at holde kirkerne åbne, er det efter den foreslåede bestemmelse overladt til menighedsrådet ud fra forholdene det enkelte sted at fastsætte de nærmere bestemmelser om adgangen til kirken, herunder om de tider, på hvilke kirken skal være åben. Bestemmelsen udelukker ikke, at menighedsrådet kan træffe bestemmelse om, at besøgende (turister) skal erlægge entré, f. eks. til dækning af udgifter til opsyn, ekstra rengøring m. v.

2. KIRKESPROGET

Gældende ret

En bestemmelse om, at kirkesproget er dansk, blev først optaget i lovgivningen ved brugsloven af 1922 § 20, der stort set er identisk med den gældende lovs § 20. Såvel i teorien³⁹) som i administrativ praksis antoges

39. Matzen og Timm, Haandbog i den danske Kirkeret, 1891, indleder afsnittet om gudstjenestens orden med at »forudskikke den almindelige Bemærkning, at al Gudstjeneste ifølge Ritualen skal udføres paa Dansk, og at Præsten derfor maa have særlig Tilladelse til at udføre nogen Del deraf paa fremmed Tungemaal.«

det dog også forud herfor, at »det danske sprog er det anordnede Kirkesprog« (kirke- og undervisningsministeriets skrivelse af 17. november 1865). Bestemmelsen var for så vidt alene en bekræftelse på, hvad der allerede ansås for gældende ret. Når reglen blev lovfæstet, skyldtes det først og fremmest ønsket om i forbindelse dermed at skabe hjemmel for at indrømme islandsk, norsk og svensk en fortrinsstilling frem for andre fremmede sprog. Ved lovændringen i 1961 blev reglen udvidet til at gælde alle de nordiske landes sprog (altså også finsk).

Ifølge bestemmelsen i brugslovens § 20, stk. 1, skal de i loven omhandlede gudstjenester og kirkelige handlinger som regel forrettes i det danske sprog. Tilladelse til undtagelse herfra kan meddeles af vedkommande biskop⁴⁰). Sådant tilladelse er dog ikke nødvendig til benyttelse af de nordiske landes sprog i tilfælde, hvor en kirke i henhold til brugslovens § 5 er overladt en præst i en af de nordiske kirker til afholdelse af gudstjeneste.

I § 20, stk. 2, er det fastsat, at der ved kgl. anordning skal gives de fornødne regler om anvendelse af det tyske sprog ved forretelse af gudstjenester og kirkelige handlinger i de sønderjyske landsdele.

Ved genforeningen i 1920 blev problemet om anvendelse af tysk som kirkesprog i Sønderjylland aktuelt. Nærmere regler herom blev givet ved anordning af 3. august 1921, der senere blev afløst af anordning af 30. marts 1925. De gældende regler om kirkesproget i de sønderjyske landsdele findes nu i anordning af 3. marts 1948, jfr. kirkeministeriets cirkulærskrivelse af 17. marts 1948. Herefter kan der af kirkeministeriet gives stående og af biskoppen lejlighedsvis tilladelse til anvendelse af tysk sprog ved afholdelse af gudstjenester og udførelse af kirkelige handlinger i tilfælde, hvor folkekirken kirker benyttes i medfør af bestemmelserne i brugslovens §§ 4-6 og 12-14. Endvidere kan det tyske sprog benyttes ved gudstjenester og kirkelige handlinger, der forrettes af de præster, som er kaldet til de til be-

tjening af tyske menigheder oprettede særlige embeder.

Overvejelser og forslag

Under hensyntagen til den foran beskrevne retsudvikling finder arbejdsgruppen, at loven fortsat bør indeholde en udtrykkelig bestemmelse om, at kirkesproget er dansk. Derimod finder man, at regler om anvendelse af fremmede sprog ved gudstjenester og kirkelige handlinger fremtidig bør fastsættes af kirkeministeren i stedet for som hidtil ved kgl. anordning, jfr. lovudkastets § 15.

3. ANSVARET FOR BRUG AF KIRKERNE

Gældende ret

Ifølge brugslovens § 23, stk. 1, påhviler ansvaret for, at alt foregår sømmeligt og med orden ved de i kirken forefaldende gudstjenester og kirkelige handlinger m. v., når stedets præst ikke selv er til stede og leder handlingen, den præst, til hvem kirken er blevet overladt. Ved kirkelige møder i kirken kan den præst, der har ansvaret, forlange, at ingen må tage ordet, som ikke før mødets afholdelse har fået samtykke dertil.

Efter lovens § 23, stk. 2, skal den, hvem ansvaret påhviler, tillige påse og selv bidrage til, at kirkebygningen og dens tilbehør behandles med omhu og forsigtighed.

Bestemmelserne i § 23, stk. 1, tilsigter dels at fastsætte visse normer for forløbet af de gudstjenester og kirkelige handlinger m. v., der foregår i kirken, dels at placere ansvaret for, at disse normer overholdes, hos den præst, der fungerer ved de pågældende lejligheder.

Overvejelser og forslag

Efter arbejdsgruppens opfattelse er der behov for en regel, der fastslår, at der i alle tilfælde skal iagttages almindelig sømmelighed i kirker, jfr. lovudkastets § 16, stk. 1. Reglen gælder enhver, der som kirkegænger, andagtssøgende, mødedeltager, turist etc. opholder sig i en kirke. Tilsidesættes dette sømmelighedskrav, vil det være berettiget - eventuelt efter forudgående advarsel — at vise vedkommende ud af kirken⁴¹).

40. Biskoppens tilladelse kræves også til, at koret ved gudstjenesten afsynger enkelte værker, f. eks. en salme, på fremmed sprog, jfr. K. M. skrivelser 14. april 1961 og 14. juni 1967.

41. I grovere tilfælde indtræder sanktioner i henhold til straffeloven, jfr. § 137, stk. 2, hvorefter den, som ved larm eller uorden forstyrrer

Lovudkastets § 16, stk. 1, indeholder tilige en regel om, at der i en kirke intet må foretages, som strider mod rummets særlige karakter eller imod det hensyn, der skyldes folkekirken. Arbejdsgruppen finder, at det i loven bør præciseres, at den omstændighed, at der ved den foreslåede bestemmelse i lovudkastets § 2, stk. 1, åbnes adgang til at anvende kirken til ikke-kirkelige formål, ikke medfører, at kirkerum herefter kan betragtes som ligestillede med almindelige forsamlingslokaler, idet rummets indvielse og den brug, hvortil det derved principalt bestemmes, sætter visse grænser for, hvad rummet kan anvendes til.

Reglen i § 16, stk. 1, rummer dels en forskrift om, hvorledes der skal forholdes, når kirken anvendes til formål, der stemmer med lovens intentioner, dels en generel forskrift om, til hvilke formål kirkerummet i det hele taget kan anvendes. Reglen udgør i begge henseender et supplement til bestemmelserne i lovudkastets § 2 og vil desuden kunne danne grundlag for påtale fra de kirkelige tilsynsmyndigheder - provst og biskop — hvem det påhviler at »see til, at alting gaar allevegne skikkelig og ret til«, jfr. D. L. 2-16-1 og 2-17-1.

Arbejdsgruppen betragter det som en selvfølge, at en i embede værende præst tjenstligt vil kunne drages til ansvar for, hvad der foregår i kirken ved de lejligheder, hvor han selv medvirker, hvad enten det er i hans egen kirke eller en anden kirke, og man anser det følgelig for uforholdent, at der optages en bestemmelse herom i loven⁴²).

Præstens ansvar for indholdet og forløbet af gudstjenester og kirkelige handlinger har

gudstjenesten eller anden offentlig kirkelig handling eller som på usømmelig måde forstyrrer ligfærd straffes med bøde eller hæfte eller under skærpede omstændigheder med fængsel indtil 2 år, og § 139, stk. 2, hvorefter »den, som gør sig skyldig i usømmelig behandling af ting, der hører til en kirke og anvendes til kirkeligt brug« straffes med bøde eller hæfte eller med fængsel indtil 6 mdr.

42. Samme synspunkt er for så vidt angår præsters ansvar for forløbet af begravelseshandlinger kommet til udtryk i den af kirkeministeriets udvalg af 2. maj 1968 afgivne betænkning vedrørende revision af begravelsesloven og ligbrændingsloven (nr. 688/1973) side 40.

Et tjenstligt ansvar indebærer, at disciplinære forholdsregler - f. eks. advarsel, rettesættelse eller bøder — vil kunne bringes i anvendelse.

til forudsætning, at alle — også kirkebetjeningen — har pligt til at rette sig efter de anvisninger, han giver. Arbejdsgruppen finder, at det udtrykkelig bør fastslås i loven, at en sådan pligt består, jfr. lovudkastets § 16, stk. 2.

Når en præst i medfør af bestemmelsen i lovudkastets § 3, stk. 2, tillader en ikke præsteviet person at tale i kirken ved en gudstjeneste, må præsten som den ansvarlige leder af gudstjenesten bære ansvaret for gudstjenesten som helhed, herunder også for indholdet af, hvad den pågældende udtaler.

Arbejdsgruppen anser det ikke for påkrævet, at der i loven gives regler om, hvem der må tage ordet ved kirkelige møder i kirken, idet det må tilkomme præsten, når det er ham der er mødets arrangør og leder, at fastlægge mødets karakter og i forbindelse hermed træffe bestemmelse om, hvorvidt ordet skal være frit eller kun forudindtegnede talere kan komme til orde. I tilfælde, hvor en præst benytter sin kirke til afholdelse af et kirkeligt møde, som - på grund af forhold, der kan lægges præsten til last - får et indhold og forløb, der ikke er foreneligt med kravene efter § 16, stk. 1, vil præsten kunne drages til ansvar. Det samme gælder, dersom præsten uden forud indhentet tilladelse fra menighedsrådet og biskoppen benytter kirken til afholdelse af et ikke-kirkeligt møde, eller såfremt det ved et sådant med fornøden tilladelse afholdt møde passerende indebærer en tilsidesættelse af kravene ifølge § 16, stk. 1.

En præst vil normalt kun have ansvar for kirkens brug ved de gudstjenester og kirkelige handlinger, som han selv leder. I visse tilfælde vil han dog have et ansvar — eller medansvar - selv om han ikke selv medvirker. Da reglen i lovudkastets § 3, stk. 1, kun hjemler adgang til at overlade kirken til »andre præster i folkekirken«, hvorved forstås de ved andre kirker ansatte præster (præster i embede), vil en præst kun kunne overlade kirken til en forhenværende præst, såfremt han er villig til at påtage sig ansvaret for den gudstjeneste eller kirkelige handling, som den forhenværende præst leder⁴³).

43. Se for brudevielsers vedkommende den udtrykkelige bestemmelse herom i § 4, stk. 2, i kirkeministeriets bekendtgørelse af 15. december 1969 om vielse inden for folkekirken.

løvrigt må en præst i alle tilfælde, hvor han i medfør af bestemmelserne i lovudkastets §§3, stk. 1, og 6, stk. 1, overlader sin kirke til andre, have i hvert fald et medansvar for, hvad der foregår i kirken, hvis han indså eller burde have indset, at kirken ville blive brugt på en efter loven utilstødelig måde.

Da valgmenighedspræster ifølge valgmenighedslovens § 16 skal efterkomme de regler, der gælder for folkekirken, og står under tilsyn af provst og biskop, vil valgmenighedspræster med hensyn til ansvaret for brugen af valgmenighedens kirke og andre kirker, der måtte blive overladt ham, være stillet ganske på samme måde som folkekirkens andre præster.

Da det må være en forudsætning for, at en kirke i medfør af lovudkastets § 10, stk. 1, overlades til fast brug for en evangelisk-luthersk frimenighed og dens præst, at præsten overholder de gældende regler om brug af kirker, vil tilsidesættelse af disse regler kunne medføre, at frimenighedens tilladelse til at benytte kirken tilbagekaldes af biskoppen, jfr. lovudkastets § 11.

I de tilfælde, hvor en kirke af menighedsrådet eller med dets samtykke, jfr. lovudkastets §§2, stk. 1, 5, 8 og 9, anvendes til kirkelige formål eller - med biskoppens tilladelse - til ikke-kirkelige formål, må der — såfremt der ikke medvirker en præst, som ifølge det foran anførte er ansvarlig for kirkens brug - påhvile menighedsrådet ansvar for, at reglen i lovudkastets § 16, stk. 1, overholdes. Ulovlige beslutninger fra menighedsrådets side med hensyn til kirkens brug vil kunne imødegås med de i menighedsrådslovens § 11, stk. 4, hjemlede foranstaltninger, herunder anvendelse af dagbøder overfor dem af menighedsrådets medlemmer, der har deltaget i de pågældende beslutninger. Har en efter loven utilstødelig brug af kirken fundet sted i tilfælde, hvor ansvaret herfor ifølge foranstående påhviler menighedsrådet, vil de overordnede kirkelige myndigheder kunne påtale det passerede og give menighedsrådet pålæg om at afstå fra sådan brug af kirken.

Konklusionen af arbejdsgruppens overvejelser på dette punkt er således, at der ikke skønnes at være behov for at optage en særlig ansvarsregel i loven.

Da menighedsrådet i sin egenskab af kir-

kebestyrelse har ansvaret for kirkebygningen og dens tilbehør, finder arbejdsgruppen, at det i loven bør fastslås, at menighedsrådets anvisninger med hensyn til behandlingen af bygning og inventar i alle tilfælde skal efterkommes, jfr. lovudkastets § 16, stk. 3. Det er tanken hermed at præcisere, at adgang til brug af kirken ikke indebærer ret til anbringelse af plakater og skilte, udsmykning og ommøblering af kirkerummet etc. på anden måde eller i større omfang end tilladt af menighedsrådet.

4. BETALING FOR BRUG AF KIRKERNE

Gældende ret

I brugsloven findes en række bestemmelser om betaling for brug af kirkerne.

a. Den folkekirkelige brug af kirkerne.

Ifølge lovens § 22, stk. 1, skal der af menighedsrådet udfærdiges en vedtægt⁴⁴), hvori der fastsættes betaling for kirkens eller det til kirken hørende ligkapels benyttelse og for kirkens rengøring, opvarmning, belysning, udsmykning m. v. ved særskilte kirkelige handlinger, kirkelige møder o. lign. såvel som for orgelspil og kor ved slige lejligheder samt for benyttelse af kirkeklokkerne ved begravelser og bryllupper. I vedtægten, der ifølge § 22, stk. 3, skal stadfæstes af provstiudvalget, kan der også optages bestemmelse om den betaling, der skal ydes for kirkens benyttelse til kirkekoncerter og deslige.

Ved dåbshandlinger, der udføres i umiddelbar forbindelse med den almindelige gudstjeneste på søn- og helligdage, må der ifølge § 22, stk. 2, ikke kræves betaling for orgelspil, og der kan ifølge samme bestemmelse for kirkernes benyttelse til gudstjenstlig og anden opbyggelig brug overhovedet ikke kræves anden betaling end den takstmæssige for opvarmning, belysning og rengøring.

Specielt med hensyn til udgifterne til kirkens belysning er det i vedligeholdelseslovens § 12, stk. 4, fastsat, at disse udgifter afholdes af kirken. Denne bestemmelse kom-

44. Standardformularer til sådanne vedtægter er udarbejdet af Danmarks Provsteforening. For kirkerne i København gælder et af de tidligere overtilsyn stadfæstet fællesregulativ.

mer ifølge § 28 i kgl. anordning af 11. april 1953 om vedligeholdelse af og tilsyn med kirkebygninger m. v. til anvendelse ved alle ordinære gudstjenester og dertil knyttede kirkelige handlinger, uanset hvilken præst der forretter dem, samt ved sådanne ekstraordinære gudstjenester, gudelige forsamlinger, bibellæsninger og altergangstjenester, der foranstalttes afholdt af nogen af de ved kirken ansatte præster, eller ved hvilke nogen af disse medvirker. Uden for disse tilfælde kan menighedsrådet eller ejeren af kirken eller dens midler kræve betaling for kirkens belysning efter en i den foran omtalte vedtægt fastsat takst. I vedtægten træffes tillige bestemmelse om omfanget af den belysning, som kirken vederlagsfrit skal yde.

I modsætning til den nys nævnte bestemmelse er brugslovens § 22 ikke udtømmende, idet det ikke udtrykkeligt er anført — men forudsat - at der ikke kan kræves betaling for opvarmning og rengøring af kirken ved ordinære gudstjenester og dertil knyttede kirkelige handlinger eller ved de af kirkens præster afholdte ekstraordinære gudstjenester, kirkelige møder etc. Hvor kirken derimod efter begæring af en eller flere af sognets til folkekirken hørende beboere er stillet til rådighed for afholdelse af gudstjeneste ved en udensogns præst, må de pågældende beboere betale for kirkens opvarmning, belysning og rengøring efter de i vedtægten fastsatte takster⁴⁵).

I det udvalg, der var nedsat af folketetinget til behandling af det i 1961 fremsatte forslag til ændring af brugsloven drøftede man, om ikke der gennem en ændring af lovens § 22 burde sikres organisationer adgang til brug af folkekirkens kirker i særlige tilfælde på økonomisk meget lempelige vilkår. Udvalget ønskede dog ikke en lovændring på dette punkt, men henstillede i sin betænkning af 13. april 1961, at der i et ministerielt cirkulære blev givet udtryk for, at en sådan brug burde finde sted med mindst mulige udgifter for de pågældende foreninger. I overensstemmelse hermed henstillede ministeriet i cirkulære af 30. maj 1961, at betalingen for organisationers brug af kirkerne fastsættes så lempeligt som vel muligt. Ministeriet

45. Se herom betænkning afgivet af det i henhold til lov af 7. marts 1928 nedsatte udvalg, 1940, s. 115-116.

henlede i denne forbindelse opmærksomheden på den foran omtalte bestemmelse i brugslovens § 22, stk. 2, hvorefter der for kirkernes benyttelse til gudstjenstligt og andet opbyggeligt brug overhovedet ikke kan kræves anden betaling end den takstmæssige for opvarmning, belysning og rengøring.

Når en kirke er overladt til fast brug for en *valgmenighed* i henhold til bestemmelsen i brugslovens § 6, stk. 2, skal den merudgift til kirkens opvarmning, belysning og rengøring m. m., som forårsages ved valgmenighedens brug af kirken, ifølge lovens § 6, stk. 3, godtgøres denne af valgmenigheden med et vederlag, som fastsættes af kirkens overtilsyn efter forhandling med menighedsrådet og valgmenighedens bestyrelse. Overtilsynets afgørelse kan indankes for kirkeministeriet.

Det kan i henhold til denne bestemmelse kun pålægges valgmenigheden at udrede vederlag for merudgiften⁴⁶) til kirkens opvarmning, belysning og rengøring samt for ringning ved valgmenighedens gudstjenester, hvorimod det ikke vil kunne fastsættes, at der af valgmenigheden som sådan skal erlægges vederlag for selve brugen af kirken, ej heller i form af bidrag til kirkens vedligeholdelse eller til forrentning og afdragnings af de kirken påhvillende lån.

Hvor kirken ikke er overladt til fast brug for en valgmenighed, men efter begæring af sognebeboere, der er medlemmer af en valgmenighed, i henhold til brugslovens § 6, stk. 1, ved enkelte lejligheder stilles til rådighed for afholdelse af gudstjeneste ved præsten for den valgmenighed, hvortil de pågældende beboere har sluttet sig, skal der erlægges betaling for kirkens opvarmning, belysning og rengøring efter taksterne i den i § 22 ommeldte vedtægt.

b. Evangelisk-lutherske frimenigheders og andre kristne trossamfunds brug af kirkerne.

Når en kirke er overladt til fast brug for en *frimenighed* i henhold til brugslovens § 14, skal der ifølge lovens § 15, stk. 2, af frimenigheden ydes betaling såvel for brugen

46. Ifølge K.M. skr. 27. oktober 1960 kan merudgiften beregnes som den faktisk medgæede merudgift — f. eks. efter måler - eller med et fast beløb for hver gang kirken benyttes eller som en procentdel af kirkens samlede udgifter til opvarmning, belysning m. v.

af kirken som for dens opvarmning, belysning og rengøring m. m. Størrelsen af betalingen fastsættes af kirkens overtilsyn efter forhandling med menighedsrådet og frimenighedens bestyrelse. Overtilsynets afgørelse kan indankes for kirkeministeriet. Da der i dette tilfælde skal erlægges betaling for brugen af kirken — foruden for opvarmning, belysning og rengøring m. m. — må ifølge kirkeministeriets skrivelse af 28. marts 1922 samtlige udgifter ved kirkens vedligeholdelse og drift, herunder forrentning af kirkens gæld, lægges til grund ved fastsættelse af betalingen.

Andre kristne trossamfund, der i henhold til brugslovens § 25 får overladt en kirke til afholdelse af gudstjeneste og foretagelse af begravelse, skal ligeledes erlægge betaling såvel for brugen af kirken som for kirkens opvarmning, belysning og rengøring m. m., jfr. kirkeministeriets cirkulære af 15. juli 1970, pkt. 9. Betalingens størrelse fastsættes af kirkens overtilsyn efter forhandling med menighedsrådet. Der er ikke i denne bestemmelse hjemlet nogen adgang til at indanke overtilsynets afgørelse for kirkeministeriet.

Overvejelser og forslag

Arbejdsgruppen finder, at der som hidtil bør være adgang til at kræve betaling for brug af kirkerne ved særskilte kirkelige handlinger, kirkelige møder og lignende, og at taksterne - ligeledes som hidtil - bør fastsættes i en af menighedsrådet udfærdiget og af provstiudvalget stadfæstet vedtægt, jfr. lovudkastets § 17, stk. 1. Med ordene »brug af kirken« sigtes foruden til selve benyttelsen af kirken, herunder ligkapellet, til alle ydelser fra kirkens side såsom opvarmning, belysning, rengøring, pyntning, orgelspil, korskang, klokkeringning, medvirken af kirkebetjeningen m. v. Arbejdsgruppen har bemærket sig, at der efter gældende vedtægter og takstregulativer normalt ikke kræves betaling for kirkens brug m. v. ved særskilte kirkelige handlinger, der udføres for pastoratets (kommunens) beboere eller personer, der efter reglerne i kirkeministeriets cirkulære af 25. august 1961 kan ligestilles med disse.

Den foreslåede bestemmelse hjemler ikke adgang til at kræve betaling for kirkens brug m. v. til afholdelse af gudstjenester, ej heller

i det i lovudkastets § 5, stk. 1, omhandlede tilfælde, hvor kirken efter begæring af et antal (mindst 10) af sognemenighedens medlemmer overlades dem til afholdelse af gudstjeneste ved en anden præst i folkekirken end den eller de ved kirken ansatte.

Det forudsættes, at den præsterne ved lovudkastets § 2, stk. 2, forbeholdte ret til at bruge de kirker, ved hvilke de er ansat, til kirkelige møder indebærer, at der ikke vil kunne kræves betaling for kirkens brug m. v. ved disse lejligheder.

Der er i arbejdsgruppen enighed om, at der skal erlægges betaling for brug af kirken i tilfælde, hvor denne i henhold til bestemmelserne i lovudkastets §§ 7, 10 og 13 overlades en valgmenighed, en evangelisk-luthersk frimenighed eller et andet kristent trossamfund uden for folkekirken, og at betalingen i disse tilfælde bør fastsættes af kirkens overtilsyn efter forhandling med menighedsrådet, jfr. lovudkastets § 17, stk. 2.

Betalingen for »brug af kirken« forudsættes tillige at omfatte vederlag for kirkens opvarmning, belysning og rengøring m. m. Skal kirkebetjeningen medvirke, må der træffes særlig overenskomst herom.

Da valgmenigheder som foran omtalt efter reglen i brugslovens § 6, stk. 3, ikke skal betale for selve brugen af kirken, men alene skal godtgøre kirken den merudgift til opvarmning, belysning og rengøring m. m., som forårsages ved valgmenighedens brug af kirken, har det i arbejdsgruppen været drøftet, om valgmenigheder fortsat burde indtage en særstilling på dette punkt. I betragtning af, at den anførte regel bygger på den tidligere gældende ordning, hvorefter der også pålignedes medlemmer af valgmenigheder kirkeskat⁴⁷), medens forholdet nu er det, at der ved ligningen bortses fra medlemmer af valgmenigheder, jfr. § 7, stk. 3, i lov om folkekirkens lønningsvæsen m. m. (lovbekendtgørelse nr. 320 af 26. juni 1970), finder arbejdsgruppen imidlertid ikke, at der længere

47. Jfr. K. M. skr. 28. marts 1952, hvori det bl. a. udtales, at »det ikke vil kunne fastsættes, at der af valgmenigheden som sådan skal ydes noget bidrag til kirkens vedligeholdelse eller til forrentning og afdragning af de kirken påhvillende lån, idet de sidstnævnte udgifter dækkes gennem den almindelige kirkeligning i sognet, under hvilken valgmenighedens medlemmer principielt skal inddrages.«

er grundlag for at opretholde den omtalte særordning for valgmenigheders vedkommende. Ved den foreslåede bestemmelse i lovudkastets § 17, stk. 2, er det overladt til overtilsynet efter forhandling med menighedsrådet at fastsætte en passende betaling efter et skøn over omstændighederne i hvert enkelt tilfælde.

Lovudkastets § 17, stk. 2, indeholder in-

gen bestemmelse om, at overtilsynets afgørelse kan indbringes for kirkeministeriet. En sådan bestemmelse er anset for uforholdsmæssig under hensyn til, at klage over overtilsynets afgørelse efter almindelige forvaltningsretlige principper må kunne indgives til og behandles af ministeriet, når andet ikke udtrykkelig er fastsat.

II

Kirkelig betjening af folkekirkens menigheder

Gældende ret

Brugslovens §§ 17 og 18 indeholder regler om folkekirkemedlemmernes ret til at blive kirkelig betjent, om distriktsdeling samt om præsternes ret - men ikke pligt — til at udføre kirkelige handlinger for personer, der ikke er medlemmer af deres menighed.

Iflg. brugslovens § 17, stk. 1, har ethvert medlem af folkekirken sin præst i sognemenigheden på det sted, hvor han bor, medmindre han er henvist til eller efter de i §§ 8-11 fastsatte regler ved sognebåndsløsning har sluttet sig til en anden folkekirkelig menighed¹).

1. Bestemmelsen svarer stort set til § 1 i det af udvalget for kirkelige anliggender af 1920 afvattede forslag til lov om adgang til at få kirkelige handlinger udført ved andre præster end sognets (se historisk redegørelse, s. 10 f.). Hovedkilden til dette forslag er § 11 i udkast til lov om folkekirkens forfatning, som i 1906 var blevet vedtaget af det kirkelige udvalg af 1903. (Forhandlingerne i Det kirkelige Udvalg, 5. Samling, Bilag nr. 11).

Udkastet indeholdt bl. a. følgende bestemmelser:

§ 9.

Ethvert Medlem af Folkekirken hører til en Menighed inden for denne.

De folkekirkelige Menigheder ere Sognemenigheder, de for Anstalter, Stiftelser eller særlige Klasser af Personer oprettede Menigheder og Valgmenigheder.

Menighederne deltage i Styrelsen af deres Anliggender efter de i de følgende Afsnit givne Regler.

§ 11.

Ethvert Medlem af Folkekirken har sin Præst i Sognemenigheden på det Sted, hvor han bor, medmindre han er henvist til eller efter de i Lovgivningen herom fastsatte Regler har sluttet sig til en anden folkekirkelig Menighed. Dog skal han være berettiget til at faa kirkelige Handlinger udførte af enhver Præst i Folkekirken, som er villig dertil. Den Præst, som har udført Handlingen, skal gøre Anmeldelse derom til vedkommende Menighedsmedlems Præst.

Præsterne vælges og beskikkes efter de herom ved Lov fastsatte Regler.

Det er i § 17, stk. 1, forudsat, at ethvert medlem af folkekirken som hovedregel hører til sognemenigheden på det sted, hvor han har bopæl, d. v. s. er tilmeldt folkeregistret, og at man ikke kan være medlem af folkekirken uden at høre til en menighed i denne (K. M. skr. 16. april 1956). Fra reglen om, at ethvert folkekirkemedlem tilhører den stedlige sognemenighed, gælder — som også forudsat i § 17, stk. 1 - forskellige undtagelser²).

§ 17, stk. 1 er først og fremmest en organisatorisk bestemmelse, der med udgangs-

§ 12.

Enhver Præst i Folkekirken er pligtig at betjene Medlemmerne af den ham betroede Menighed med Naademidlerne og under Tavsheds Pligt at yde dem Vejledning og Trøst i alle Sager, der vedrører Samvittigheden.

Mener en Præst efter Forhandling med Menighedsraad og Biskop af Samvittighedsgrunde at burde nægte Foretagelsen af en kirkelig Handling for et Menighedsmedlem, kan Tiltale imod Præsten ikke finde sted paa Grundlag af den skete Nægtelse alene, men kun, naar hans Embedsførelse iøvrigt giver Anledning dertil.

Ingen Præst i Folkekirken er pligtig at udføre kirkelige Handlinger for Personer, der ikke ere Medlemmer af hans Menighed.

2. Se Dansk Kirkeret, s. 216-222.

Blandt undtagelserne skal nævnes:

A. Tilhørsforhold til en anden sognemenighed end den stedlige.

1. Visse militære personer og til militæret knyttede civile personer med hustruer og hjemmевærende børn, der er bosiddende i København, Frederiksberg eller Gentofte kommuner, hører iflg. kgl. resolution af 27. august 1949 uanset bopælen til Holmens, Kastels eller Garnisons sogns menigheder i København.

I garnisonsbyerne uden for København hører alle til garnisonen knyttede personer — uanset bopælen — til menigheden i det sogn, hvori garnisonen er beliggende.

2. Præster og kirkefunktionærer med hustruer og umyndige børn hører - uanset bopælen — til det sogn, hvortil de gennem deres stil-

punkt i det nævnte menighedstilhørsforhold fastslår den hovedregel, at medlemmerne af en sognemenighed betjenes af denne menigheds præster³).

Regien i § 17, stk. 1, hjemler dog ikke menighedens medlemmer nogen ubetinget ret til under alle omstændigheder at blive kirkelig betjent, idet reglen må forstås med respekt af de bestemmelser, der gælder om dåb, konfirmation, vielse og begravelse m. m. Disse bestemmelser kan medføre, at en person, der er medlem af en folkekirkelig menighed, i visse tilfælde ikke har en ubetinget ret til at få en kirkelig handling udført af menighedens præst. Således kan en præst iflg. § 2, stk. 5, 2. pkt., i kirkeministeriets bekendtgørelse af 15. december 1969 om kirkelig vielse inden for folkekirken nægte at vie en fraskilt. I andre tilfælde, hvor en præst af religiøse grunde ikke finder at kunne eller burde foretage en vielse, kan han af biskoppen fritages for at foretage den pågældende vielse jfr. bekendtgørelsens § 2, stk. 5, 3. og 4. pkt. Ifølge § 5 i lov nr. 162 af 18. april 1950 om ligbrænding kan det ikke pålægges

ling er knyttede (K. M. skr. 28. november 1862).

3. Sognebåndsløserne hører - i al fald i et vist omfang — til menigheden i det sogn, til hvis præst de har løst sognebånd (se brugslovens §§ 8-11, der omtales nærmere i kap. III).
- B. Tilhørsforhold til menigheder, der ikke er sognemenigheder, idet de enten ikke har noget landområde som grundlag for deres eksistens eller dog et område, som er uafhængigt af sognegrænser.
 1. Personer i anstalter og stiftelser, der udgør selvstændige menigheder, hører til de pågældende menigheder.
 2. Personer, der har sluttet sig til Skt. Petri tyske menighed i København.
 3. Døvstumme, som er bosat i København, Frederiksberg, Fredericia, Århus og Ålborg, hører til de stedlige døvstummemenigheder (døvemenuigheder).
 4. Personer, der har sluttet sig til en valgmenighed.
3. Som en anden virkning af tilhørsforholdet kan nævnes retten til at få sogne- eller distriktskirken stillet til rådighed til udførelse af kirkelige handlinger (se kap. I, afsn. 3).

I skrivelse af 25. september 1950 har kirkeministeriet udtalt, at det ikke kan være af afgørende betydning for spørgsmålet vedrørende kirkelig betjening, om den pågældende har betalt kirkeskat eller ej på stedet, allerede af den grund, at man ikke behøver at betale kirkeskat for at have ret til kirkelig betjening.

folkekirkens præster at medvirke ved en begravelse, hvor der finder ligbrænding sted⁴). En præst kan iflg. § 1, stk. 2, i kgl. anordning nr. 279 af 9. juli 1968 om konfirmation nægte at confirmere et barn, der efter hans skøn ikke har et passende kendskab til den kristne børnelærdom eller ikke er fortrolig med folkekirkens gudstjeneste.

Hvis der i sognemenigheden er ansat flere faste præster, eventuelt en andenpræst⁵), har ethvert medlem af sognemenigheden ret til at slutte sig til hvem af disse han ønsker, jfr. brugslovens § 17, stk. 2. Retten til selv at vælge, hvilken af pastoratets præster man vil rette henvendelse til med hensyn til sjælesorg og udførelse af kirkelige handlinger, påvirkes ikke af, at pastoratet i henhold til brugslovens § 17, stk. 3, 1. pkt., deles i distrikter. Ifølge den anførte bestemmelse kan de for samme menighed (menighed) ansatte præster med menighedsrådets tilslutning og biskoppens samtykke dele det eller de dem betroede sogne i distrikter⁶), således at hver af præsterne (fortrinsvis) bliver pligtig at betjene de til folkekirken hørende beboere i sit distrikt, men der er i loven udtrykkelig forbeholdt pastoratets til folkekirken hørende beboere adgang til at slutte sig til præsten i et andet distrikt end det, hvortil de i kraft af bopælen hører. Svarende hertil har enhver af præsterne pligt til at betjene folkekirkemedlemmer også fra andre distrikter, hvilket der også er givet klart udtryk for i K. M. skr. af 17. november 1926. Distriktsdeling har således karakter af en praktisk arbejdsdeling mellem præsterne indbyrdes — men uden forbindelse virkning for beboerne.

Den omstændighed, at et sogn deles i flere distrikter medfører ikke en tilsvarende opdeling af sognet i flere menigheder⁷).

§ 17, stk. 3, 2. pkt., foreskriver, at distriktsdeling i almindelighed skal finde sted, hvor der i et sogn på over 10.000 indbyggere er ansat flere faste præster. Kravet gælder der-

4. Denne bestemmelse bortfalder dog ved ikrafttrædelsen pr. 1. januar 1976 af lov nr. 346 af 26. juni 1975 om begravelse og ligbrænding.
5. D. v. s. en i henhold til menighedsrådslovens § 43 ansat præst.
6. Et pastorat kan ikke deles i flere distrikter, end der er præster (K. M. skr. 27. december 1954).
7. Man må formentlig komme til samme resultat i de tilfælde, hvor et sogn er delt i flere kirke-

imod ikke, hvis indbyggertallet i de enkelte sogne i et flersogns pastorat er under 10.000, selv om der i pastoratet som helhed er over 10.000 indbyggere (jfr. K. M. skr. 28. juni 1930). Ordene »i almindelighed« blev indføjret i lovteksten ved lov nr. 116 af 3. maj 1961, idet man ønskede at gøre bestemmelsen mindre kategorisk, således at der blev adgang til (undtagelsesvis) at undlade gennemførelse af en distriktsdeling, såfremt en sådan deling skønnedes ufornøden eller uønsket. Ved samme lov blev der i § 17, stk. 3, efter 2. pkt. indføjret en ny bestemmelse, hvorefter kirkeministeren efter indstilling fra vedkommende biskop kan træffe bestemmelse om distriktsdeling, når særlige omstændigheder taler derfor. Som anført i kirkeministeriets cirkulære af 30. maj 1961 om ændringer i lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m. m., pkt. 9, kan bestemmelsen i § 17, stk. 3, 3. pkt., få selvstændig betydning, hvor der i sogne på under 10.000 indbyggere er ansat flere faste præster, men hvor disse ikke har ønsket eller ikke har taget initiativ til gennemførelse af en distriktsdeling i henhold til § 17, stk. 3, 1. pkt.

Hvad enten distriktsdeling gennemføres i henhold til § 17, stk. 3., 1., 2. eller 3. pkt., fastsætter kirkeministeriet efter indstilling fra menighedsrådet grænserne for distrikterne samt disses fordeling mellem præsterne, jfr. § 17, stk. 3, 4. pkt.

Ifølge § 17, stk. 3, sidste pkt., fastsætter biskoppen ligeledes efter indstilling fra menighedsrådet de nærmere regler for embedsforholdet mellem præsterne og gudstjenesterne så vidt mulige ligelige fordeling imellem dem.⁸⁾

En af biskoppen eller ministeriet godkendt distriktsdeling skal ifølge § 17, stk. 4, inden dens ikrafttræden kundgøres fra prædikestolen to søndage efter hinanden såvel som ved opslag eller på anden i menigheden for kirkelige bekendtgørelser sædvanlig måde.

Det er foran anført, at en præst normalt har pligt til at betjene de personer, der hører distrikter (sognedistrikter) med hver sin kirke og hvert sit menighedsråd (menighedsrådslovens § 1, stk. 2). Se nærmere Dansk kirkeret, s. 215-216.

8. I skrivelse af 13. marts 1956 har kirkeministeriet med hensyn til forståelsen af ordene »så vidt mulige ligelige fordeling« udtalt, at den omhandlede lovbestemmelse efter mini-

rer til hans menighed. Omvendt er præsten ifølge brugslovens § 18, stk. 1, ikke pligtig at udføre kirkelige handlinger for personer, som ikke er medlemmer af hans menighed. Princippet i § 18, stk. 1, har fundet udtryk bl. a. i kgl. anordning nr. 279 af 9. juli 1968 om konfirmation § 2, stk. 2, hvorefter en præst ikke er pligtig at modtage konfirmander, som ikke har bopæl i hans pastorat, medmindre vedkommende har løst sognebånd til ham. Ligeledes er en præst kun pligtig at foretage vielse, såfremt begge parter hører til folkekirken, og en af dem er medlem af hans menighed, jfr. kirkeministeriets bekendtgørelse af 15. december 1969 om vielse inden for folkekirken, § 2, stk. 5, 1. pkt. For så vidt angår begravelser følger det af § 18, stk. 1, at en præst i almindelighed ikke er pligtig at medvirke ved begravelse på pastoratets kirkegårde af personer, der ved deres død var hjemmehørende andetsteds, jfr. K. M. skrivelse af 6. november 1946, hvori det dog samtidig udtaltes, at ministeriet vil finde det ønskeligt, om den stedlige sognepræst stiller sig så imødekommende, som omstændighederne tillader det⁹⁾.

Præster, der i henhold til § 4 i aftale af 27. august 1971 mellem ministeren for statens lønnings- og pensionsvæsen og tjenestemændenes centralorganisationer om omklassificering af tjenestemandstillinger m. v. oppebærer et særligt rådighedstillæg, påtager sig forpligtelse til i et vist omfang at gøre tjeneste også uden for deres ansættelsesområde (pastoratet), jfr. K. M. skrivelse af 14.

steriets formening forudsætter en ligestilling imellem præsterne i det store og hele, altså ikke blot en fordeling, som kun ligestiller præsterne med hensyn til det samlede antal af gudstjenester, men at ordene dog ikke påbyder en absolut nøjagtig lige fordeling inden for hver gruppe gudstjenester (højmesser, aftengudstjenester m. v.) imellem de tre præster, idet bestemmelsens citerede ord åbner mulighed for en under hensyntagen til alle i betragtning kommende forhold foretaget »så vidt muligt ligelig« fordeling, hvorved det f. eks. kan tages i betragtning, at allerede sondringerne mellem førstehelligdage og andenhelligdage ved de store højtider nødvendigvis må medføre en vis ulighed i fordelingen.

9. En præst antages at være pligtig at medvirke ved begravelse på pastoratets kirkegårde af ukendte personer, der er fundet døde i pastoratet, og af udensognsboende personer, der er døde i pastoratet, men som ikke ønskes be-

oktober 1971¹⁰). Rådighedsordningen er ensbetydende med en modifikation af det i brugslovens § 18, stk. 1, indeholdte princip, idet en præst, der indgår under denne ordning, kan blive tjenstligt forpligtet til at udføre kirkelige handlinger for personer, der ikke er medlemmer af hans menighed.

Ifølge brugslovens § 18, stk. 2, kan personer, der ikke er medlemmer af menigheden, dog få kirkelige handlinger udført af menighedens præst, når denne er villig til at betjene dem, uden at der hertil udkræves samtykke fra vedkommendes egen præst¹¹). Bestemmelsen dækker dels de tilfælde, hvor den kirkelige handling ønskes udført i den kirke, ved hvilken den pågældende præst er ansat, dels de tilfælde, hvor vedkommende medlem af folkekirken i medfør af brugslovens § 3, stk. 2, ønsker sin egen sogne- eller distriktskirke stillet til rådighed til udførelse af kirkelige handlinger¹²).

Overvejelser og forslag

Under hensyn til de retsvirkninger, der knytter sig til medlemsforholdet til en sognemenighed, har arbejdsgruppen fundet det hensigtsmæssigt, at reglerne i lovudkastets kapitel 5 om kirkelig betjening af folkekirkens menigheder indledes med en bestemmelse, som angiver kredsen af de personer, der hører til en sognemenighed. Ifølge lovudkastets § 18, stk. 1, omfatter en sognemenighed de til folkekirken hørende beboere af

gravet på deres hjemsogns kirkegård, forudsat at det ikke godtgøres, at afdøde stod uden for folkekirken. Se nærmere Dansk Kirkeret, s. 105.

10. I skrивelsen anføres, at sådan tjeneste kan bestå i betjening af anden præstestilling under ledighed eller vedkommende præsti sygdom eller tjenestefrihed samt i deltagelse i bistandsordninger for præster — eller provster - i andre pastorater, herunder bistand ved konfirmandundervisning, hvor forudsætningerne herfor er til stede. Endvidere i betjening af særlige institutioner m. v., f. eks. hospitaler, arresthuse og fængselsafdelinger, institutioner under åndssvageforsorgen og socialforsorgen, militære forlægninger og betjening af hørehæmmede.
11. § 18, stk. 2., svarer til bestemmelsen i § 2 i lov nr. 284 af 30. juni 1922 om sognebåndsløsning og brugen af kirkerne, ved hvilken bestemmelse det i ældre dansk ret hjemlede sognebånd blev endelig ophævet. Se historisk redegørelse, s. 9 og 10—11.
12. Se kap. I, afsn. 3.

sognet, der ikke er medlemmer af en anden folkekirkelig menighed, samt folkekirkemedlemmer, som ifølge særlig bestemmelse eller anmeldelse hører til sognemenigheden. Ved »anden folkekirkelig menighed« forstås dels en anden sognemenighed dels en menighed, der ikke kan henføres til sognemenigheder (jfr. foran side 40 med note). Den foreslåede bestemmelse bygger på det hidtil gældende princip, at ingen kan være medlem af mere end en menighed, og betegner i det hele alene en lovfæstelse af den herskende retstilstand. Bestemmelsen respekterer andre forskrifter om tilhørsforhold til folkekirkelige menigheder. I det omfang sådanne bestemmelser ikke findes tidssvarende, vil de kunne ændres uafhængigt af den foreslåede regel. Det bemærkes i denne forbindelse, at de gældende regler om militærpersoners henførelse til andre menigheder end bopælssognets efter arbejdsgruppens opfattelse ikke burde opretholdes.

Under forhandlingerne vedrørende spørgsmålet om ret til kirkelig betjening har der blandt arbejdsgruppens medlemmer været enighed om, at den gældende retstilstand bør opretholdes uændret, således at lovteksten alene underkastes en teknisk revision. Man har i denne forbindelse fundet det ønskeligt, at lovteksten i højere grad end brugslovens § 17, stk. 1 og 2, der som tidligere omtalt først og fremmest er organisatoriske bestemmelser, betoner det enkelte folkekirkemedlems ret til kirkelig betjening. I overensstemmelse hermed foreslår arbejdsgruppen, at brugslovens § 17, stk. 1 og 2, afløses af en bestemmelse, hvori det direkte udtales, at ethvert medlem af folkekirken har ret til kirkelig betjening af præsten (præsterne) for den menighed, hvortil han hører, jfr. lovudkastets § 18, stk. 2. Bestemmelsen må ligesom brugslovens § 17, stk. 1 og 2, fortolkes med respekt af gældende bestemmelser i den øvrige lovgivning, herunder bl. a. konfirmationsanordningen og ægteskabslovgivningen, og betegner således ikke nogen udvidelse af præsternes tjenstlige forpligtelser.

Af lovudkastets § 18, stk. 2, følger på den anden side, at folkekirkemedlemmer som hovedregel ikke har krav på kirkelig betjening af præster for andre menigheder end den, de tilhører. Arbejdsgruppen har i denne sammenhæng været opmærksom på det af

kirkeministeriets strukturkommission behandlede problem vedrørende kirkelig betjening af fritidsbeboere¹³). Det foreslås af strukturkommissionen, at der indføres den ordning, »at folkekirkemedlemmer uden videre kan vælge mellem de præster, der er ansat i den kommune, hvor de enten er bosat eller midlertidigt har ophold«. En hertil sigtende bestemmelse vil imidlertid efter arbejdsgruppens opfattelse bryde med en række principper i den kirkelige lovgivning, ligesom det i øvrigt er et spørgsmål, om en sådan bestemmelse er påkrævet. Dels er adgangen til gudstjenester offentlig og således ikke betinget af tilhørsforhold til sognemenigheden på det midlertidige opholdssted, dels viser praksis, at præsterne i vid udstrækning stiller sig imødekomende med hensyn til betjening af personer, der ikke hører til deres menighed, herunder feriegæster og sommerhusbeboere. Efter arbejdsgruppens opfattelse er det både ønskeligt og sandsynligt, at denne praksis vil fortsætte i fremtiden.

Modsætningsvis fremgår det af lovudkastets § 18, stk. 2, at en præst i folkekirken normalt ikke er forpligtet til at udføre kirkelige handlinger for personer, der ikke hører til hans menighed. Arbejdsgruppen finder det ikke påkrævet, at der i lovudkastet optages en udtrykkelig bestemmelse herom svarende til brugslovens § 18, stk. 1, der herefter foreslås ophævet.

Man har under forhandlingerne i arbejdsgruppen været inde på, om der burde lovfæstes en regel om præsters pligt til i visse tilfælde at medvirke ved begravelse af personer hjemmehørende i andre pastorater. Arbejdsgruppen har dog ikke fundet, at der er tilstrækkelig anledning til at fremsætte forslag herom, men finder, at det fortsat bør have sit forblivende ved de af kirkeministeriet tidligere fremsatte henstillinger til præsterne om at vise imødekommenhed i sådanne tilfælde.

Reglen i lovudkastets § 18, stk. 2, udelukker i øvrigt ikke, at en præst i folkekirken kan blive forpligtet til at betjene medlemmer af andre menigheder end hans egen. Præstens tjenstlige pligter følger af tjeneste-

mandslovgivningen og de i henhold hertil indgåede aftaler mellem staten og vedkommende organisationer. I kraft af den i 1971 indførte rådighedsordning kan det således påhvile en præst, der indgår under denne ordning, at deltage i betjeningen af andre sognemenigheder og at betjene særlige institutioner som hospitaler, arresthuse og fængselsafdelinger m. m.

Bestemmelserne i brugslovens § 18, stk. 2, om præsters adgang til at betjene folkekirkemedlemmer, der hører til andre menigheder end deres egne, markerer lovgivningens brud med tidligere tiders regler om præstevang. Brugslovens § 18, stk. 2, har efter arbejdsgruppens opfattelse nu nærmest karakter af et monument over et forlængt tilbagelagt stadium i retsudviklingen. Arbejdsgruppen finder herefter ikke, at der er tilstrækkelig anledning til fortsat at bibeholde denne bestemmelse i lovgivningen, og foreslår i overensstemmelse hermed, at bestemmelsen ophæves.

Der er i arbejdsgruppen enighed om, at den i brugslovens § 17, stk. 3, hjemlede ordning vedrørende distriktsdeling i det væsentlige bør bibeholdes. Arbejdsgruppen har herved taget i betragtning, at det ofte er af betydning for den enkelte præst at kunne koncentrere sin gerning om et bestemt afgrænset område af pastoratet, ligesom en distriktsdeling muliggør en nærmere tilknytning mellem vedkommende præst og beboerne i distriktet. Hertil kommer, at en distriktsdeling normalt vil indebære en mere hensigtsmæssig fordeling af arbejdet mellem de i pastoratet ansatte præster. Det er under forhandlingerne blevet fremført, at ønske om distriktsdeling ofte er udtryk for, at et sogn er blevet for stort, og at en distriktsdeling for at få den ønskede praktiske betydning bør være effektiv, således at præsten i sit distrikt er stillet som præster i pastorater med 1 præst og i konsekvens heraf kun er forpligtet til at betjene beboerne i det ham tildelte distrikt. Flertallet af arbejdsgruppens medlemmer finder imidlertid, at distriktsdeling bør gennemføres med respekt af sognet som den kirkelige grundenhed, og at ethvert medlem af menigheden uanset distriktsdeling derfor bør have ret til kirkelig betjening af enhver af menighedens præster.

Medens distriktsdeling ifølge den gælden-

13. Betænkning nr. 610/1971 om folkekirken i det moderne samfund, 1. del, s. 96 og 105-106, 2. del, s. 15-16.

de brugslov enten gennemføres af de for samme menighed (menigheder) ansatte præster med menighedsrådets tilslutning og biskoppens samtykke (§ 17, stk. 3, 1. pkt.) eller iværksættes af kirkeministeren efter indstilling fra vedkommende biskop (§ 17, stk. 3, 3. pkt.), bør efter arbejdsgruppens opfattelse distriktsdeling være et lokalt anliggende, således at det alene tilkommer de implicerede præster med menighedsrådets tilslutning og uden forelæggelse for højere kirkelig instans at træffe bestemmelse om gennemførelse af distriktsdeling, herunder om grænserne for de enkelte distrikter, og disses fordeling mellem præsterne. Dog bør distriktsdeling som hidtil i almindelighed finde sted, når der i et sogn med over 10.000 beboere er ansat flere faste præster.

Hvor menighedsrådet finder det ønskeligt, at der med henblik på opførelse af en ny kirke eller oprettelse af et nyt sogn finder distriktsdeling sted, må forslag hertil udarbejdes ved menighedsrådets foranstaltning. Da opførelse og indvielse af nye kirker og oprettelse af sogne kun kan finde sted i henhold til kgl. resolution efter indstilling fra kirkeministeriet, finder arbejdsgruppen, at forslag til distriktsdeling i sådanne tilfælde må forelægges kirkeministeriet til godkendelse.

Arbejdsgruppen foreslår herefter, at brugslovens § 17, stk. 3 afløses af en i overensstemmelse med de anførte synspunkter udformet bestemmelse, jfr. lovudkastets § 19, stk. 1 og 2.

Arbejdsgruppen finder det ønskeligt, at det i loven præciseres, at menighedens medlemmer uanset distriktsdelingen har ret til

kirkelig betjening af enhver af menighedens præster. En hertil sigtende bestemmelse er optaget i lovudkastets § 19, stk. 3.

Det skønnes ikke nødvendigt at optage en til brugslovens § 17, stk. 4, svarende bestemmelse i lovudkastet, idet arbejdsgruppen forudsætter, at vedkommende præster og menighedsråd træffer foranstaltning til bekendtgørelse af den vedtagne distriktsdeling på den efter de stedlige forhold bedst tjenlige måde. Arbejdsgruppen foreslår derfor, at bestemmelsen i § 17, stk. 4, ophæves.

Uanset eventuel distriktsdeling kan særlige forhold i et pastorat nødvendiggøre, at der af biskoppen som stiftets tilsynsførende fastsættes nærmere regler for præsternes betjening af menigheden (menighederne). Initiativet til fastsættelse af sådanne regler bør efter arbejdsgruppens opfattelse kunne tages af menighedsrådet, den enkelte præst eller af biskoppen. Da arbejdsfordelingen berører såvel præsterne som medlemmerne af menigheden, finder arbejdsgruppen det rimeligt, at biskoppen fastsætter de nærmere regler herom i samråd såvel med præsterne som med menighedsrådet. En hertil sigtende bestemmelse foreslås herefter optaget i lovudkastet som § 20.

Et i henhold til den foreslåede bestemmelse fastsat regulativ vil også kunne omfatte præsternes brug af sognekirken. Det skønnes derfor ikke nødvendigt i lovudkastet at optage en til brugslovens § 1, stk. 1, 2. pkt., svarende bestemmelse¹⁴). Som følge heraf foreslår arbejdsgruppen, at brugslovens § 1, stk. 1, 2. pkt., ophæves.

14. Se ovenfor s. 21.

III

Sognebåndsløsning

Gældende ret

Som anført i den historiske redegørelse blev der ved lov af 4. april 1855 om løsning af sognebåndet givet ethvert medlem af en sognemenighed ret til i kirkelig henseende at slutte sig til en anden præst end sognets. Sognebåndsløsningsloven, der blev ophævet ved brugsloven af 1922, ligger i det væsentlige til grund for denne lovs regler om sognebåndsløsning, nu lovens kap. II, §§ 8—11.

Oprindelig var sognebåndsløsning alene et forhold mellem sognebåndsløseren og vedkommende præst, men ved lov af 10. maj 1912 om menighedsråd blev der åbnet adgang til, at sognebåndsløserne kunne lade sig opføre på valglisten i det sogn, til hvilket de gennem sognebåndsløsningen var knyttede.

Ifølge brugslovens § 8, stk. 1, har ethvert medlem af folkekirken ret til ved sognebåndsløsning at slutte sig til en anden præst end sognets eller den menigheds præst, til hvilken han ifølge lovgivningen er henvist¹). Dog må det, som udtalt i K.M. skrivelse 20. september 1949, anses for stridende mod sognebåndsløsningens væsen, at en i embede værende præst løser sognebånd til sig selv eller til en anden præst i folkekirken. Sognebånd kan kun løses til en præst i et andet pastorat end det, hvori sognebåndsløseren er bosat (K. M. skr. 3. oktober 1949). Der kan ikke løses sognebånd til flere præster, selv om disse er ansat i samme sognemenighed (K. M. skr. 27. november 1935).

Sognebåndsløsningen kan omfatte mand og hustru samt hjemmenværende børn under 18 år eller andre personer af samme alder, som hører til husstanden, idet der dog for personer over 15 år kræves de pågældendes eget samtykke, jfr. § 8, stk. 3. Bestemmelsen må formentlig forstås således, at børn under 15 år kun kan løse sognebånd efter

begæring af forældremyndighedens indehaver, medens der for børn mellem 15 og 18 år foruden barnets egen anmodning kræves samtykke fra forældremyndighedens indehaver, jfr. princippet i menighedsrådslovens § 5, stk. 4²).

De præster, til hvem der kan løses sognebånd, er ifølge brugslovens § 8, stk. 2, foruden de i sognemenighederne ansatte faste præster³) de præster, der er ansat ved stiftelser, i hvis kirker der holdes offentlig gudstjeneste, samt valgmenighedspræster og andenpræster⁴). Det følger af bestemmelsen, at der ikke kan løses sognebånd til en konstitueret præst, ligesom denne ej heller kan modtage sognebåndsløserne på den præsts vegne, i hvis embede han er konstitueret (K.M. skr. 19. oktober 1961). Det antages endvidere af kirkeministeriet, at der ikke kan løses sognebånd til præster for døvemenighederne (K. M. skr. 4. oktober 1949).

Der påhviler ikke præsterne nogen pligt til at modtage sognebåndsløserne, jfr. brugslovens § 8, stk. 4. Sognebåndsløsning kan derfor kun stiftes ved aftale mellem vedkommende medlem af folkekirken og den præst, til hvem han ønsker at slutte sig (K.M. skr. 29. december 1959). Med hensyn til stiftelse af forholdet foreskriver brugslovens § 9, stk. 1 og 2, at der skal ske anmeldelse til provsten i det provsti, hvor sognebåndsløseren er bosat, hvilken anmeldelse skal indeholde en angivelse af de personer, hvem sognebåndsløsningen omfatter, samt en erklæring fra den præst, til hvem sognebåndet ønskes løst, om, at han er villig til at modtage den eller de pågældende som sognebåndsløser. Provsten lader anmeldelsen gå videre til den præst, fra hvem der er løst sognebånd. Sognebåndsløseren kan af prov-

2. Se Dansk Kirkeret, s. 225.

3. Se side 18, note 8.

4. Se side 18, note 9.

1. Se side 39, note 2.

sten forlange attest for den modtagne anmeldelse. Den i § 9 foreskrevne anmeldelse til provsten er en betingelse for, at der kan tillægges sognebåndsløsningen retsvirkning (K. M. skrivelse 23. oktober 1953 og 16. januar 1954).

Ifølge brugslovens § 9, stk. 3, er enhver præst pligtig at føre en protokol over sognebåndsløserne fra og til ham. Det er derimod ikke foreskrevet, at provsterne skal føre en særlig protokol over sognebåndsløserne, men kirkeministeriet har i skrivelse af 15. maj 1963 udtalt, at man må finde det praktisk at en sådan protokol føres af provsterne, samt at det - såfremt en særlig protokol ikke føres - i hvert fald tydeligt må fremgå af provstens journal, hvem der har anmeldt sognebåndsløsning, hvem den omfatter, og til hvilken præst, der er løst sognebånd, samt dato for modtagelsen og videresendelsen af anmeldelsen.

Sognebåndsløsning medfører, at den præst, til hvem der er løst sognebånd, er stillet på samme måde over for sognebåndsløseren som overfor medlemmerne af sin egen menighed både med hensyn til foretagelse af kirkelige handlinger og med hensyn til sjælesorg, jfr. brugslovens § 8, stk. 4. Det følger af bestemmelsen, at sognebåndsløseren kun har ret til at blive betjent af den præst, til hvem han har løst sognebånd, og at han omvendt ikke har krav på, at få udført kirkelige handlinger m. v. af den eller de præster, som inden sognebåndsløsningens stiftelse havde pligt til at betjene ham.

Brugslovens § 10, stk. 1, indeholder den efter gældende dansk kirkeret selvfølgelige regel, at den præst, til hvem der er løst sognebånd, har ansvaret for de kirkelige handlinger, som han udfører for sognebåndsløseren⁵⁾.

5. Reglen skal ses i sammenhæng med de i brugsloven af 1922 § 5, stk. 1, 2.-4. pkt. indeholdte bestemmelser om ansvar for ægteskabsbetingelsernes tilstedeværelse m. m., hvilke bestemmelser blev ophævet ved lov nr. 111 af 29. marts 1924.

Ved lov nr. 225 af 31. maj 1968 om anmeldelse af fodsier og dødsfald ophævedes bestemmelsen i brugslovens § 10, stk. 1, 2. pkt., om, at fodselsanmeldelser skulle ske til kirkebogen på det sted, hvor barnet er født. Ophævelsen skete med henblik på gennemførelse af en ændret registreringsordning, men da denne hidtil

Det er ifølge § 10, stk. 2, overladt kirkeministeriet at fastsætte de fornødne regler for anmeldelse til kirkebøgerne af de af sognebåndsløsernes præst for disse udførte kirkelige handlinger, såvel som for afgivelsen af statistiske indberetninger m. v., navnlig også med hensyn til, hvilke anmeldelser til hjemsogets kirkebøger det skal påhvile sognebåndsløseren selv at gøre, og hvilke der skal foretages af sognebåndsløserens præst. Kirkeministeriet har dog ikke givet nye regler på dette område, og reglerne er derfor i princippet de samme som før brugsloven af 1922 (K. M. skr. 6. november 1924), men må i øvrigt antages at have mistet deres betydning, for så vidt de foreskriver en fra de almindelige regler om anmeldelser til kirkebøgerne m. v. afvigende fremgangsmåde.

Sognebåndsløsning stiftes som før omtalt ved aftale mellem præsten og vedkommende medlem af folkekirken og kan også bringes til ophør ved aftale mellem parterne, ligesom en af parterne kan opsiges forholdet, uden at der hertil kræves angivelse af nogen begrundelse (K. M. skr. 27. marts 1944). Om ophør af sognebåndsløsning skal der ifølge brugslovens § 11, stk. 1, ske anmeldelse til provsten, og fra denne til vedkommende præster, der foretager tilførsel herom til den i § 9 ommeldte protokol. Anmeldelsen kan ske under ét for samtlige de i henhold til § 8, stk. 3, under ét tilmeldte sognebåndsløserere eller af hver af disse for sig, for så vidt angår børn under 15 år dog kun med forældrenes samtykke.

Efter brugslovens § 11, stk. 2, 1. pkt., bortfalder sognebåndsløsningen endvidere, når den præst, til hvem der er løst sognebånd, forflyttes⁶⁾, afskediges eller dør.

Ved sognebåndsløsningens ophør vender sognebåndsløseren tilbage til den menighed, hvortil han i henhold til reglen i brugslovens § 17, stk. 1, hører, hvilket som hovedregel er sognemenigheden på bopælsstedet. En sognebåndsløser kan dog i de foran nævnte tilfælde, hvor den præst, til hvem

ikke har kunnet gennemføres, gælder den hidtidige bestemmelse om registrering på fødselsstedet stadig.

6. Ønskes sognebåndsløsningen bevaret i forhold til den forflyttede præst, må den fornyes under iagttagelse af reglerne i § 9.

han har løst sognebånd, forflyttes, afskediges eller dør, udsætte afgørelsen af, hvorvidt han vil vende tilbage til sin sognemenighed, indtil der er udnævnt en ny præst for den menighed, til hvis præst han ved sognebåndsløsning havde sluttet sig, jfr. § 11, stk. 2, 2. pkt.

Hvis sognebåndsløseren flytter til et andet sogn, men ønsker at fortsætte med sognebåndsløsningen, skal der ifølge § 11, stk. 3, ske anmeldelse til sognepræsten på det tilflyttede sted igennem dette steds provst. Dette gælder også for hver af de i henhold til § 8, stk. 3, under ét anmeldte sognebåndsløserere.

Sognebåndsløsning er ifølge sin oprindelse og nærmere udformning i brugsloven et forhold mellem sognebåndsløseren og vedkommende præst og medfører således ikke nogen ret for sognebåndsløseren til at benytte kirken i det sogn, til hvis præst han har løst sognebånd, til foretagelse af kirkelige handlinger eller afholdelse af gudstjenester ved en udensogns præst. Han opnår ejheller ved sognebåndsløsningen nogen ret til at blive begravet på kirkegården i det pågældende sogn (K. M. skr. 9. februar 1950) og kan ejheller i andre henseender, f. eks. med hensyn til nydelse af legater (K. M. skr. 17. marts 1927), sidestilles med dette sogns beboere.

Kun på et enkelt punkt er der som foran omtalt ved menighedsrådsloven åbnet adgang for sognebåndsløserere til at etablere et nærmere forhold til den menighed, til hvis præst de har løst sognebånd. Ifølge menighedsrådslovens § 4, stk. 7, 1. pkt., har sognebåndsløserere ret til at vælge, om de vil lade sig opføre på valglisten i den menighedsråds-kreds, i hvilken de bor, eller i den, som de gennem sognebåndsløsningen knytter sig til. De er da kun valgbarere i samme kreds, jfr. § 4, stk. 7, 2. pkt. Bestemmelserne tager alene sigte på sognebåndsløserere til en præst for en sognemenighed, og finder således ikke anvendelse på personer, der har løst sognebånd til en valgmenighedspræst (K. M. skr. 7. november 1934).

Sognebåndsløserere, der har ladet sig opføre i den kreds, til hvilken de er knyttet ved sognebåndsløsning, bevarer i de tilfælde, hvor de er indvalgt i menighedsrådet, deres sæde i dette, indtil et nyt menighedsråd til-

træder, selvom den præst, til hvilken der er løst sognebånd, i mellemtiden fratræder sit embede, og på samme måde bevares stillingen som suppleant, jfr. § 4, stk. 7, 3. pkt. Såfremt en sognebåndsløser i tilfælde, hvor den præst, til hvem han har løst sognebånd, forflyttes, afskediges eller dør, i henhold til den foran omtalte bestemmelse i brugslovens § 11, stk. 2, 2. pkt., udsætter afgørelsen af, om han vil vende tilbage til sin sognemenighed, bevarer han valgret og valgbarhed til menighedsrådet, indtil ny præst er valgt, jfr. menighedsrådslovens § 4, stk. 7, 4. pkt. ⁷⁾. Loven omhandler derimod ikke de tilfælde, hvor sognebåndsløsningen er bragt til ophør ved opsigelse fra præstens eller sognebåndsløserens side. I det første tilfælde vil en sognebåndsløser, der er medlem af menighedsrådet, formentlig kunne forblive som medlem af menighedsrådet valgperioden ud (K. M. skr. 27. marts 1944), hvorimod han i det sidstnævnte tilfælde efter ministeriets opfattelse ikke kan vedblive at være medlem af menighedsrådet, medmindre menighedsrådet ønsker, at han skal bevare sit sæde i rådet indtil valgperiodens udløb, jfr. K. M. skr. 16. juni 1961, hvor ministeriet til støtte for sit standpunkt anførte, at bestemmelsen i menighedsrådslovens § 11, stk. 1, der omhandler et menighedsrådsmedlems bortflytning fra menighedsråds-kredsen, måtte anvendes analogisk på det her omhandlede forhold.

Ud fra det anførte grundsynspunkt, at sognebåndsløsning alene er et forhold mellem sognebåndsløseren og den præst, til hvem der løses sognebånd, har lovgivningen ikke draget andre retlige konsekvenser af sognebåndsløsningen. Sognebåndsløseren bevarer derfor — uanset sognebåndsløsningen — i det store og hele sin status som medlem af hjemsogets menighed. Han har således ret til at få hjemsogets kirke stillet til rådighed til gudstjenester og kirkelige handlinger og har tilmed en særlig hjemlet ret til at få

7. Bestemmelsen er indføjet i loven ved lov nr. 59 af 21. februar 1962 om ændringer i lov om menighedsråd. I bemærkningerne til lovforslaget anførte ministeriet, at den foreslåede udvidelse af sognebåndsløseres rettigheder med hensyn til at bevare valgret og valgbarhed til menighedsrådet i det sogn, til hvis præst de har løst sognebånd, er en naturlig følge af brugslovens § 11, stk. 2, og at det var ønske-

kirken overladt til gudstjenester og kirkelige handlinger ved den præst, til hvem han har løst sognebånd, jfr. brugslovens § 6, stk. 1⁸). Hvis han ikke gør brug af sin adgang til at lade sig overføre til den kirkelige valgliste for det sogn, til hvis præst han har løst sognebånd, opføres han på bopælssogets valgliste og har dermed valgret og valgbarhed i dette sogn. Da der ikke tillægges sognebåndsløsning betydning i henseende til påligning af kirkelige skatter, svarer sognebåndsløseren kirkeskat på det sted, hvor han bor. Han har endvidere ret til at blive begravet som indensognsboende på sit hjemsogets kirkegård.

Overvejelser og forslag

Under forhandlingerne angående spørgsmålet om opretholdelse - og eventuel ændring — af sognebåndsløsningsinstituttet har arbejdsgruppen særlig haft opmærksomheden henvendt på nedennævnte forhold.

Det er klart, at ophævelsen af de tidligere gældende regler om præstetvang delvis har borttaget begrundelsen for sognebåndsløsningsinstituttets opretholdelse, idet ethvert medlem af folkekirken uden sognebåndsløsning kan få udført kirkelige handlinger af en fremmed præst, når denne er villig til at betjene ham, jfr. brugslovens § 18, stk. 2. Ret beset har sognebåndsløsning derfor alene karakter af en fast aftale, i henhold til hvilken den pågældende præst er forpligtet til at yde sognebåndsløseren kirkelig betjening. Men en sådan aftale ville i øvrigt også kunne indgås uden særlig hjemmel i lovgivningen. Herudover har ethvert medlem af folkekirken uden sognebåndsløsning ret til at deltage i gudstjenester, herunder altergang, i andre kirker end sin sognekirke.

Det er på denne baggrund nærliggende at spørge, om sognebåndsløsningsordningen herefter har nogen praktisk betydning. Besvarelsen af dette spørgsmål vil bl. a. afhænge af, i hvilket omfang der nuomstunder finder sognebåndsløsning sted. Der foreligger imidlertid ikke oplysninger om antallet af sognebåndsløserne, men det er arbejdsgruppens indtryk, at antallet af sognebåndsløserne, navnlig i byerne, ikke er helt ringe.

ligt, at en udtrykkelig bestemmelse herom blev optaget i menighedsrådsloven.

8. Se ovenfor side 23.

For så vidt angår sognebåndsløserens retlige stilling, består der som tidligere anført den noget særprægede ordning, at sognebåndsløseren med hensyn til kirkelig betjening er knyttet til den menighed, til hvis præst han har løst sognebånd, medens han i andre henseender vedblivende tilhører hjemsogets menighed. Har han løst sognebånd for at opnå tilknytning til en menighed som sådan, må han ikke desto mindre forudse, at sognebåndsløsningen ifølge brugslovens § 11, stk. 2, ophører, når præsten forflyttes, afskediges eller dør. Sognebåndsløserens fortsatte tilknytning til menigheden er i disse tilfælde ganske afhængig af, om menighedens nye præst er villig til at modtage ham som sognebåndsløser.

Skal sognebåndsløsningsinstituttet fortsat opretholdes, kan det derfor være rimeligt at overveje, om lovgivningen ikke burde hjemle adgang til at løse sognebånd til en menighed i stedet for til en præst, således at forholdet ikke ophører af grunde, som sognebåndsløseren er uden indflydelse på. Det bør være en naturlig konsekvens af en sådan ordning, at sognebåndsløseren i videst muligt omfang får samme retsstilling som menighedens øvrige medlemmer. I så fald bør tilhørsforholdet til hjemsogets menighed ophøre, idet den kirkelige lovgivning hviler på det princip, at medlemmerne af folkekirken er tilknyttet én og kun en menighed.

Mod sognebåndsløsningsinstituttet såvel efter den gældende ordning som efter den af arbejdsgruppen foreslåede ordning kan det indvendes, at borgerne ikke kan begære sig overført til en anden kommune eller et andet amt, og at det på baggrund heraf kan forekomme noget tvivlsomt, om medlemmer af folkekirken bør have ret til at begære sig overført til en anden menighed end den, de i kraft af bopælen tilhører. Dette gælder navnlig, hvis de i den menighed, hvortil de overføres — i lighed med gældende ret, jfr. den foran omtalte bestemmelse i menighedsrådslovens § 4, stk. 7, 1. pkt. — opnår valgret og valgbarhed til menighedsrådet og derved får mulighed for at øve indflydelse på denne menigheds forhold. Såfremt sognebåndsløseren bliver medlem af menighedsrådet, kan indflydelsen give sig udslag i beslutninger med vidtrækkende økonomiske konsekvenser, som i tilfælde af, at

sognebåndsløseren bor inden for et andet fællesligningsområde, ikke vil influere på størrelsen af den ham pålignede kirkeskat. Ud fra denne synsvinkel kan det spørgsmål rejses, om ret til overførelse til en anden menighed i virkeligheden ikke strider mod tanken med menighedsrådsinstitutionen, der er oprettet, for at sognets egne beboere kan få adgang til at administrere sognets anliggender.

Hertil kommer, at reglerne om sognebåndsløseres valgret og valgbarhed kan føre til misbrug af sognebåndsløsningsinstituttet, idet man ikke kan se bort fra, at en gruppe medlemmer af folkekirken umiddelbart inden afholdelse af menighedsrådsvalg vil kunne løse sognebånd med det formål at opnå valgret og valgbarhed i et andet sogn, hvor de øjner mulighed for at besætte et større antal pladser i menighedsrådet og dermed overrumplende tiltage sig en dominerende indflydelse i sognet.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at adgang til sognebåndsløsning, navnlig i byerne, ofte imødekommer et reelt begrundet ønske om etablering af et tilhørsforhold til et bestemt sogn, dettes kirke og skiftende præster. Ligeledes viser erfaringerne, at sognebåndsløserne kan tilføre det sogn, hvortil de løser sognebånd, betydelige åndelige kræfter. Det må derfor også være rimeligt, at sognebåndsløseren kan indvælges i menighedsrådet og dermed tage del i den demokratiske ledelse af sognet. Ulemperne ved at indrømme sognebåndsløserne valgret og valgbarhed kan i nogen grad afbødes ved, at der indføres regler om karenstid, således at overrumplingsaktioner som de nævnte ikke eller dog kun vanskeligt kan finde sted.

I overensstemmelse hermed foreslår arbejdsgruppen, at sognebåndsløsningsinstituttet bevares, men i den form, at sognebånd i alle tilfælde løses til en menighed og ikke til en præst, således at sognebåndsløserens tilhørsforhold til menigheden ikke skal være afhængig af skifte i præstestillingen.

Retten til ved sognebåndsløsning at slutte sig til en anden menighed i folkekirken bør under en ordning som den foreslåede være ubetinget og samtidig indebære, at sognebåndsløserens tilhørsforhold til hjemsogets menighed ophører.

Der er i arbejdsgruppen enighed om, at

reglerne om sognebåndsløsning ikke bør henføres til en ny selvstændig lov, men at de fremdeles bør være placeret i samme lov som reglerne om den folkekirkelige brug af kirkerne og om kirkelig betjening af folkekirkens menigheder. Reglerne i brugslovens §§ 8-11 foreslås herefter afløst af bestemmelserne i lovudkastets § 21, stk. 1-3. Ifølge bestemmelsen i lovudkastets § 21, stk. 1, har ethvert medlem af folkekirken ret til ved sognebåndsløsning at udtræde af den sogne menighed, hvortil han hører, og i stedet slutte sig til en anden menighed i folkekirken.

Ved at slutte sig til en anden menighed bør sognebåndsløseren opnå de samme rettigheder som de øvrige medlemmer af menigheden i henseende til kirkelig betjening af menighedens præst (præster)⁹⁾ og til brug af kirken¹⁰⁾. En hertil sigtende bestemmelse er optaget i lovudkastets § 21, stk. 2. Omvendt bør sognebåndsløserne ikke bevare den i brugslovens § 3 og § 6, stk. 1, hjemlede ret til at få hjemsogets kirke stillet til rådighed til gudstjeneste og kirkelige handlinger¹¹⁾. Regler svarende til disse bestemmelser er derfor ikke optaget i lovudkastet.

Da retten til at løse sognebånd ifølge den foreslåede nyordning er ubetinget, vil menighedens præst i tilfælde af tilgang af et større antal sognebåndsløserne uden eget ønske kunne få forøget sine arbejdsopgaver. Præsten bør imidlertid ikke kunne modsætte sig, at medlemmer af folkekirken løser sognebånd til hans menighed, ligesålidt som han kan modsætte sig, at sognets indbyggertal forøges som følge af boligbyggeri eller ændring af sognegrænsen.

Derimod kunne man rejse spørgsmål om, hvorvidt der burde fastsættes en regel om, at de til folkekirken hørende beboere i et nyoprettet sogn først efter udløbet af en vis frist efter sogneudskillelsen kan løse sognebånd til den menighed, hvortil de tidligere har hørt. Arbejdsgruppen har dog ikke heri fundet tilstrækkelig vægtige grunde til at stille forslag om en sådan indskrænkning af visse folkekirkemedlemmers ret til at løse sognebånd.

Bestemmelsen i lovudkastets § 21, stk. 2,

9. Se ovenfor s. 42.

10. Se ovenfor s. 24.

11. Se ovenfor s. 24-25.

medfører ikke nogen ændring i den bestående ordning vedrørende påligning af kirkelige skatter, idet påligningen af skattetekniske grunde kun kan ske på det sted, hvor sognebåndsløseren har bopæl. Ej heller ændres retstilstanden for så vidt angår sognebåndsløseres ret til som indensognsboende at få udlagt gravplads på bopæls sognets kirkegård, jfr. § 25 i lov om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde m. v. På den anden side opnår sognebåndsløserne ikke ret til at blive begravet på kirkegården i det sogn, til hvilket de ved sognebåndsløsningen har opnået tilknytning.

Sognebåndsløsning bør efter arbejdsgruppens opfattelse ske ved anmeldelse til menighedsrådet for det sogn (sognedistrikt) eller den menighed¹²), hvortil anmelderen ønsker at slutte sig, jfr. lovudkastets § 21, stk. 3. Iflg. bestemmelsen overlades det til kirkeministeren at fastsætte de nærmere regler om anmeldelse og ophør af sognebåndsløsning.

Som foran anført kan sognebåndsløserne ifølge menighedsrådslovens § 4, stk. 7, 1. pkt., vælge, om de vil lade sig opføre på valglisten i den menighedsrådsreds, i hvil-

12. Om menigheder, der ikke er sognemenigheder, se ovenfor s. 40, note, pkt. B.

ken de bor, eller i den, som de gennem sognebåndsløsningen knytter sig til. Denne valgfrihed bør efter arbejdsgruppens opfattelse ikke bevares, når henses til, at sognebåndsløsning ifølge den foreslåede nyordning er ensbetydende med, at man kun kan have rettigheder i den menighed, som man har sluttet sig til. I overensstemmelse hermed foreslår arbejdsgruppen, at bestemmelserne i menighedsrådslovens § 4, stk. 7, 1. og 2. pkt., ophæves, og at der i § 4, stk. 7, som et nyt 1. pkt. indsættes en bestemmelse om, at sognebåndsløserne optages på valglisten for den menighedsrådsreds, til hvilken de ved sognebåndsløsning er knyttet. Da de øvrige bestemmelser i menighedsrådslovens § 4, stk. 7, bygger på den gældende ordning om løsning af sognebånd til en præst, foreslås disse bestemmelser ophævet.

En regel om karenstid vil som tidligere omtalt i et vist omfang kunne modvirke misbrug af sognebåndsløsningsordningen, og arbejdsgruppen foreslår herefter, at der i menighedsrådsloven som § 4, stk. 7, 2. pkt., optages en bestemmelse, hvorefter sognebåndsløserne først optages på valglisten for den pågældende menighedsrådsreds, når der er forløbet 1 år, efter at anmeldelse af sognebåndsløsning har fundet sted.

Resumé af redegørelsen

Arbejdsgruppen, som blev nedsat i 1973, fik til opgave at overveje, hvorvidt der måtte være anledning til at gennemføre en liberalisering - i større eller mindre omfang - af de i lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m. m. (forkortet: brugsloven) indeholdte bestemmelser om, til hvilke formål folkekirkens kirker kan benyttes. Endvidere havde arbejdsgruppen til opgave at overveje, om den i brugsloven hjemlede sondring mellem forskellige præstestillinger bør opretholdes, eller om der bør indføres ligestilling af præsterne, med eller uden ændring af disses stillingsbetegnelse. Det blev herudover pålagt arbejdsgruppen at foretage en kritisk gennemgang af lovens regler om sognebåndsløsning og om frimenighedens adgang til brug af folkekirkens kirker. I øvrigt blev det overladt til arbejdsgruppen selv at tage andre af de af brugsloven regulerede forhold op til overvejelse.

Under gennemgangen af loven har arbejdsgruppen fundet, at der bør foretages såvel en sproglig som en indholdsmæssig revision af denne, samt at lovens systematik bør ændres. Som resultat af sine overvejelser foreslår arbejdsgruppen, at den gældende brugslov ophæves, og at der i stedet udfærdiges en ny lov om kirkers brug og kirkelig betjening m. m. i overensstemmelse med et af arbejdsgruppen udarbejdet lovudkast.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at en udvidet adgang til brug af kirkerne vil kunne komme de egentlige kirkelige aktiviteter, herunder særlig gudstjenesten, til gode. Det foreslås derfor, at der åbnes adgang til, at kirkerne kan anvendes til formål, der ikke har kirkelig karakter.

Da det ikke skønnes muligt i loven nærmere at angive grænserne for den tilladelige anvendelse af kirkerummene til ikke-kirkelige formål, foreslår arbejdsgruppen, at der til sådan anvendelse af kirkerne ikke blot skal kræves samtykke fra menighedsrådet, men også tilladelse fra biskoppen. Forslaget om adgang til udvidet anvendelse af kirker-

ne skal ses i sammenhæng med den af arbejdsgruppen foreslåede nye regel, hvorefter der i kirker intet må foretages, som strider imod rummets særlige karakter og bestemmelse eller imod det hensyn, der skyldes folkekirken.

Derimod finder arbejdsgruppen, at det bør tilkomme menighedsrådet som kirkens bestyrelse selv at træffe bestemmelse om kirkens anvendelse til gudstjenester, kirkelige handlinger og andre folkekirkelige formål, uden at der i noget tilfælde - som efter de gældende regler — skal indhentes samtykke fra biskoppen.

Arbejdsgruppen går dog ind for, at der som hidtil forbeholdes præsterne en ubetinget ret til at bruge de kirker, ved hvilke de er ansat, til gudstjenester, kirkelige handlinger og kirkelige møder. Med henblik på eventuelle uoverensstemmelser mellem menighedsrådet og præsten eller mellem præsterne indbyrdes angående tidspunkterne for brug af kirken foreslås der gennemført en regel om, at sådanne uoverensstemmelser kan forelægges biskoppen til afgørelse.

Det er arbejdsgruppens tanke, at præsterne som hidtil uden menighedsrådets samtykke skal kunne overlade brugen af kirken til andre præster i folkekirken til gudstjeneste og kirkelige handlinger, hvorimod kirkens overladelse til en udensogns præst til afholdelse af et kirkeligt møde findes at burde henføres til de foranstaltninger med kirkeligt formål, hvortil menighedsrådets samtykke kræves.

Præsternes ret til at overlade kirken til andre skal efter arbejdsgruppens forslag også gælde i tilfælde, hvor kirken ønskes overladt til gudstjeneste ved en herfra udsendt missionær, der har modtaget præstevielser i folkekirken, eller ved en præst for en evangelisk-luthersk frimenighed her i landet eller en præst for en evangelisk-luthersk menighed i udlandet. Arbejdsgruppen finder ikke, at der er tilstrækkelig anledning til i de sidstnævnte tilfælde at fastholde kravet om tilladelse fra stiftets biskop.

Reglerne om præsternes ret til at lade ikke-præsteviiede tale i kirken foreslås opretholdt dog med den ændring, at det ikke fremtidig bør være en betingelse for at tillade en ikke-præsteviet at tale ved en af de faste gudstjenester, at vedkommende præst selv prædiker over dagens tekst. Reglerne foreslås desuden suppleret med en udtrykkelig bestemmelse om, at der også kan gives ikke-præsteviiede tilladelse til at tale i kirken ved kirkelige handlinger, hvorved særlig tænkes på vielse og begravelser.

Folkekirkens fast ansatte præster er ifølge de foran omtalte bestemmelser ligestillede i henseende til brugen af kirkerne, og da der ejheller i de øvrige af arbejdsgruppen foreslåede bestemmelser sondres mellem forskellige kategorier af præstestillinger, vil det ikke af hensyn til anvendelsen af den nye brugslov være nødvendigt at opretholde de nu anvendte særlige stillingsbetegnelser. Da de forskellige stillingsbetegnelser kun i et par tilfælde anvendes i den øvrige lovgivning, og da nogle af stillingsbetegnelserne — navnlig residerende kapellan og kaldskapellan - må anses for utidssvarende, anbefaler arbejdsgruppen, at der fremtidig benyttes en fælles stillingsbetegnelse for alle faste præstestillinger i folkekirken.

Den bestående ret for medlemmer af sognemenigheden til at få sogne- eller distriktskirken overladt til foretagelse af kirkelige handlinger ved en præst i folkekirken, der ikke er ansat ved kirken, foreslås opretholdt. Herudover foreslås det, at medlemmer af sognemenigheden skal have ret til at få kirken overladt til begravelse ved en præst for en evangelisk-luthersk frimenighed og - som noget nyt — ved en præst for en evangelisk-luthersk menighed i udlandet eller en herfra udsendt missionær, der har modtaget præstevielse i folkekirken. Det foreslås endvidere, at der tilvejebringes hjemmel for, at et medlem af sognemenigheden kan få sin kirke overladt til foretagelse af vielse ved en præst for en evangelisk-luthersk frimenighed, der af kirkeministeriet er bemyndiget til at foretage vielser. Bl. a. i betragtning af, at ikke alle valgmenigheder har egen kirke eller kirkegård, finder arbejdsgruppen det rimeligt, at man opretholder den gældende regel om, at valgmenighedsmedlemmer har ret til at få kirken i det sogn, hvor de bor,

overladt til foretagelse af kirkelige handlinger ved præsten for den valgmenighed, hvortil de hører.

Ligeledes foreslås det at opretholde den i brugsloven hjemlede adgang for medlemmer af sognemenigheden til at få sogne- eller distriktskirken overladt til afholdelse af gudstjeneste ved en fremmed præst. Arbejdsgruppen har dog fundet, at anmodning om at få kirken stillet til rådighed i dette tilfælde bør have tilslutning fra et større antal af sognemenighedens medlemmer end foreskrevet i brugsloven («5 familiefædre, enker og andre personer med egen husstand»), og at dette antal passende vil kunne sættes til mindst 10, og således at det ikke skal være en betingelse, at de pågældende har egen husstand, men at de opfylder betingelserne for at udøve valgret til menighedsråd.

Adgangen til at få kirken overladt til gudstjenstlig brug skal efter arbejdsgruppens forslag også gælde i tilfælde, hvor kirken ønskes overladt til gudstjeneste ved en herfra udsendt missionær, der har modtaget præstevielse i folkekirken, eller ved en præst for en evangelisk-luthersk frimenighed eller en præst for en evangelisk-luthersk menighed i udlandet, uden at der i de sidstnævnte tilfælde - som nu - skal indhentes tilladelse fra stiftets biskop, jfr. foran.

Efter de af arbejdsgruppen foreslåede regler skal anmodning fra medlemmer af sognemenigheden om at få kirken stillet til rådighed til udførelse af en kirkelig handling eller afholdelse af gudstjeneste ved en anden end sognets præst i alle tilfælde rettes til menighedsrådet. Det samme gælder hvor valgmenighedsmedlemmer ønsker deres sognekirke overladt til foretagelse af kirkelige handlinger ved valgmenighedens præst.

Brugslovens bestemmelser om valgmenighedens og evangelisk-lutherske frimenighedens adgang til fast brug af folkekirkens kirker foreslås - med enkelte ændringer - opretholdt. Ligeledes går arbejdsgruppen ind for opretholdelse af den i brugsloven i 1970 indføjede bestemmelse, hvorefter menighedsrådet med biskoppens tilladelse kan overlade kirken til medlemmer af kristne trosamfund uden for folkekirken til afholdelse af gudstjenester og — såfremt begravelseskapel ikke findes — til foretagelse af begravelse.

Bortset fra tilfælde, hvor en af folkekir-

kens kirker er overladt en frimenighed til fast brug, finder arbejdsgruppen ikke, at der som efter gældende ret bør hjemles en særlig adgang for frimenighedspræster til at forrette begravelse af frimenighedens medlemmer fra folkekirken, men at frimenigheder i så henseende bør være sidestillede med andre kristne trossamfund uden for folkekirken.

Arbejdsgruppen finder, at der som hidtil bør være hjemmel for at kræve betaling for brug af kirkerne ved særskilte kirkelige handlinger, kirkelige møder o. lign., og at taksterne — ligeledes som hidtil — bør fastsættes i en af menighedsrådet udfærdiget og af provstiuvalget stadfæstet vedtægt. Den af arbejdsgruppen foreslåede bestemmelse herom hjemler ikke adgang til at kræve betaling for kirkens brug til afholdelse af gudstjenester.

Arbejdsgruppen går iøvrigt ud fra, at den præsterne forbeholdte ret til at bruge de kirker, ved hvilke de er ansat, til kirkelige møder indebærer, at der ikke vil kunne kræves betaling for kirkens brug ved disse lejligheder.

Ifølge det af arbejdsgruppen udarbejdede lovudkast skal der ydes betaling for brug af kirken i tilfælde, hvor denne overlades en valgmenighed, en evangelisk-luthersk frimenighed eller et andet kristent trossamfund uden for folkekirken. Størrelsen af betalingen skal fastsættes af kirkens overtilsyn efter forhandling med menighedsrådet. Under hensyn til at der siden 1970 ved ligning af kirkeskat bortses fra medlemmer af valgmenigheder, har arbejdsgruppen ikke fundet, at der er grundlag for at opretholde den i brugsloven hjemlede særordning, hvorefter valgmenigheder ikke skal betale for selve brugen af kirken, men alene skal godtgøre kirken den merudgift til opvarmning, belysning og rengøring m. m., som forårsages ved valgmenighedens brug af kirken.

Ifølge lovudkastet skal folkekirkenes gudstjenester være offentlige, hvormed menes, at enhver, der udviser sømmelig adfærd, skal have adgang til gratis at deltage i disse, men i modsætning til den gældende bestemmelse i brugsloven er reglen begrænset til kun at angå folkekirkenes (herunder valgmenighedernes) gudstjenester, og omfatter således ikke gudstjenester, der afholdes i folkekir-

kens kirker af frimenigheder eller andre kristne trossamfund uden for folkekirken, idet arbejdsgruppen har fundet det rimeligt, at det overlades til vedkommende trossamfund selv at træffe bestemmelse om, hvorvidt der skal være offentlig adgang til disses gudstjenester. Reglen omfatter — i modsætning til gældende ret — ej heller kirkelige handlinger, idet der efter arbejdsgruppens opfattelse kan forekomme tilfælde, hvor menneskelige hensyn taler imod, at der er offentlig adgang til en kirkelig handling.

Arbejdsgruppen har fundet det ønskeligt, at der — som noget nyt — lovfæstes en regel om, at der er adgang til kirkerne uden for de tider, hvor disse er i brug. Bl. a. af praktiske grunde finder man dog, at det bør overlades til menighedsrådet ud fra forholdene på det enkelte sted at fastsætte de nærmere bestemmelser om adgangen til kirken, herunder om åbningstider.

Arbejdsgruppen lægger vægt på, at det i loven understreges, at den omstændighed, at der — som foreslået — åbnes adgang til at anvende kirkerne til ikke-kirkelige formål, ikke indebærer, at kirkerum herefter betragtes som ligestillede med almindelige forsamlingslokaler, idet rummets indvielse og den brug, hvortil det derved principalt bestemmes, sætter visse grænser for, hvad rummet kan anvendes til. Med henblik herpå foreslås lovfæstet en regel om, at der i kirker skal iagttages almindelig sømmelighed, samt den tidligere omtalte regel om, at der i en kirke intet må foretages, som strider imod rummets særlige karakter og bestemmelse eller imod det hensyn, der skyldes folkekirken.

Præstens ansvar for indholdet og forløbet af gudstjenester og kirkelige handlinger har til forudsætning, at alle — også kirkebetjeningen — har pligt til at rette sig efter hans anvisninger. Arbejdsgruppen finder, at det udtrykkelig bør fastslås i loven, at en sådan pligt består.

Da menighedsrådet i sin egenskab af kirkebestyrelse har ansvaret for kirkebygningen og dens tilbehør, finder arbejdsgruppen endvidere, at det i loven ligeledes bør fastslås, at alle har pligt til at efterkomme menighedsrådets anvisninger med hensyn til behandlingen af bygning og inventar.

Ligesom brugsloven indeholder lovudkastet en udtrykkelig bestemmelse om, at kir-

kesproget er dansk. Det foreslås overladt til kirkeministeren at fastsætte regler om anvendelse af fremmede sprog ved gudstjenester og kirkelige handlinger.

Som led i den foran omtalte ændring af lovens systematik er der i lovudkastet optaget et særskilt kapitel om kirkelig betjening af folkekirkens menigheder. Under hensyn til de retsvirkninger, der knytter sig til medlemsforholdet til en sognemenighed, har arbejdsgruppen fundet det hensigtsmæssigt, at dette kapitel indledes med en bestemmelse, som angiver kredsen af de personer, der hører til en sognemenighed. Denne personkreds beskrives i bestemmelsen som de til folkekirken hørende beboere af sognet, der ikke er medlemmer af en anden folkekirkelig menighed, samt folkekirkemedlemmer som ifølge særlig bestemmelse eller anmeldelse hører til sognemenigheden. Med tilhørsforhold iflg. anmeldelse sigtes til den nedenfor omtalte ændrede form for sognebåndsløsning. Bestemmelsen betegner iøvrigt alene en lovfæstelse af den herskende retstilstand.

Med hensyn til retten til kirkelig betjening ønsker arbejdsgruppen ikke at stille forslag om ændring af den gældende retstilstand, men går ind for en kraftigere understregning i loven af det enkelte folkekirkemedlems ret til kirkelig betjening. Med henblik herpå har arbejdsgruppen udformet en regel, hvori det udtrykkeligt fastslås, at ethvert medlem af folkekirken har ret til kirkelig betjening af præsten (præsterne) for den menighed, hvortil han hører. Bestemmelsen hjemler dog ikke nogen ubetinget ret til under alle omstændigheder at blive kirkelig betjent, men må forstås med respekt af de bestemmelser, der gælder om dåb, konfirmation, vielse og begravelse m. m.

Den i brugsloven hjemlede ordning vedrørende deling af pastoratet i distrikter er i det væsentlige bibeholdt i lovudkastet. Arbejdsgruppen er dog af den opfattelse, at distriktsdeling bør betragtes som et lokalt anliggende, og foreslår derfor, at det — i modsætning til gældende ret - alene skal tilkomme de implicerede præster med menighedsrådets tilslutning og uden forelægelse for højere kirkelig instans at træffe bestemmelse om gennemførelse af distriktsde-

ling. Kun i de tilfælde, hvor distriktsdeling ønskes gennemført med henblik på opførelse af en ny kirke eller oprettelse af et nyt sogn, skal et af menighedsrådet udarbejdet forslag hertil forelægges kirkeministeriet til godkendelse.

Endvidere foreslås det, at der tilvejebringes hjemmel for, at biskoppen — uanset eventuel distriktsdeling - enten af egen drift eller efter anmodning fra menighedsrådet eller en af præsterne kan fastsætte nærmere regler om præsternes betjening af menigheden (menighederne).

Arbejdsgruppen har fundet det ønskeligt, at sognebåndsløsningsinstituttet bevares. Man er opmærksom på, at selvom sognebånd efter gældende ret løses til en præst, spiller tilhørsforholdet til den pågældende menighed ofte den største rolle for sognebåndsløseren, hvorfor det foreslås, at sognebånd i alle tilfælde løses til en menighed og ikke - som efter gældende ret - til en præst, således at sognebåndsløserens tilhørsforhold til menigheden ikke skal være afhængig af skifte i præstestillingen. Det er arbejdsgruppens tanke, at denne adgang til at slutte sig til en anden menighed skal være ubetinget, og at anmeldelse om sognebåndsløsning fremtidig skal ske til menighedsrådet efter regler, der fastsættes af kirkeministeren. Ved denne form for tilslutning til en anden menighed opnår sognebåndsløseren ifølge den foreslåede nyordning i hovedsagen de samme rettigheder som menighedens øvrige medlemmer, og omvendt ophører hans tilhørsforhold til hjem sognets menighed.

I konsekvens heraf foreslås det, at den i menighedsrådsloven indeholdte regel, hvorefter sognebåndsløseren kan vælge, om de vil lade sig opføre på valglisten i den menighedsråds-kreds, i hvilken de bor, eller i den, som de gennem sognebåndsløsningen knytter sig til, afløses af en bestemmelse om, at sognebåndsløseren optages på valglisten for den menighedsråds-kreds, til hvilken de ved sognebåndsløsningen er knyttet. For at modvirke misbrug af sognebåndsløsningsordningen foreslår arbejdsgruppen, at optagelse på valglisten først sker, når der er forløbet 1 år efter, at anmeldelse om sognebåndsløsning har fundet sted.

Udkast
til
Lov om kirkers brug og kirkelig betjening m. m.

Lovudkastet

Henvisninger m. v.

I
KIRKERS BRUG

Kapitel 1.

Den folkekirkelige brug af kirkerne

§ 1. Ved kirker forstås i denne lov de til afholdelse af gudstjenester og foretagelse af kirkelige handlinger inden for folkekirken indviede rum.

Lovfæster gældende ret. Omtales side 17.

§ 2. Foruden til gudstjenester og kirkelige handlinger kan kirken af menighedsrådet eller med dettes samtykke anvendes til andre folkekirkelige formål. Til anden anvendelse af kirken kræves tillige biskoppens tilladelse.

1. pkt. svarer - noget ændret - til gældende ret. Omtales side 15-17 og 21.

2. pkt. er nyt. Omtales side 15-17.

Stk. 2. Folkekirkens fast ansatte præster har ret til at bruge de kirker, ved hvilke de er ansat, til gudstjenester, kirkelige handlinger og kirkelige møder.

Stk. 2 svarer til brugslovens § 1, stk. 1, 1. pkt. Omtales side 20.

Stk. 3. Uoverensstemmelser om tidspunkterne for brug af kirken kan forelægges biskoppen til afgørelse.

Stk. 3. er nyt. Omtales side 21.

§ 3. Folkekirkens fast ansatte præster kan overlade de kirker, ved hvilke de er ansat, til andre præster i folkekirken til gudstjeneste og kirkelige handlinger.

Svarer — noget ændret — til brugslovens § 2, stk. 1. Omtales side 20.

Stk. 2. De fornævnte præster kan tillade ikke præsteviede at tale i kirken ved gudstjenester og kirkelige handlinger.

Stk. 2 svarer - noget ændret - til brugslovens § 2, stk. 3. Omtales side 20-21.

§ 4. Det gejstlige personel, som er ansat til betjening af forsvaret, har ret til at bruge kirkerne til gudstjenester for forsvaret efter regler, der fastsættes af kirkeministeren. Udgifterne ved sådan brug af kirkerne afholdes af statskassen.

Svarer i det hele til brugslovens § 1, stk. 2. Omtales side 21.

§ 5. Fremsætter mindst 10 af sognemenighedens medlemmer, som har valget til me-

Afløser brugslovens 3, stk. 1, og 4. Omtales side 24-25.

nighedsråd, anmodning derom, skal sogne- eller distriktskirken overlades dem til afholdelse af gudstjeneste ved en anden præst i folkekirken end den eller de ved kirken ansatte.

Stk. 2. Sognemenighedens medlemmer har ret til efter derom fremsat anmodning at få sogne- eller distriktskirken overladt til foretagelse af kirkelige handlinger ved en præst i folkekirken, der ikke er ansat ved kirken.

§ 6. Bestemmelserne i § 3, stk. 1, og § 5, stk. 1, finder også anvendelse i tilfælde, hvor kirken ønskes overladt til gudstjeneste ved en herfra udsendt missionær, der har modtaget præstevielse i folkekirken, eller ved en præst for en evangelisk-luthersk frimenighed eller en præst for en evangelisk-luthersk menighed uden for riget.

Stk. 2. Bestemmelsen i § 5, stk. 2, finder også anvendelse, hvor et medlem af sognemenigheden ønsker kirken overladt til begravelse ved en af de i stk. 1 nævnte præster.

Stk. 3. Bestemmelsen i § 5, stk. 2, finder ligeledes anvendelse, hvor et medlem af sognemenigheden ønsker kirken overladt til foretagelse af vielse ved en præst for en evangelisk-luthersk frimenighed.

§ 7. Fremsætter mindst 10 af et sogns eller sognedistrikts beboere, der er indtrådt som medlemmer af en valgmenighed, over for biskoppen anmodning om at få sogne- eller distriktskirken overladt til fast brug for valgmenigheden og dens præst til afholdelse af gudstjenester og udførelse af kirkelige handlinger ved valgmenighedens præst, og er betingelserne derfor efter lov nr. 204 af 24. maj 1972 om valgmenigheder § 3, stk. 2, til stede, fastsætter biskoppen efter indhentet erklæring fra menighedsrådet et regulativ for valgmenighedens benyttelse af kirken.

§ 8. Valgmenighedsmedlemmer har ret til efter derom fremsat anmodning at få kirken i det sogn eller sognedistrikt, hvori de er bosat, overladt til foretagelse af kirkelige handlinger ved valgmenighedens præst.

Stk. 2 svarer noget ændret til brugslovens § 3, stk. 2. Omtales side 24.

Afløser brugslovens §§ 5, 12, stk. 1, og 13. Omtales side 25 og 28.

Omtales side 24 og 28.

Stk. 3 er nyt. Omtales side 29.

Svarer til brugslovens § 6, stk. 2. Omtales side 25.

Svarer - noget ændret - til brugslovens § 6, stk. 1, 1. pkt., f. s. v. angår valgmenighedsmedlemmer. Omtales side 24.

§ 9. De i §§ 5 og 8 nævnte anmodninger fremsættes overfor menighedsrådet efter regler, der fastsættes af kirkeministeren.

Er ny. Omtales side 24.

Kapitel 2

Evangelisk-lutherske frimenigheders adgang til brug af kirkerne

§ 10. Fremsætter mindst 10 medlemmer af en evangelisk-luthersk frimenighed, der bor i samme sogn eller sognedistrikt, over for biskoppen anmodning om at få sognets eller sognedistriktets kirke overladt til fast brug for frimenigheden og dens præst til afholdelse af gudstjenester og udførelse af kirkelige handlinger, og finder biskoppen, at intet i frimenighedens lære og ritus eller dens forhold iøvrigt er til hinder derfor, skal kirken stilles til rådighed for frimenigheden. Det er dog tillige en betingelse herfor, at biskoppen efter forhandling med menighedsrådet skønner, at frimenighedens brug af kirken ikke vil hindre de folkekirkelige menigheders brug af denne.

Svarer — noget ændret — til brugslovens 14. Omtales side 29.

Stk. 2. Biskoppen udfærdiger efter forhandling med menighedsrådet et regulativ for frimenighedens brug af kirken. Nødvendige ændringer af regulativet kan til enhver tid foretages som betingelse for frimenighedens fortsatte brug af kirken.

Stk. 2 svarer til brugslovens 15, stk. 1. Omtales side 29.

§ 11. Er betingelserne for frimenighedens brug af kirken ikke længere til stede, kan tilladelsen tilbagekaldes af biskoppen.

Omtales side 29 og 35.

§ 12. De i §§ 10 og 11 nævnte afgørelser kan indbringes for kirkeministeriet.

Omtales side 29.

Kapitel 3.

Andre kristne trossamfunds adgang til brug af kirkerne

§ 13. Med biskoppens tilladelse kan menighedsrådet overlade kirken til medlemmer af kristne trossamfund uden for folkekirken til afholdelse af gudstjeneste og - såfremt begravelseskapel ikke findes - til foretagelse af begravelse.

Svarer i det hele til brugslovens 25, stk. 1. Omtales side 30.

Kapitel 4.

Særlige bestemmelser vedrørende brug af kirkerne

§ 14. Folkekirkens gudstjenester er offentlige.

Afløser brugslovens § 19. Omtales side 32.

Stk. 2. Uden for de tider, hvor kirken er i brug, er der adgang til kirken efter regler, der fastsættes af menighedsrådet.

Stk. 2 er nyt. Omtales side 32.

§ 15. Kirkesproget er dansk. Kirkeministeren fastsætter regler om anvendelse af fremmede sprog ved gudstjenester og kirkelige handlinger.

Afløser brugslovens § 20. Omtales side 33.

§ 16. I kirken skal almindelig sømmelighed iagttages, og der må intet foretages, som strider mod rummets særlige karakter og bestemmelse eller imod det hensyn, der skyldes folkekirken.

§ 16 er ny. Omtales side 33-35.

Stk. 2. Ved gudstjenester og kirkelige handlinger skal de anvisninger, som gives af den fungerende præst, efterkommes.

Omtales side 34.

Stk. 3. Kirkebygningen og dens tilbehør skal behandles med omhu. Menighedsrådets anvisninger herom skal efterkommes.

Omtales side 35.

§ 17. Betaling for brug af kirken ved særskilte kirkelige handlinger, kirkelige møder m. v. fastsættes i en af menighedsrådet udfærdiget vedtægt, der stadfæstes af provstiuudvalget. Er kirken ikke selvejende, skal provstiuudvalget forinden forhandle med ejeren af kirken eller dens midler.

Afløser brugslovens § 22. Omtales side 37.

Stk. 2. For brug af kirken efter §§ 7, 10 og 13 ydes betaling, hvis størrelse fastsættes af kirkens overtilsyn efter forhandling med menighedsrådet.

Afløser brugslovens §§ 6, stk. 3, 15, stk. 2, og 25, stk. 2. Omtales side 37-38.

II

KIRKELIG BETJENING. SOGNEBÅNDS-
LØSNING

Kapitel 5.

Kirkelig betjening af folkekirkens menigheder

§ 18. En sognemenighed omfatter de til folkekirken hørende beboere af sognet, der ikke er medlemmer af en anden folkekirke-

Lovfæster den hidtil gældende retstilstand. Omtales side 42.

lig menighed, samt folkekirkemedlemmer, som ifølge særlig bestemmelse eller anmeldelse hører til sognemenigheden.

Stk. 2. Ethvert medlem af folkekirken har ret til kirkelig betjening af præsten (præsterne) for den menighed, hvortil han hører.

§ 19. De for samme menighed (menigheder) ansatte præster kan med menighedsrådets tilslutning dele pastoratet i distrikter, således at hver af præsterne bliver pligtig fortrinsvis at betjene de til sognemenigheden hørende beboere i sit distrikt. Sådan distriktsdeling skal i almindelighed finde sted, når der i et sogn med over 10.000 beboere er ansat flere faste præster.

Stk. 2. Ønsker menighedsrådet distriktsdeling gennemført med henblik på opførelse af en ny kirke eller oprettelse af et nyt sogn, skal et ved menighedsrådets foranstaltning udarbejdet forslag hertil forelægges kirkemистерiet til godkendelse.

Stk. 3. Menighedens medlemmer har uanset distriktsdelingen ret til kirkelig betjening af enhver af menighedens præster, jfr. § 18, stk. 2.

§ 20. Fremsætter menighedsrådet eller en af præsterne ønske derom eller anser biskoppen det for påkrævet, fastsætter biskoppen i samråd med menighedsrådet og præsterne nærmere regler om præsternes betjening af menigheden (menighederne). Bestemmelsen finder anvendelse uanset eventuel distriktsdeling.

Kapitel 6.

Sognebåndsløsning

§ 21. Ethvert medlem af folkekirken har ret til ved sognebåndsløsning at udtræde af den sognemenighed, hvortil han hører, og i stedet slutte sig til en anden menighed i folkekirken.

Stk. 2. En sognebåndsløser har i den menighed, til hvilken han har løst sognebånd, samme ret til kirkelig betjening af menighedens

Stk. 2 afløser brugslovens §§ 17, stk. 1 og 2, og 18, stk. 1. Omtales side 42-43.

Svarer i det væsentlige til brugslovens § 17, stk. 3, 1. og 2. pkt. Omtales side 43-44.

Stk. 2 er nyt. Omtales side 44.

Stk. 3 svarer til gældende ret. Omtales side 44.

Er ny. Omtales side 44.

§ 21 afløser brugslovens 8-11. Omtales side 48-50.

præst (præster) og brug af kirken som menighedens øvrige medlemmer.

Stk. 3. Sognebåndsløsning sker ved anmeldelse til menighedsrådet for det sogn (sognekirke) eller den menighed, hvortil anmelderen ønsker at slutte sig. Nærmere regler om anmeldelse og ophør af sognebåndsløsning fastsættes af kirkeministeren.

III

Kapitel 7.

Undtagelses- og ikrafttrædelsesbestemmelser m. v.

§ 22. Loven finder ikke anvendelse på kirker i straffeanstalter og arresthuse.

Stk. 2. Bestemmelserne i § 2, stk. 2, og § 3 finder anvendelse på kirker i hospitaler og lignende stiftelser såvel som kapeller, der udgør en del af en beboelsesbygning i privat eje.

§ 23. Loven træder i kraft den . . .

Stk. 2. Lov nr. 284 af 30. juni 1922 om kirkers brug, sognebåndsløsning m. m., som ændret senest ved lov nr. 260 af 4. juni 1970, ophæves.

§ 24. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kgl. anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

Udkast
til
Lov om ændring af lov om menighedsråd¹

§ 1

I lov om menighedsråd, jfr. lovbekendtgørelse nr. 256 af 10. maj 1973, foretages følgende ændringer:

1. § 4, stk. 7, affattes således:

»Sognebåndsløsere optages på valglisten for den menighedsrådsreds, til hvilken de ved sognebåndsløsningen er knyttet. Opta-

gelse på valglisten kan dog først ske, når der er forløbet 1 år efter, at anmeldelse af sognebåndsløsning har fundet sted.«

2. I § 4, stk. 8, 1. pkt, udgår »og 7«.

§ 2

Loven træder i kraft den

BILAG

BILAGSFORTEGNELSE

Bilag 1.	Lov nr. 284 af 30. juni 1922 om kirkers brug, sognebåndsløsning m. m.	65
Bilag 2.	Uddrag af lov nr. 280 af 30. juni 1922 om menighedsråd	70
Bilag 3.	Særdtalelse af medlem af arbejdsgruppen, landsretssagfører Knud Frederiksen	72
Bilag 4.	Dansk Organist- og Kantorsamfund: Notat vedr. evt. ændring af brugsloven.	73

Lov nr. 284 af 30. juni 1922 om kirkers brug,
sognebåndsløsning m. m., således som denne lov er ændret senest ved
lov nr. 260 af 4. juni 1970

I
KIRKERNES BENYTTELSE
AF FOLKEKIRKENS PRÆSTER
OG DENS MENIGHEDER

§ 1. Faste præster og andenpræster har ret til lige så vel på søgnedage som på søn- og helligdage at bruge de kirker, ved hvilke de er ansat, til gudstjeneste, til kirkelige handlinger samt til kirkelige møder o. lign. Hvor flere præster er ansat ved den samme kirke, fastsættes de nærmere regler herom om fornødent af biskoppen efter indhentet erklæring fra menighedsrådet.

Stk. 2. Det gejstlige personel, som er ansat til betjening af forsvaret, har ret til at bruge kirkerne til gudstjenester for forsvaret efter regler, der fastsættes af kirkeministeren. Udgifterne ved sådan brug af kirkerne afholdes af statskassen.

§ 2. Sognepræsten, den residerende kapellan og andenpræsten har ret til at tilstede andre præster i folkekirken at bruge de kirker, ved hvilke han er ansat, i de samme tilfælde, hvori retten til at bruge kirkerne tilkommer ham selv.

Stk. 2. Ligeledes kan sognepræsten, den residerende kapellan og andenpræsten tilstede ikke præsteviede, der efter de hidtil gældende regler har adgang til prædikestolen, at bruge de pågældende kirker til prædiken og katekisation.

Stk. 3. Andre ikke præsteviede kan med tilladelse af en af de fornævnte præster og under hans ansvar tale i kirken fra kordøren eller prædikestolen ved gudstjenester og kirkelige møder, ved de faste gudstjenester dog kun under forudsætning af, at vedkommende præst selv prædiker over dagens tekst.

Stk. 4. Når den kirkelige betjening af et af flere sogne eller sognedistrikter bestående pastorat er ordnet således, at betjeningen af et enkelt sogn eller distrikt væsentlig er overdraget til en kaldskapellan eller fast hjælpe-

præst, har han på lignende måde ret til at give andre adgang til at bruge vedkommende sogne- eller distriktskirke.

§ 3. Dersom én eller flere af et sogns eller sognedistrikts til folkekirken hørende beboere begærer, at der gives en anden præst i folkekirken end den eller de ved kirken ansatte lejlighed til at benytte kirken i noget af de i § 1 nævnte øjemed, og sognepræsten eller præsten ved distriktskirken samtykker deri, er berettigelsen derved tilvejebragt. Den vedkommende præsts samtykke må søges, hver gang kirken ønskes benyttet på fornævnte måde. Nægter den vedkommende præst sit samtykke, kan sagen forelægges biskoppen eller kirkeministeriet til afgørelse.

Stk. 2. Sådant samtykke kræves dog ikke til benyttelse af sogne- eller distriktskirken til udførelse af kirkelige handlinger ved uden-sogns præst. Anmeldelse om, af hvilken præst den kirkelige handling ønskes udført, skal ske mindst 24 timer forud til sognepræsten eller distriktspræsten, med hvem aftale må træffes om tiden for handlingens udførelse. Adgang til brugen af kirken til den af anmelderen opgivne tid kan kun nægtes, såfremt kirken til den berammede tid allerede er bestemt til andet brug.

§ 4. Mindst 5 familiefædre, enker og andre personer med egen husstand af et sogns eller sognedistrikts til folkekirken hørende beboere, der er medlemmer af sognemenigheden eller sognedistriktsmenigheden, kan begære kirken overladt til gudstjenstlig brug (herunder dåb og altergang) ved en anden præst i folkekirken end den eller de ved kirken ansatte. Aftale om kirkens benyttelse må i dette tilfælde ske med vedkommende kirkebetjent mindst 24 timer forud. Adgang til brugen af kirken kan ikke nægtes, medmindre den til den berammede tid allerede er bestemt til andet brug.

§ 5. Den i henhold til de foregående paragraffer sognets præster eller dets beboere givne ret til at få kirken overladt til brug for andre end sognets præster skal også gælde med hensyn til adgang for en præst ved en evangelisk-luthersk menighed udenfor riget eller en herfra udsendt missionær, der har modtaget præstevielse i folkekirken, til at holde gudstjeneste og i forbindelse hermed at udføre dåb og forrette altergang. Tilladelsen skal i disse tilfælde for de førstnævnte vedkommende være afhængig af, at biskoppen efter de oplysninger, der forelægges ham om vedkommende udenlandske menigheds lære og ritus, skønner, at der ikke kan være noget til hinder herfor. Tilladelsen kan når som helst tilbagetages af biskoppen. Biskoppens tilladelse kræves ikke for præster i de nordiske kirker.

§ 6. De til folkekirken hørende beboere af et sogn eller sognedistrikt, der har løst sognebånd efter de herom i §§ 8-11 givne regler eller er medlem af en valgmenighed, har ret til at lade den præst, til hvem de har sluttet sig, prædike i sogne- eller distriktskirken såvel som til at lade ham udføre kirkelige handlinger for dem i kirken eller på kirkegården. Om tiden for sådan brug af kirken må der forud ske aftale med vedkommende kirkebetjent, mindst 24 timer forud. Adgang til brugen af kirken m. v. kan kun nægtes, såfremt den til den berammede tid allerede er bestemt til andet brug. Sognebåndsløsernes præst skal være berettiget til ved samme lejlighed ikke blot at tage sognebåndsløserne til ham fra andre sogne til alters, men også til at udføre andre kirkelige handlinger for dem, når dette kan ske i umiddelbar forbindelse med den af ham afholdte gudstjeneste.

Stk. 2. Når mindst 10 af en sognemenigheds eller sognedistriktsmenigheds medlemmer til biskoppen har indgivet begæring om brugen af kirken for en af dem dannet valgmenighed, og betingelserne derfor efter lov om valgmenigheder af 15. maj 1903 § 5, stk. 2, er til stede, fastsætter biskoppen efter indhentet erklæring fra menighedsrådet et regulativ for kirkens benyttelse af valgmenigheden.

Stk. 3. Den merudgift til kirkens opvarmning, belysning og rengøring m. m., som forårsages ved valgmenighedens brug af kirken

i henhold til foranstående stk. 2, godtgøres denne af valgmenigheden med et vederlag, som fastsættes af kirkens overtilsyn efter forhandling med menighedsrådet og valgmenighedens bestyrelse. Overtilsynets afgørelse kan indankes for kirkeministeriet.

§ 7. Til kirkens benyttelse i kirkelige sammenslutningers anliggender, til afholdelse af kirke- og missionshistoriske foredrag, når betaling ikke tages for at påhøre samme, og deslige, meddeler menighedsrådet samtykke, når de afholdes af udensogns præst efter en til ham derom overensstemmende med reglerne i § 4 eller § 5 rettet opfordring. I andre tilfælde, hvor en kirke uden særlig hjemmel i de foranstående bestemmelser ønskes benyttet til kirkeligt formål — herunder kirkekoncerter, opførelse af kirkespil o. lign. — meddeler biskoppen samtykke efter indstilling fra menighedsrådet. Biskoppens afgørelse kan af menighedsrådet indankes for ministeriet. Kan i enkelte tilfælde indstilling til biskoppen ikke ske, kan tilladelsen, når menighedsrådet ønsker denne givet, meddeles af sognepræsten, den residerende kapellan, andenpræsten eller distriktspræsten i et udskilt distrikt, men han skal da altid, så snart ske kan, gøre indberetning herom til biskoppen.

II

SOGNEBÅNDSLØSNING

§ 8. Ethvert medlem af folkekirken har ret til ved sognebåndsløsning efter de nedenfor foreskrevne regler at slutte sig til en anden præst end sognets eller den menigheds præst, til hvilken han ifølge lovgivningen er henvist.

Stk. 2. De præster, til hvem der kan løses sognebånd, er, foruden de i sognemenighederne ansatte faste præster de præster, der er ansat ved stiftelser, i hvis kirker der holdes offentlig gudstjeneste, samt valgmenighedspræster og andenpræster.

Stk. 3. En sognebåndsløsning kan omfatte mand og hustru samt hjemmевærende børn under 18 år eller andre personer af samme alder henhørende til samme husstand. For personer over 15 år kræves dog pågældendes samtykke.

Stk. 4. Ingen præst er pligtig til at modtage sognebåndsløserne, men modtager han dem, er han både med hensyn til kirkelige handlingers udførelse og med hensyn til sjælesorg stillet ganske på samme måde over for sognebåndsløseren som overfor sin egen menigheds medlemmer.

§ 9. Sognebåndsløsning sker ved anmeldelse til provsten i det provsti, hvor sognebåndsløseren er bosat. Anmeldelsen skal indeholde en angivelse af de personer, hvem sognebåndsløsningen omfatter, samt en erklæring fra den præst, til hvem sognebåndet ønskes løst, om, at han er villig til at modtage pågældende som sognebåndsløser.

Stk. 2. Provsten lader anmeldelsen gå videre til den præst, fra hvem der er løst sognebånd. Sognebåndsløseren er berettiget til af provsten at forlange en attest for den modtagne anmeldelse.

Stk. 3. Enhver præst er pligtig at føre en protokol over sognebåndsløserne fra og til ham.

§ 10. Den præst, til hvem der er løst sognebånd, har ansvaret for de kirkelige handlinger, som han udfører for sognebåndsløseren.

Stk. 2. Kirkeministeriet fastsætter iøvrigt de fornødne regler for anmeldelser til kirkebøgerne af de af sognebåndsløsernes præst for disse udførte kirkelige handlinger, såvel som for afgivelsen af statistiske indberetninger m. v., navnlig også med hensyn til, hvilke anmeldelser til hjemsogets kirkebøger det skal påhvile sognebåndsløseren selv at gøre, og hvilke der skal foretages af sognebåndsløserens præst.

§ 11. Om ophør af sognebåndsløsning sker anmeldelse til provsten og fra denne til de vedkommende præster, der herom gør tilførsel til den i § 9 ommeldte protokol. Anmeldelsen kan ske under ét for samtlige de i § 8, stk. 3, under ét tilmeldte sognebåndsløserne eller af hver af disse for sig, for så vidt børn under 15 år angår dog kun med forældrenes samtykke.

Stk. 2. Endvidere bortfalder sognebåndsløsning, når den præst, til hvem der er løst sognebånd, forflyttes, afskediges eller dør. En sognebåndsløser kan dog i disse tilfælde ud-

sætte afgørelsen af, hvorvidt han vil vende tilbage til sin sognemenighed, indtil der er kaldet en ny præst for den menighed, til hvis præst han ved sognebåndsløsning havde sluttet sig.

Stk. 3. Flytter en sognebåndsløser til et andet sogn, men han ønsker at fortsætte med sognebåndsløsningen, skal anmeldelse herom ske til sognepræsten på det tilflyttede sted igennem dette steds provst. Dette gælder også for hver af de i henhold til § 8, stk. 3, under ét anmeldte sognebåndsløserne.

III

FRIMENIGHEDERS ADGANG TIL BRUGEN AF FOLKEKIRKENS KIRKER

§ 12. Når en sognepræst, en residerende kapellan, en andenpræst eller en distriktspræst for et udskilt sognedistrikt ønsker adgang for en præst ved en evangelisk-luthersk frimenighed her i riget til at holde gudstjeneste og til i forbindelse hermed at udføre dåb og forrette altergang i kirkerne i hans pastorat, kan biskoppen meddele tilladelse hertil, såfremt han efter de fra frimenighedens præst modtagne oplysninger om frimenighedens lære og ritus såvel som efter sit kendskab til frimenighedens forhold til folkekirken i det hele ikke skønner, at der er grund til at nægte den. Tilladelsen kan når som helst tilbagetages af biskoppen. Biskoppens afgørelse kan indankes for kirkeministeren.

Stk. 2. Når sådan tilladelse af biskoppen er meddelt en præst ved en evangelisk-luthersk frimenighed, har denne ret til at forrette begravelse for medlemmer af folkekirken, ligesom begravelse af medlemmer af frimenigheden kan ske fra sognekirken eller sognedistriktskirken på det sted, hvor jordfæstelsen skal foregå. I alle tilfælde, hvor en frimenighedspræst skal forrette en begravelse, skal de bevisligheder, der udkræves, forinden en jordfæstelse kan ske, forud for begravelsen forelægges for sognepræsten eller sognedistriktspræsten på stedet.

§ 13. Sådan tilladelse kan også meddeles af biskoppen, når andragende om benyttelse af sognekirken eller en sognedistriktskirke i det omhandlede øjemed indgives af mindst

5 af et sogns eller sognedistrikts til folkekirken hørende familiefædre, enker og andre personer med egen husstand. Tilladelsen, der når som helst kan tilbagetages af biskoppen, skal anmeldes skriftlig for vedkommende kirkebetjent mindst 24 timer forud. Adgang til brugen af kirken kan ikke nægtes, medmindre den til den berammede tid allerede er bestemt til andet brug.

§ 14. Når mindst 20 familiefædre, enker og andre personer med egen husstand har dannet en evangelisk-luthersk frimenighed med egen præst, og mindst 10 af disse er bosat i samme sogn eller sognedistrikt, kan de ansøge biskoppen om at få den derværende sogne- eller distriktskirke overladt til fast brug for frimenigheden og dens præst og har ret til denne brug, såfremt og så længe biskoppen finder, at menigheden og dens præst opfylder betingelserne i henhold til § 12 for, at der kan meddeles menighedens præst tilladelse til at holde gudstjeneste i sogne- eller distriktskirker. Det skal dog tillige være en betingelse for, at tilladelsen kan meddeles eller opretholdes, at biskoppen efter forhandling med menighedsrådet skønner, at frimenighedens brug af kirken ikke vil træde hindrende i vejen for de folkekirkelige menigheders brug af samme. Skulle der om sidstnævnte forhold opstå uoverensstemmelse mellem vedkommende parter, kan sagen indankes for kirkeministeriet.

§ 15. Forinden frimenighedens brug af kirken træder i kraft, skal der af biskoppen efter forhandling med menighedsrådet være udfærdiget et regulativ for kirkens benyttelse, hvori dog de fornødne ændringer til enhver tid skal kunne foretages, navnlig som betingelse for frimenighedens fortsatte brug af kirken i de foran nævnte tilfælde.

Stk. 2. Bestemmelse om, hvilken betaling der af frimenigheden skal ydes såvel for brugen af kirken som for dens opvarmning, belysning og rengøring m. m., fastsættes af kirkens overtilsyn efter forhandling med menighedsrådet og frimenighedens bestyrelse. Overtilsynets afgørelse kan indankes for kirkeministeriet.

§ 16. Ved de gudstjenester, der afholdes i folkekirkens kirker ved en præst for en fri-

menighed, har denne samme adgang til at tilstede ikke præsteviede adgang til at tale fra prædikestolen eller kordøren, som tilkommer folkekirkens præster, jfr. § 2, stk. 2 og 3, dog at frimenighedspræsten selv altid skal være til stede og lede handlingen ved disse lejligheder.

IV

ALMINDELIGE BESTEMMELSER

§ 17. Ethvert medlem af folkekirken har sin præst i sognemenigheden på det sted, hvor han bor, medmindre han er henvist til eller efter de i §§ 8-11 fastsatte regler har sluttet sig til en anden folkekirkelig menighed.

Stk. 2. Er der i sognemenigheden ansat flere faste præster, eventuelt en andenpræst, har ethvert af sognemenighedens medlemmer ret til at slutte sig til hvem af disse, han ønsker.

Stk. 3. Løvrigt kan de for samme menighed (menigheder) ansatte præster med menighedsrådets tilslutning og biskoppens samtykke dele det eller de dem betroede sogne i distrikter således, at hver af præsterne bliver pligtig at betjene de til folkekirken hørende beboere i distriktet, for så vidt de ikke slutter sig til præsten for det andet distrikt. Sådan distriktsdeling skal i almindelighed finde sted, hvor der i et sogn på over 10.000 indbyggere er ansat flere faste præster. Endvidere kan kirkeministeren efter indstilling fra vedkommende biskop træffe bestemmelse om distriktsdeling, når særlige omstændigheder taler derfor. Kirkeministeriet fastsætter efter indstilling af menighedsrådet grænserne for distrikterne samt disses fordeling mellem præsterne. Biskoppen fastsætter, ligeledes efter indstilling fra menighedsrådet, de nærmere regler for embedsforholdet mellem præsterne og gudstjenesternes så vidt mulige ligelige fordeling imellem dem.

Stk. 4. En af biskoppen eller ministeriet godkendt distriktsdeling skal inden dens ikrafttræden kundgøres fra prædikestolen to søndage efter hinanden såvel som ved oplag eller på anden i menigheden for kirkelige bekendtgørelser sædvanlig måde.

§ 18. Ingen præst i folkekirken er pligtig at udføre kirkelige handlinger for personer, der ikke er medlemmer af hans menighed.

Stk. 2. Personer, der ikke er medlemmer af menigheden, kan dog, når præsten er villig dertil, få kirkelige handlinger, herunder hjemmedåb, udført af ham, uden at samtykke fra vedkommendes egen præst dertil udkræves.

§ 19. Adgangen til kirken ved de i denne lov omhandlede gudstjenester og kirkelige handlinger skal stå åben for alle.

§ 20. De i denne lov omhandlede gudstjenester og kirkelige handlinger skal som regel forrettes i det danske sprog. Tilladelse til undtagelse herfra kan meddeles af biskoppen. Sådant tilladelse skal dog ikke være fornøden til benyttelse af de nordiske landes sprog i de i § 5 omhandlede tilfælde.

Stk. 2. Angående forretelse af gudstjenester og kirkelige handlinger i det tyske sprog i de sønderjyske landsdele gives de fornødne regler ved kongelig anordning.

§ 21. Ophævet.

§ 22. Menighedsrådet udfærdiger en vedtægt, hvori der fastsættes betaling for kirkens eller det til kirken hørende ligkapels benyttelse og for kirkens rengøring, opvarmning, belysning, udsmykning m. v. ved særskilte kirkelige handlinger, kirkelige møder o. lign. såvel som for orgelspil og kor ved slige lejligheder samt for benyttelse af kirkeklokkerne ved begravelser og bryllupper. I vedtægten kan også optages bestemmelse om den betaling, der skal ydes for kirkens benyttelse til kirkekoncerter og deslige.

Stk. 2. Ved dåbshandlinger, der udføres i umiddelbar forbindelse med den almindelige gudstjeneste på søn- og helligdage, må ikke kræves betaling for orgelspil. For kirkernes benyttelse til gudstjenstlig og andet opbyggeligt brug kan der overhovedet ikke kræves anden betaling end den takstmæssige for opvarmning, belysning og rengøring.

Stk. 3. Vedtægten stadfæstes af provsti-

udvalget. Er kirken ikke selvejende, skal provstiidvalget forinden forhandle med ejeren af kirken eller dens midler.

§ 23. Ved de i kirken forefaldende gudstjenester og kirkelige handlinger m. v. påhviler ansvaret for, at alt foregår sømmeligt og med orden, når stedets præst ikke selv er til stede og leder handlingen, den præst, til hvem kirken er blevet overladt. Ved kirkelige møder i kirken kan den præst, der har ansvaret, forlange, at ingen må tage ordet, som ikke før mødets afholdelse har fået samtykke dertil.

Stk. 2. Den, hvem ansvaret påhviler, skal tillige påse og selv bidrage til, at kirkebygningen og dens tilbehør behandles med omhu og forsigtighed.

§ 24. Denne lovs bestemmelser kommer ikke til anvendelse på kirker i straffeanstalter og arresthuse. For kirker i hospitaler og lignende stiftelse såvel som kapeller, der udgør en del af en i privat eje værende beboelsesbygning, kommer §§ 1 og 2 til anvendelse. Til benyttelse efter § 7 af Christiansborg, Frederiksborg og Fredensborg slotskirke udkræves samtykke fra kirkeministeriet.

Stk. 2. Tidspunktet for denne lovs ikrafttræden på Færøerne fastsættes ved kongelig anordning, hvorved tillige kan foretages sådanne forandringer i loven, som er nødvendige af hensyn til de særlige forhold på disse øer.

Stk. 3. Loven gælder ikke for Grønland, men kan ved kongelig anordning sættes i kraft for denne landsdel med de afvigelser, som de særlige grønlandske forhold tilsiger.

§ 25. Med biskoppens tilladelse kan menighedsrådet overlade kirken til medlemmer af kristne trossamfund uden for folkekirken til afholdelse af gudstjeneste og - såfremt begravelseskapel ikke findes — til foretagelse af begravelse.

Stk. 2. Bestemmelse om den betaling, der skal ydes for brugen af kirken, fastsættes af kirkens overtilsyn efter forhandling med menighedsrådet.

Uddrag af lov nr. 280 af 30. juni 1922 om menighedsråd,
jfr. lovbekendtgørelse nr. 256 af 10. maj 1973

§ 4. Valgret til menighedsrådet har ethvert medlem af folkekirken, som senest den dag, da valget foregår, opfylder aldersbetingelsen for valget til folketinget, medmindre de pågældende ved åbenlyst at fornægte kristentroen stiller sig i afgjort modsætning til folkekirken.

Stk. 2. Valgbar til menighedsrådet er enhver, som opfylder betingelserne i stk. 1, medmindre vedkommende er straffet for en handling, der i almindeligt omdømme gør ham uværdig til at beklæde hvervet, jfr. § 14, stk. 1.

Stk. 3. For at kunne udøve valgret eller vælges til menighedsrådet må vedkommende være optaget på den kirkelige valgliste for den pågældende menighedsrådsreds. De, der er optaget på valglisten, men ikke længere har bopæl i menighedsrådsredsen eller ikke er medlem af folkekirken, har ikke ret til at afgive stemme.

Stk. 4. Valgmenighedsmedlemmer har ikke valgret eller valgbarhed til menighedsråd. I de tilfælde, hvor en valgmenighed i medfør af § 6 i lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m. m. benytter en sognemenigheds kirke, er valgmenigheden berettiget til efter nærmere af kirkeministeren fastsatte regler at vælge en repræsentant, der tiltræder menighedsrådet, men kun har stemmeret i sager vedrørende den fælles brug af kirken og kirkegården samt ved valget af læge medlemmer af provstiuudvalget.

Stk. 5. Personer, som ikke har indfødsret, kan først optages på valglisten, når de har haft bopæl her i landet uafbrudt i et år efter tilflytningen.

Stk. 6. Personer, der i henhold til særlig bestemmelse er henvist til en bestemt menighed, for hvilken der er oprettet menighedsråd, kan, dersom de måtte have bopæl i en anden menighedsrådsreds, vælge at udøve

deres valgret i den menighedsrådsreds, hvortil de således er knyttet, og er i så tilfælde alene valgbaré dér. På tilsvarende måde har præster og kirkebetjente, der bor uden for den menighedsrådsreds, hvortil de gennem deres stilling er knyttet, efter derom fremsat begæring, jfr. nedenfor, valgret — for kirkebetjentenes vedkommende tillige valgbarhed - i den kreds, i hvilken de er ansat. Samme ret har de med præster og kirkebetjente samlevende ægtefæller. Såfremt præster eller kirkebetjente er ansat i to eller flere menighedsrådsredse, kan de såvel som deres ægtefælle vælge, i hvilken af disse de vil udøve deres valgret.

Stk. 7. Sognebåndsløsere kan vælge, om de vil lade sig opføre på valglisten i den menighedsrådsreds, i hvilken de bor, eller i den, som de gennem sognebåndsløsningen knytter sig til. De er da kun valgbaré i samme kreds. Har sognebåndsløsere ladet sig opføre i den kreds, til hvilken de er knyttet ved sognebåndsløsning, bevarer de i tilfælde, hvor de er indvalgt i menighedsrådet, deres sæde i dette, indtil nyt menighedsråd tiltræder, selvom den præst, til hvilken der er løst sognebånd, i mellemtiden fratræder sit embede, og på samme måde bevares stillingen som suppleant. Såfremt sognebåndsløseren i henhold til § 11, stk. 2, i lov om kirkers brug, sognebåndsløsning m. m. udsætter afgørelsen af, om han vil vende tilbage til sin sognemenighed, bevarer han valgret og valgbarhed til menighedsrådet, indtil ny præst er valgt.

Stk. 8. Begæring i henhold til bestemmelserne i stk. 6 og 7 om optagelse på valglisten udenfor den menighedsrådsreds, hvor vælgeren har bopæl, må fremsættes skriftligt over for formanden for valgbestyrelsen i den menighedsrådsreds, hvor valgretten ønskes udøvet, inden udløbet af den frist, der er

fastsat for klager over udeladelse af listen, jfr. § 6, stk. 2, og begæringen må indeholde de oplysninger, der er fornødne, for at meddelelse om den fremsatte begæring kan tilstilles valgbestyrelsen på bopælsstedet. Begæringen må fremsættes forud for hvert nyt

valg. Tager valgbestyrelsen begæringen til følge, skal den tilstille valgbestyrelsen i den menighedsrådsreds, hvor vælgeren er optaget på valglisten, meddelelse, og vælgeren slettes herefter af valglisten i sidstnævnte menighedsrådsreds.

Særudtalelse
af
medlem af arbejdsgruppen
landsretssagfører Knud Frederiksen

Kgs. Lyngby, den 20. september 1975

Undertegnede, der deler flertallets principielle betragtninger om liberalisering af bestemmelserne om kirkers brug, således som de er formuleret i lovudkastets § 2, stk. 1, 1. pkt., kan ikke tiltræde samme flertals beslutning af og begrundelse for lovudkastets § 2, stk. 1, 2. pkt., hvori det hedder:

»Til anden anvendelse af kirken kræves tillige biskoppens tilladelse«.

Det er min opfattelse med erfaringer fra over 25 års virke i menighedsrådsarbejde, at det lovfæstede kirkelige demokrati's udøvere er så ansvarsbevidste, at en biskoppelig censurvirkomhed er både overflødig og formynderagtig.

Den lovgivningsmæssige udvikling for folkekirkens eneste folkevalgte repræsentation, menighedsrådene, og disses position viser, at lovgivernes tillid til menighedsråds-kollegiet (præster + lægfolk) har øget kompetencen i administration af det sognekirkelige tarv. I overensstemmelse med denne historiske udvikling finder jeg det rimeligt og hensigtsmæssigt at henlægge kompetencen vedrørende kirkers brug udelukkende til menighedsrådene.

Naturligvis skal såvel kvalitets- som søm-

melighedskrav, jfr. lovudkastets § 16, iagttages under udøvelse af kompetencen, men at administrationen af disse krav ikke skulle kunne betros menighedsrådene er en kvalitetskritik, der nedvurderer rådsmedlemmernes åndelige og etiske niveau!! Jeg finder endvidere flertallets argument (side 16) om »risiko for pression« temmelig søgt, og denne risiko kunne i hvert fald reduceres ved en lovregel om, at afgørelser alene tilkom rådet ved en flertalsbeslutning, hvis loven samtidig gav et mindretal på mindst 1/3 af de stemmeafgivende medlemmer ret til at begære sagen henskudt til biskoppens afgørelse.

Som en overgangsregel til menighedsrådenes fulde kompetence, kunne en lovregel af nævnte indhold, f. eks. i 5 år, give et ønskeligt erfaringsgrundlag.

Af de i indledningen anførte grunde finder jeg det imidlertid ikke nødvendigt med en »prøveperiode« på 5 år, hvorfor mit forslag til § 2 stk. 1, 2. pkt., er sålydende:

»Foruden til gudstjenester og kirkelige handlinger kan kirken af menighedsrådet eller med dettes samtykke anvendes til andre formål under hensyntagen til bestemmelserne i § 16, stk. 1«.

Knud Frederiksen
landsretssagfører

Notat vedr. evt. ændring af brugsloven
(afgivet af Dansk Organist- og Kantorsamfund¹ i tilslutning til en
forhandling med arbejdsgruppen)

DOKS, april 1974

1. *Generelle overvejelser*

1.1. Efter DOKSs opfattelse vil kirkemusikken i de kommende år kunne få en afgørende betydning for folkekirkens placering, ja måske for dens beståen. Det kan påvises statistisk, at kirken for tiden som 1) musik»forbruger«, 2) koncertgiver og 3) som lokalejer indtager en dominerende og støt voksende position i musiklivet. Dette er ganske vist i betragtning af dansk musiklivs svage stilling iøvrigt en temmelig relativ vurdering, men det kan næppe afvises, at en tiltrængt udbygning af dansk musikliv i almindelighed ikke vil kunne ske uden en nøje afvejning af balancen mellem det »kirkelige« og det »verdslige« musikliv.

1.2.1. Folkekirkens gudstjenester har som bekendt en musikalsk fremtrædelsesform og menighedens medlemmer i gudstjenesten manifesteres ikke mindst gennem sanglig udfoldelse, der så at sige altid er styret og understøttet instrumentalt. Selv om der også herhjemme har været visse perioder med dogmatiske skænderier om kirkemusikkens stil og placering, kan det nok ikke betvivles, at der gennem kirkemusikkens brug i gudstjenesten opstår en enhed og et fællesskab, som kan begrænse de negative virkninger af aktuelle teologiske spændinger og partidannelser. Efter nogle årtier med tydeligt fald i den almindelige sangglæde, der har sat sit præg også på gudstjenestelivet, kan der måske spores en vending, der kunne danne grundlag for en ny udvikling inden for kirkemusikken.

Vilkårene for en evt. videre udvikling af den kirkemusikalske aktivitet inden for selve gudstjenesten gøres dog endnu i ret høj grad afhængig af teologers indbyrdes stærkt divergerende synspunkter, idet man enten møder påstanden om den nuværende lutherske »salmemesses« nationale egenart og for-

træffelighed, eller i modsætning hertil ønsker om anvendelse af mere eller mindre utraditionelle virkemidler, hvor spørgsmålet om »tidssvarende« børne- og ungdomsgudstjenester især er kommet i søgelyset.

Medens kirkerne i andre lande og trossamfund igennem de sidste 20 år har beskæftiget sig intensivt med denne problemkreds, må det konstateres, at informationsniveauet om dette emne endnu ikke er synderligt højt i folkekirken, hvilket har vanskeliggjort en rimelig stillingtagen. Styrkelsen af danske kirkemusikeres uddannelse og position er dog ved at føre til visse resultater — f. eks. skabelse af børne-, ungdoms- og voksenkor, instrumentalensembler, systematisk udgivelse af korrepertoire til gudstjenestebrug — men hovedvægten i arbejdet ligger dog fortsat i en udbygning af kirkekoncertlivet.

1.2.2. Siden 1950'erne har der kunnet konstateres en kraftig forøgelse af kirkekoncerternes frekvens, repertoire og kvalitet. Ved lønningsreformen i 1969 blev organisters koncertforpligtelse et defineret stillingsindhold, der medregnes i stillingskvoten, selv om hovedparten af denne aktivitet falder uden for kirkens egentlige gudstjenesteramme. Når organisters eget arbejde i forbindelse med koncerterne nu må antages at være vederlagt gennem den faste løn, er det dog stadig uafklaret, hvordan de øvrige udgifter i forbindelse med kirkens koncertliv — f. eks. andre medvirkende, arrangement, evt. KODA-afgifter — skal finansieres.

DOKS indtager det standpunkt, at kirkemusikken i støttemæssig henseende ikke må stilles ringere end det øvrige musikliv. Der er inden for organisationen flertal for, at en kommende styring og subventionering af de kirkemusikalske aktiviteter bør foregå i kirkens regi, medens et mindretal anser dette for utilfredsstillende og kræver den kirkemusikalske sektor integreret i det almene, »verdslige« musikliv.

Spørgsmålet er blevet akcentueret gennem det forslag til ny musiklov, som det nylig oprettede Statens Musikoråd har udarbejdet. DOKS, der ved Statens Musikoråds konstituering har sørget for, at der blev nedsat en speciel kirkemusikalsk arbejdsgruppe med embedsmandsassistance fra undervisnings-, kultur- og kirkeministeriet, har som et første resultat opnået, at der nu sker en samordning af seminarierne og konservatoriernes organistuddannelse på det elementære plan — den præliminære orgelluddannelse, som indebærer en væsentlig forbedring af den hidtilværende seminariernes orgelprøve - så der gennem en ændret stillingsstruktur kan sikres en forbedret kirkemusikalsk betjening af landsognene, bl. a. i samarbejde med folkeskolen og med kommunale eller private musikskoler.

Til gennemarbejdelse af denne nye stillingsstruktur er der under kirkeministeriets 14. januar-udvalg nedsat et underudvalg, der foreløbig har indstillet, at organisters ansættelsesområde generelt ændres fra sognet til pastoratet, så fastansættelse i flersognspastorater forudsætter sammenlægning af de enkelte sognes organiststillinger. Stillingerne agtes besat med kandidater, som foruden den kirkemusikalske uddannelse kan dokumentere musikpædagogiske kvalifikationer til ophjælpning af landdistrikternes musikliv iøvrigt — med kirkerne i centrum.

1.2.3. Vurderingen af kirkerummet, der bl. a. gennem indvielsesritualet hidtil er beholdt begrænsede formål, er i de senere år kommet i skred. Grundene hertil kan være: en erkendelse af svindende kirkelig indflydelse, som søges modarbejdet; teologiske modretninger, der betragter en afsakralisering af kirkens rum som et nødvendigt modstykke til en solidarisering med den profane verden, eller ren og skær sensationstrang.

Samtidig kan der iagttages udefra kommende forsøg på at infiltrere kirkens etablerede institutioner, — også fra denne side fremsættes der krav om effektiv udnyttelse af kirkerummet til »fornuftige« formål. Et lille, men ganske interessant symptom på denne omvurdering er den demonstrative applaudering ved kirkekoncerterne, som begyndte for et par år siden i hovedstaden.

I betragtning af, at kirkerummene først og fremmest er velegnet som musiklokaler,

vil eventuelle konflikter i forbindelse med den beskrevne omvurdering blive koncentreret omkring kirkernes brug til mere eller mindre profane koncerter o. l., hvorved der iøvrigt ikke må glemmes, at kirken allerede i de senere år har påført de professionelle lokaleudlejere en stigende konkurrence, der har medvirket til det verdslige koncertlivs udhulning. Som eksempel kan nævnes Odd Fellow palæets foreløbige ophør som hovedstadens centrale koncertlokalitet, der synes at være bagsiden af hovedstadskirkernes øgede anvendelse som - gratis eller meget billige - koncertlokaler.

1.3. Efter DOKSs opfattelse bør der snarest påbegyndes systematiske overvejelser med henblik på, hvilken holdning man fra folkekirkens side bør indtage over de her beskrevne tendenser, der ikke blot klart vil kunne konstateres på det musikalske område, men tillige - såfremt det anses for ønskeligt - lettest vil kunne styres netop på dette område. I denne forbindelse kan det nævnes, at DOKS i mangfoldige år over for kirkeministeriet har peget på nødvendigheden af en kirkemusikalsk konsulenttjeneste, der efter vort forslag mest hensigtsmæssigt kunne etableres på stiftsplan. Sagen bør afklares nu, da kulturministeriets forslag til musiklov netop arbejder med en konsultativ og koordinerende instans på amtsplan. En fortsat passivitet fra den kirkelige forvaltnings side vil derfor kunne resultere i, at styringen af kirkens musikliv bliver taget op af instanser, som kirken selv har ingen eller kun ringe indflydelse på.

2. Tekniske bemærkninger

2.1. Medens kirkebetjeningens tjenstepligt- og -ret tidligere blev reguleret gennem brugsloven, er situationen nu blevet mere flydende.

I lovens nu ophævede § 21 er tjenstepligten forstået som en konsekvens af tjenstepligten, og den anvendte formulering har stort set været tilstrækkelig, selv om indledningsordene »I tilfælde . . .« i stk. 4, der formentlig henviser til definitionen i stk. 3, har kunnet fortolkes derhen, at kirkemusikeren blev frataget sin indflydelse på udførelsen af særlige musikalske ydelser, som rekvisitter måtte forlange ved kirkelige hand-

linger. Her var de hidtil gældende tjenesteregulativer mere præcise, idet udtrykket »I tilfælde . . .« var erstattet med »Ved gudstjenester og kirkelige handlinger . . .«.

§ 21 er nu bortfaldet, men dens bestemmelser må antages være gældende, indtil der er indgået de ved tjenestemandreformens af 1969 forudsatte aftaler, hvilket — grundet specielle interne forhold i kirkeministeriet — stadig ikke er sket.

2.2. Liberaliseringen i og med lovændringen i 1961 -bl. a. kendetegnet ved slettelsen af ordene »i sædvanlig form« i brugslovens § 1 fik ingen umiddelbare følger, men begyndte først at slå igennem i slutningen af 1960'erne. Herved kunne der opstå uklarheder vedrørende kirkemusikerens pligter i forbindelse med utraditionelle gudstjenester, bl. a. forstærket ved den ligeledes i 1961 gennemførte slettelse af § 7, stk. 2.

Liberaliseringen burde vel allerede i 1961 have medført en forøgelse af kirkemusikerens kompetence. Rent faktisk er der sket en sådan forøgelse og det må forekomme rimeligt, at der nu indføres nærmere regler herom, f. eks. at ændringer i gudstjenesters og kirkelige handlingers normale forløb bl. a. forudsætter enighed mellem præsten og kirkemusikeren. En yderligere forøgelse af den fungerende præsts ene-ansvar for det musikalske forløb, f. eks. som foreslået i ændringerne af begravelsesloven, anser DOKS for mindre hensigtsmæssigt.

2.3. Medens liberaliseringstendenserne giver sig udslag i de senere års ændringer af brugsloven — hvortil endnu kan føjes åbningen over for andre trossamfund ved ændringen af § 25 - og der således er skabt mere flydende forhold for kirkemusikerens tjeneste gennem disse ændringer, må det konstateres, at de herved nødvendiggjorte justeringer af reglerne for kirkemusikernes pligter og rettigheder kun i meget ringe omfang vil være lovstof, idet tjenestemandreformens af 1969 har medført vidtgående omlægninger til af-taleområdet.

Det er dog ingenlunde ligegyldigt, på hvilken måde man vælger at afvikle de hidtil gældende lovbestemmelser. Belært af dyrekøbte erfaringer vil DOKS ikke føle sig tryk ved en udskydelse af problemerne til kommende cirkulærer eller aftaler, idet kirkeministeriet f. eks. fortsat vægrer sig ved at foretage de i lønningslovene af 1958 (§ 71) og 1969 (§ 32) påbudte justeringer af bekendtgørelsen af 29/4-1948.

2.4. DOKS ønsker ingen principiel ændring af den nuværende retstilstand, hvor grænsedragningen mellem den kirkelige og verdslige sfære er overladt biskoppens skøn. Under hensyntagen til den øjeblikkelige situation vil DOKS dog henstille, at der

1) skabes en kirkemusikalsk konsulentfunktion på stiftsplan til støtte for biskoppen og rådgivning af andre myndigheder, samt til planlægning og rationalisering af stillingsstrukturen ved koordinering af kirkens musikalske ressourcer, samarbejde med kommunale og amtskommunale organer (folkeskole, musikskoler, landsdelsorkestre og -kor), samt at der

2) sker en udstrakt delegation af ansvaret til de kirkemusikere, der i kraft af deres uddannelse og praktiske erfaring har kvalificeret sig hertil. Ved en sådan delegation bør det påses, at der opnås et under hensyntagen til den stedfindende musikalske udvikling rimeligt balancepunkt i samarbejdet mellem præst, kirkemusiker og menighedsråd på det lokale plan.

2.5. Det ville være ønskeligt, om disse spørgsmål blev gennemarbejdet med henblik på den kommende lovgivning, så der ved en eventuel ændring af brugsloven kunne optages en redegørelse for de ovenfor berørte tanker i bemærkningerne til lovtæksten, for så vidt der ikke allerede i selve loven, f. eks. gennem klare løftebestemmelser, kan gives den fornødne - og betryggende - vejledning til afhjælpning af de konstaterede problemer.

U. Teuber

